

LÄHISUHDEVÄKIVALTAPALVELUT
ASIAKKUUDEN PEILISSÄ

Erica Toivonen
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Huhtikuu 2020

Turun yliopiston laatuja järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TOIVONEN, ERICA: Lähisuhdeväkivaltapalvelut asiakkuuden peilissä.
Pro gradu -tutkielma, 89 s.
Sosiaalityö
Huhtikuu 2020
Ohjaaja: Anne Puuronen

Tässä sosiaalityön tutkimuksessa tarkastellaan lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden naisten näkemyksiä ja kokemuksia avun hakemisesta sekä saamisesta ja väkivaltapalveluiden kehittämispisteistä. Lähisuhdeväkivalta on maailmanlaajuinen ongelma, joka ei katso ikää, sukupuolta, kulttuuritaustaa tai yhteiskuntaluokkaa. Sillä tarkoitetaan väkivaltaa, joka tapahtuu usein omassa kodissa ja jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen henkilö. Suurin osa lähisuhdeväkivallasta kohdistuu naisiin ja on miesten tekemää. Aihe on ajankohtainen, sillä lähisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa loukkaantuu tai siihen kuolee edelleen paljon ihmisiä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Fyysisten vammojen lisäksi lähisuhdeväkivalta voi esimerkiksi aiheuttaa erilaisia mielenterveyden ongelmia sekä vaikuttaa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Näin ollen lähisuhdeväkivaltaan liittyvät palvelut ja niiden kehittäminen ovat tärkeässä asemassa, jotta lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä ja auttaa sen uhriksi joutuneita tarkoituksenmukaisesti. Suomessa lähisuhdeväkivaltaan liittyvät palvelut ja sen seulominen ovat kehittyneet viime vuosikymmenien aikana, mutta palvelujärjestelmä on edelleen hajanainen ja alueellisesti epätasa-arvoinen.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden naisten avun hakemisen ja saamisen kokemuksia sekä heidän asiakkuuttaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä palveluissa. Tarkastelemalla näitä asioita voidaan löytää lähisuhdeväkivaltapalveluissa niitä kohtia, joita olisi hyödyllistä kehittää palveluita tarvitsevien näkökulmasta. Tutkimusaineistoni koostuu EHYEKSI-hankkeen laadullisesta aineistosta, joka on toteutettu avoimena teemahaastatteluna. Haastatteluihin osallistuivat yhdeksän naista, joiden kokema lähisuhdeväkivalta vaihtelee muun muassa parisuhteen keston, iän ja väkivallan vakavuuden osalta. Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksessani tuli ilmi monia avun hakemista ja saamista mahdollistavia tekijöitä sekä estäviä tekijöitä. Lisäksi naisten kokemuksista nousi esiin erilaisia lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämispisteitä. Luokittelin avun hakemista sekä saamista mahdollistavat ja estävät tekijät sisäisiin ja ulkoisiin. Pelko ja käännekohtan saavuttaminen nousivat esiin avun hakemista ja saamista mahdollistavina sisäisinä tekijöinä. Sen sijaan ulkoisia mahdollistavia tekijöitä olivat lähiverkoston tuki ja oikeanlaisen avun saaminen. Estävien tekijöiden kohdalla sisäisiin tekijöihin lukeutuivat pelko, avun hakemisen vaikeus sekä asenteet ja ajatustavat, jotka ovat osittain myös ulkoisia tekijöitä. Muita aineistosta nousseita ulkoisia estäviä tekijöitä olivat kielteiset palvelukokemukset, resurssitekijät ja väkivaltaiseen läheiseen liittyvät tekijät. Ammattilaisten kohtaamistapojen kehittämisen suhteen naisten toiveena oli lähisuhdeväkivallan suora puheeksiottaminen sekä kokonaisvaltainen kohtaaminen. Lisäksi aineistosta nousi esiin erilaisia palvelumuotoja, jotka naiset kokivat tai olisivat apua saadessaan kokeneet hyödylliseksi. Näitä olivat vertaistukiryhmät, asuntopalvelut lähisuhdeväkivallan uhreille, lähisuhdeväkivallan seulominen lomakkeen avulla, avun saaminen yhdestä paikasta sekä keskusteluapu.

Asiasanat: Lähisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivaltatyö, palvelujärjestelmä, asiakkuus

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖN PALVELUJÄRJESTELMÄ SUOMESSA	6
2.1	Lähisuhdeväkivalta ja sen seuraukset	6
2.2	Lähisuhdeväkivallan seulominen	10
2.3	Lähisuhdeväkivaltaan kohdistuvat palvelut	15
2.3.1	Koko Suomen kattavat palvelut	18
2.3.2	Ensi- ja turvakotien liiton tarjoamat väkivaltapalvelut	22
2.3.3	Muut lähisuhdeväkivaltatyön erityispalvelut	25
2.4	Väkivaltatyön periaatteet ja asiakkaan kohtaaminen	29
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
3.1	Tutkimustehtävä	34
3.2	Tutkimusaineisto ja EHYEKSI-hanke	35
3.3	Kvalitatiivinen teemahaastatteluun perustuva tutkimus	36
3.4	Sisällönanalyysi tutkimuksen analyysimenetelmänä	37
3.5	Sensitiivisen tutkimuksen eettisyys	40
4	AVUN HAKIJANA LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖN PALVELUISSA	44
4.1	Palvelujen hakemista ja niiden saamista mahdollistavat tekijät	44
4.2	Estävät tekijät palvelujen hakemisessa ja niiden saamisessa	50
4.3	Naisten näkemyksiä väkivaltapalveluiden kehittämispisteistä	63
5	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	72
6	LÄHDELUETTELO	77

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta on huomattava kansanterveysongelma, joka koskettaa kaikkia ihmisiä riippumatta kulttuurista, sukupuolesta, yhteiskuntaluokasta ja iästä (Lähisuhdeväkivallan ehkäisy 2019). Tilastojen mukaan valtaosa parisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta kohdistuu naisiin ja on miesten tekemää (Husso 2005, 13). Vuonna 2018 aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista naisia oli 76,5 prosenttia. Alaikäisiä uhreja sen sijaan oli 24,4 prosenttia kaikista uhreista. Yhteensä uhreja oli 3,6 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. (Rikos- ja pakkokeinotilasto: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018.) Nykyisessä palvelujärjestelmässä on puutteita sekä väkivallan uhrien että sen tekijöiden näkökulmasta. Tämä johtuu siitä, että palveluiden saatavuudessa on eroja alueiden välillä, palveluiden tarjonta on hajanaista ja esimerkiksi erityispalveluita saa etupäässä vain suurimmista kaupungeista. (Karhinen 2005, 19.) Näiden tilastotietojen, palvelujärjestelmälle osoitetuiden haasteiden ja lähisuhdeväkivallasta sekä siihen liittyvistä perhe- ja lähisuhdesurmista käydyin julkisen keskustelun takia aihe on ajankohtainen ja merkittävä.

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka tapahtuu usein omassa kodissa ja jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai jokin muu läheinen henkilö. Se eroaa muusta väkivallasta sen muodon, rikoksen ja kokemuksen kautta. Useimmiten läheisten tekemästä väkivallasta keskustellaan naisiin kohdistuvan väkivallan muotona, sillä se kohdistuu yleensä pääsääntöisesti naisiin sekä lapsiin, ja naiset saavat siitä miehiä vakavimpia vammoja. Lähisuhdeväkivallan muotoja on monia, kuten esimerkiksi fyysinen, henkinen, seksuaalinen, taloudellinen ja uskonnollinen väkivalta sekä laiminlyönti tai kaltoinkohtelu. (Siukola 2014, 10—11.) Tyypillisimpiä lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ilmenemismuotoja ovat seurusteluväkivalta, parisuhdeväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, vammaisiin tai ikääntyneisiin henkilöihin kohdistuva väkivalta sekä kunniaan liittyvä väkivalta (Lähisuhdeväkivalta 2019). Myös tässä tutkimuksessa käyttämässäni EHYEKSI-hankkeen tutkimusaineiston haastatteluissa tuli esiin lähisuhdeväkivallan moninaiset muodot ja erilaisten läheisten tekemää väkivaltaa, joka vaihteli muun muassa kestoltaan ja säännöllisyydeltään. Avaan tutkimuksen toteutus -osiossa lisää EHYEKSI-hanketta ja sen aineistoa.

Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti naisiin lähisuhdeväkivallan uhreina, vaikka myös esimerkiksi miehiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on tärkeä tutkimusaihe. Kuva molempiin sukupuoliin kohdistuvasta väkivallasta ei kuitenkaan ole symmetrinen, vaan naisiin kohdistuva väkivalta on usein juuri perheessä, parisuhteissa ja töissä tapahtuvaa eli väkivallan tekijä on useimmiten läheinen ja tuttu henkilö. Sen sijaan miesten kohdalla koettu väkivalta on yleensä esimerkiksi kadulla ja pienten ryhmien sisällä tapahtuvaa. Väkivallan voidaan näin nähdä olevan sukupuolittunutta. Sukupuoli liittyy myös väkivallan tekoihin, sen esittämisen tapoihin, väkivaltaan puuttuviin yhteiskunnallisiin toimiin sekä siihen, miten väkivalta käsitetään. (Keskinen 2010, 243—264.) Tämän takia väkivaltaa on olennaista tutkia sukupuolittuneesta näkökulmasta, joka nimeää väkivallan tekijät ja sen uhrin sekä tuo esiin sukupuolten väliset epäsymmetriset valtasuhteet. Vallankäytön ja sukupuolittuneen näkökulman kautta tulkitseminen helpottaa ymmärtämään miesten ja naisten erilaisia kokemuksia väkivallasta sekä naisiin ja lapsiin kohdistuvat väkivallan seurausvaikutukset. (Nyqvist 2004, 101—102.)

Perhe- ja lähisuhdesurmat ovat usein esillä mediassa sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla. Maailmanlaajuisesti vuonna 2017 noin 50 000 naista joutui perhe- tai lähisuhdesurman uhriksi eli 58 prosenttia kaikista naisiin kohdistuvista murhista oli kumppanin tai muun perheenjäsenen tekemiä. Lisäksi samana vuonna perhe- tai lähisuhdesurmien uhreista 64 prosenttia oli naisia ja 36 prosenttia miehiä. (Global study on homicide: Gender-related killing of women and girls 2018, 10, 17—18.) Mattinen (2019) kirjoittaa Ylen uutisosiossa, että vuoden 2018 lokakuusta joulukuuhun ainakin 6 naista ja 3 lasta kuoli lähisuhdeväkivaltaan Suomessa. Määrä ei ole kuitenkaan poikkeuksellinen, vaan suomalaisten keskiarvojen sisällä. Keskimäärin Suomessa kuoli 15 naista vuodessa parisuhdeväkivaltaan vuosina 2010—2017. Henkirikoksen uhrina kuolee vuosittain myös noin 3—5 alle 15-vuotiasta lasta, joista melkein kaikki ovat lähisuhdeväkivallan uhreja. Taustalla läheisten tekemissä henkirikoksissa voivat olla aiempi väkivalta, mielenterveys- ja päihdeongelmat, parisuhteen ongelmat, mustasukkaisuus, kontrolloiva tai tekijän etukäteen muuttunut käytös, erokriisit sekä eron jälkeinen vaino. Laajemmassa mittakaavassa lähisuhdeväkivaltaan kuolleiden määrä on kuitenkin laskenut 2000-luvun alusta. Tämä voi johtua esimerkiksi kulttuurin ja asenteiden muuttumisesta kielteisemmäksi väkivaltaa kohtaan, alkoholinkulutuksen vähentymisestä, väestön ikääntymisestä,

kännyköiden ja valvontakameroiden yleistymisestä sekä nopeasta pääsystä ensihoitoon. (Mattinen 2019.)

Naisiin kohdistuva väkivalta, sen uhka ja perheväkivallan ehkäiseminen ovat ajankohtaisia aiheita Istanbulin sopimuksen myötä. Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tuli voimaan Suomessa vuoden 2015 elokuussa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäiseminen sekä poistaminen, väkivallan tekijöiden vastuuttaminen ja väkivallan uhrien suojeleminen kuuluvat sopimuksen määräyksiin. Vaikka sopimuksessa kannustetaan kiinnittämään erityisesti huomiota tyttöihin ja naisiin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina, sopimusta sovelletaan Suomessa myös perheväkivaltaa kohdanneisiin poikiin ja miehiin. Vuosille 2018—2021 on suunniteltu 46 eri hallinnonaloille kohdistuvaa toimenpidettä, joiden on katsottu olevan kiireellisimpiä Istanbulin sopimuksen toimeenpanon kannalta. (Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018—2021 2017, 11—12.) Toimenpiteet näkyvät käytännössä esimerkiksi turvakotipaikkojen lisäämisenä ympäri Suomea, seksuaalirikosten uhreille tarkoitettuja Seri-tukikeskusten perustamisena, ammattihenkilöstön kouluttamisena sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valistamisena maahanmuuttajille (Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma valmis vuosille 2018—2021 2017).

Lähisuhdeväkivalta on teema, jota käsitellään muun muassa taiteessa, musiikissa, tv-ohjelmissa ja kaunokirjallisuudessa. Esimerkiksi turkkilainen taiteilija Vahit Tuna ripusti Istanbulissa talon seinälle 480 korkokenkäparia, jotka symbolisoivat vuonna 2018 lähisuhdeväkivallan tai seksuaalisen väkivallan takia kuolleita naisia Turkissa (Rooney 2019). Lähisuhdeväkivaltateemaan kohdistuvaan musiikkiin liittyen muun muassa Eppu Normaali kirjoitti vuonna 1982 laulun ”Murheellisten laulujen maa”. Laulun alussa kuvataan, kuinka jo esi-isät ovat alkoholin alaisina käyttäneet väkivaltaa naisia ja lapsia kohtaan. (Vedenpää 2017.) Alkoholinkäyttö, päihdeongelmat ja humalajuominen lisäävätkin tutkitusti väkivallan toteuttamisen, sen uhriksi joutumisen sekä sen kärjistymisen ja pitkittymisen riskiä. Päihdeongelmat tai päihtymistila eivät kuitenkaan ole väkivaltaa oikeuttava selitys tai sen syy, ja vain osa lähisuhdeväkivallasta on alkoholisidonnaista. (Koko perhe kierteessä: Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 11.) Myös EHYEKSI-hankkeen tutkimusaineiston naisten kokemuksissa tuli esiin se, että he joutuivat

väkivallan kohteeksi usein silloin, kun väkivallan tekijä oli päihtynyt. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtui kuitenkin myös silloin, kun tekijä oli selvinpäin.

Me too -kampanja liittyy läheisesti lähisuhdeväkivaltaan ja siitä käytyyn keskusteluun. Kampanja käynnistyi vuonna 2017 lokakuussa, kun näyttelijä Alyssa Milano osallistui sosiaalisessa mediassa keskusteluun elokuvantuottaja Harvey Weinsteiniin kohdistuviin ahdistelusyhtöksiin liittyen. Milano kehotti seksuaalista häirintää kokeneita naisia postamaan statukseensa ”me too”, jotta ihmiset näkisivät ongelman laajuuden. (Hanhinen 2017; STT 2018.) Poliisille tulleet ilmoitukset seksuaalisesta ahdistelusta lisääntyivät vuoden 2018 tammi-kesäkuussa melkein 30 prosenttia verrattuna vuoteen 2017, mikä voi selittyä me too -keskustelulla (STT 2018). EHYEKSI-hankkeen tutkimusaineisto on kerätty kesällä ja alkusyksystä 2018, joten kampanjalla on voinut olla vaikutusta siihen, että haastateltavat ovat rohkaistuneet osallistumaan tutkimukseen ja avautumaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä kokemuksistaan.

Husso (2003, 14—16) kirjoittaa, että Suomessa on tehty melko vähän tutkimusta lähisuhdeväkivallasta, vaikka se ei ole vähäisempää tai sen vaikutukset lievempiä kuin muissa maissa, vaan pikemminkin päinvastoin. Lähisuhdeväkivalta näkyy myös sosiaalityössä, sillä sosiaalityöntekijät kohtaavat usein asiakkaita, jotka ovat arjessaan kokeneet lähisuhdeväkivaltaa (Piippo, Nyqvist & Suonio 2019, 164). Nyqvist (2001, 10) kirjoittaa, että väkivalta on eri auttamistahoja työllistävä sosiaalinen ongelma, jolla on vaikutusta ihmisen psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Sosiaalityössä esimerkiksi parisuhdeväkivalta voi liittyä erilaisiin tuki- ja auttamistoimenpiteisiin, kuten päihdepalveluihin, lasten elästä, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin kysymyksiin, lastensuojeluun ja asumisen palveluihin. Lisäksi sosiaalityössä on olennaista suojata uhria ja kohdata väkivallan tekijä. (Nyqvist 2001, 10.) Koska lähisuhdeväkivalta on laajalti esillä sosiaalityöntekijöiden työssä, on sen tutkiminen sosiaalityössä perusteltua ja relevanttia. Oma tutkimukseni kohdistuu yleisesti eri ammattilaisten toteuttamaan lähisuhdeväkivaltatyöhön ja sen kehittämiseen, ja aihe on erittäin olennainen sosiaalityössä tehtävän monialaisen väkivaltatyön kannalta. Pohjolan (2010, 54) mukaan palveluiden toimivuuden arvioinnissa juuri väkivaltaa kokeneet asiakkaat ovat avainasemassa, sillä esimerkiksi perheväkivallan kohtaamisen vaikeus näkyy auttamisjärjestelmässä.

Tutkielmani kiinnittyy erityisesti sosiaalityön asiakkuuden analysoimisesta tehtyihin tutkimuksiin. Esimerkiksi Pohjola (2010) kirjoittaa, että sosiaalityön käsitykset asiakkaasta ja asiakkaan asemasta ovat muotoutuneet historiallisesti. Suhde asiakkaaseen on sisäisesti ristiriitainen sekä monimuotoinen sosiaalityössä. Asiakas voidaan nähdä yleistettyjen luokittelujen kautta, jolloin asiakkaasta tulee tapaus tai asia, ihmisestä stereotyyppi ja palvelutilanteen kohtaamisesta käynti. Sen sijaan ihmisen näkeminen subjektina sekä asiakkaana että omassa elämäntilanteessaan mahdollistaa yhteistyöhön ja yksilökohtaiseen tukemiseen perustuvan auttamissuhteen. Aina vain enemmän keskustellaankin tästä asiakkaiden osallistumisesta ja kumppanuudesta, asiakkaiden tarpeista lähtevistä palveluista sekä asiakaslähtöisyydestä. Kuitenkin historian kautta syvälle juurtuneet suhtautumistavat asiakkaasta erilaisena, ongelman kautta suodattuneena ja puutteellisena näkyvät edelleen asiakkaan asemaa säätelevinä tekijöinä. (Pohjola 2010, 29—39, 71.) Tavoitteenani on tutkimukseni kautta osallistua tähän samaan keskusteluun tarkastelemalla lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten asiakkuutta lähisuhdeväkivaltapalveluissa.

Tutkielmani toisessa luvussa käyn läpi tutkimukseni teoriataustaa. Kuvaan siinä lähisuhdeväkivallan käsitettä ja lähisuhdeväkivallan seurauksia, lähisuhdeväkivallan seulontaa, Suomesta löytyviä väkivaltapalveluja ja lähisuhdeväkivaltatyön periaatteita. Tämän jälkeen luvussa kolme kuvaan tutkimukseni toteutusta. Siihen kuuluu tutkimustehtäväni, EHYEKSI-hankkeen ja sen tutkimusaineiston, tutkimustyyppini sekä analyysitapani läpikäyminen. Näiden lisäksi pohdin tutkimukseni tekemistä eettiseltä kannalta. Luvussa neljä kirjoitan tutkimukseni tuloksista, jotka jakautuvat kolmeen eri alalukuun. Nämä ovat palveluihin hakeutumista ja niiden saamista mahdollistavat tekijät, estävät tekijät palveluihin hakeutumisessa ja niiden saamisessa sekä naisten näkemyksiä väkivaltapalveluiden kehittämispisteistä. Tutkimukseni lopussa tuon esiin tulosteni yhteenvedon, pohdintaa ja suosituksia niihin liittyen.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖN PALVELUJÄRJESTELMÄ SUOMESSA

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella lähisuhdeväkivaltaa ja tämänhetkisiä lähisuhdeväkivaltaan liittyviä palveluita Suomessa. Luvun tavoitteena on luoda kattava kuva väkivaltatyöstä, jotta melko sekavasta lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä palvelujärjestelmästä saisi selkeämmän käsityksen. Ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi lähisuhdeväkivallan käsitettä ja lähisuhdeväkivallasta aiheutuvia seurauksia. Toisessa alaluvussa käsittelen lähisuhdeväkivallan seulomista, sen hyötyjä ja esteitä sekä seulomisessa käytettäviä työkaluja. Tämän jälkeen siirryn esittelemään Suomesta löytyviä palveluja väkivallan ehkäisemiseen sekä uhrin ja väkivallan tekijän auttamiseen. Viimeisessä alaluvussa kirjoitan väkivaltatyön periaatteista ja tavoista, joilla väkivallan uhri tulisi kohdata. Koska tutkimusintressini on lähisuhdeväkivaltaa kokeneissa naisissa, käsittelen näitä aiheita lähinnä naisten kannalta. Tuon kuitenkin jonkin verran esiin myös esimerkiksi lasten, nuorten ja väkivaltaa käyttäneiden miesten näkökulmia.

2.1 Lähisuhdeväkivalta ja sen seuraukset

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan fyysisen, henkisen ja/tai emotionaalisen väkivallan käyttöä tai sen uhkaa (Flury, Nyberg & Riecher-Rössler 2010, 2). Lisäksi sillä voidaan tarkoittaa seksuaalista ja taloudellista väkivaltaa, eron jälkeistä vainoa ja kunniaan liittyvää väkivaltaa. Terminä lähisuhdeväkivalta on kattavampi kuin esimerkiksi parisuhde- tai perheväkivalta. (Kero, Nyqvist, Rautio & Puuronen 2019, 1881.) Lähisuhdeväkivallassa tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen, ystävä tai tuttava. Uhrilla ja lähisuhdeväkivallan tekijällä on termin mukaan läheinen suhde keskenään, mutta heidän ei tarvitse asua samassa taloudessa. Lähisuhdeväkivallan käsite kuvaa yksittäisen teon sijasta pahoinpitelyn monimutkaista systeemiä, joka voi sisältää samaan aikaan monta eri väkivallan muotoa. (Flury ym. 2010, 2.) Piispan (2011, 18) mukaan lähisuhdeväkivallan muotojen lisäksi on olennaista tarkastella sen seurauksia, sillä ne antavat esimerkiksi vihjeitä siitä, millaista apua väkivallan uhrin tarvitsevat.

Väkivalta on kompleksinen ja monimuotoinen ilmiö, mutta väkivallan termillä viitataan useimmiten fyysiseen väkivaltaan tai sen uhkaan. Tällä voidaan tarkoittaa muun muassa lyömistä, kuristamista, potkimista, vapaudenriistoa ja pakkokeinoja. (Lehtonen & Perttu 1999, 37.) Parisuhteissa tapahtuva fyysinen väkivalta alkaa useimmiten vasta silloin, kun suhde on kestänyt jonkin aikaa. Parisuhdeväkivallan alkamisen tai pahenemisen kriittisiä kohtia ovat sitoutumisen osoitukset eli kihlat, naimisiinmeno ja raskaus. (Marttala 2011, 44.) Ojurin (2006, 17) mukaan fyysinen väkivalta on helpoiten tunnistettavissa jättäessään jälkiä, kuten ruhjeita ja murtumia. Pahimmillaan se voi kuitenkin johtaa myös kuolemaan.

Marttala (2011, 47) kirjoittaa, että henkinen väkivalta on todennäköisesti esimerkiksi parisuhdeväkivallan yleisin muoto, ja se edeltää useimmiten fyysistä väkivaltaa. Väkivaltainen käyttäytyminen alkaa usein sanallisesti ja muuttuu fyysiseksi väkivallaksi myöhemmin. Väkivallan yksi piirre onkin eskaloituminen eli muuttuminen vakavammaksi ja vaarallisemmaksi jokaisen kerran jälkeen. (Lehtonen & Perttu 1999, 38.) Henkiseen väkivaltaan kuuluu sekä sanattomat että sanalliset teot. Näitä tekoja voivat olla esimerkiksi pilkkaaminen, kontrollointi, alistaminen, fyysisellä väkivallalla uhkailu ja pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, kiroileminen, huutaminen, häirintä, painostaminen, alentuva käyttäytyminen ja syyttely. (Lehtonen & Perttu 1999, 38; Marttala 2011, 47.) Lehtosen ja Pertun (1999, 38) mukaan pelottelulla ja uhkailulla on pelottava, ahdistava ja uhkaava vaikutus kuten fyysiselläkin väkivallalla. Kontrolloinnissa sen sijaan on kyse jatkuvasta pyrkimyksestä rajoittaa tai hallita kumppanin elämää esimerkiksi sosiaalisten suhteiden, liikkumisen ja pukeutumisen suhteen (Lehtonen & Perttu 1999, 38). Joillekin naisille alituinen henkinen väkivalta voi olla kivuliaampaa kuin fyysiset iskut, sillä henkinen väkivalta heikentää tehokkaasti uhrin turvallisuutta ja itsetuntoa sekä aiheuttaa pelon ja kauhun alla elämistä (Violence against women: a priority health issue 1997).

Seksuaalinen väkivalta on sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Siihen luetaan esimerkiksi seksiin pakottaminen ja raiskaaminen. (Ojuri 2006, 18.) Seksuaalista väkivaltaa on myös sen uhan ilmapiiri, kiristäminen, nöyryyttäminen, halventaminen, huorittelu, ruumiinosien vertailu ja arvioiminen, seksuaalinen väkisin koskettelu, kohtelemineksi seksiohjeeksi, pakottaminen nöyryyttäviin seksuaalisiin tekoihin ja kaikki muu tahdonvastainen seksuaalinen toiminta. Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa useimmiten liittyy

muihin väkivallan muotoihin. (Marttala 2011, 49.) Lehtosen ja Pertun (1999, 42) mukaan seksuaalisessa väkivallassa on seksin sijaan kysymys alistamisesta ja vallankäytöstä. Taloudellinen väkivalta sen sijaan on taloudellista kiristämistä, kavaltamista ja alistamista sekä rahankäytön kontrollointia. Se voi ilmetä esimerkiksi siinä, että kumppani päättää yksin hankinnoista, estää toisen oman rahankäytön ja käyttää kumppaninsa omaisuutta ilman lupaa. Taloudellista väkivaltaa on myös kumppanin eristäminen työyhteisöstä ja työssäkäynnin estäminen eri keinoin. (Marttala 2011, 49—50.) Erityisesti ikähenkilöt ovat alttiita taloudelliselle väkivallalle ja hyväksikäytölle, sillä lapset, sukulaiset tai muut tuttavat saattavat olla hyvin kiinnostuneita heidän tuloistaan ja omaisuudestaan (Lehtonen & Perttu 1999, 43).

Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy yhteisöissä, jotka näkevät naisen käytöksen määrittävän perheen ja suvun kunnian. Näin ollen naisen poiketessa hyväksyttynä pidetystä ja siveellisestä käytöksestä hänen ajatellaan tuottavan häpeää koko suvulle. Rankaisemalla naista häpeän tuottamisesta pyritään palauttamaan perheen ja suvun kunnia takaisin. Usein juuri tytöt ja naiset ovat kunniaan liittyvän väkivallan uhreja, mutta myös homoseksuaaliset miehet tai esimerkiksi perheen pojat saattavat joutua uhriksi. Kunniaan liittyvän väkivallan muotoja ovat muun muassa painostaminen, uhkaaminen, rajoittaminen, pakkoavioliitto, vapaudenriisto, raiskaus, pahoinpitely ja murha. (Kunniaan liittyvä väkivalta n.d.) Myös eron jälkeinen vaino koostuu erilaisista väkivallan muodoista. Nikupeterin & Laitisen (2013, 30) mukaan vainon käsite kuvaa parisuhteen lopettamisen tai sen yrityksen jälkeistä vallankäytön kiinnipitävyyttä, väkivallan eri muotoja ja sen eri elämäntilanteisiin ulottuvaa luonnetta. Vainoteot ovat suunnitelmallisia ja järjestelmällisiä väkivallan ilmentymisiä, joihin kuuluu se, että vainoaja käyttää omia sekä uhrin lähisuhteita ja erilaisia apuvälineitä vainotakseen uhria. Lisäksi vainoteot ovat epämääräisiä, osin paikantumattomia ja ennustamattomia. Näistä vainon ilmiöistä muodostuu ansa, joka sitoo uhria ja rikkoo hänen oikeuttaan koskemattomuuteen, vapauteen ja hyvinvointiin. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 30.)

Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ja Lozano (2005, 123—124) kirjoittavat, että lähisuhdeväkivallalla on sekä välittömiä että pitkän aikavälin seurauksia uhrin fyysiseen terveyteen, mielenterveyteen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Seuraukset voivat liittyä suoriin terveyshaittoihin tai terveyden heikkenemisen riskin suurenemiseen.

Lähisuhdeväkivallan uhrin heikompi terveys ilmenee fyysisessä toimintakunnossa, psyykkisessä hyvinvoinnissa ja riskikäyttäytymisessä. Uhrilla on kohonnut riski esimerkiksi psykosomaattisiin oireisiin, masennukseen, lisääntymisterveyden häiriöihin, kroonisiin kiputiloihin ja itsemurhaan. (Krug ym. 2005, 123—124.) Lisäksi fyysisiä vammoja voivat olla muun muassa naarmut, mustelmat, hiertymät, murtumat sekä aivo-, palo- ja silmävammat. Psykkiset ongelmat voivat masennuksen lisäksi ilmetä ahdistuksena, uni- ja syömishäiriöinä, kasvaneena syyllisyyden tunteena tai yliaktiivisuutena. (Väkivallan vaikutukset 2019.) Henkisiä seurauksia ovat myös pelko, viha, itsetunnon lasku sekä häpeä (Piispa 2006a, 65—69). Seksuaalisia ongelmia sen sijaan voivat olla ei-toivottu raskaus, sukupuolitaudit, hedelmättömyys ja seksuaalisen halun heikkeneminen (Väkivallan vaikutukset 2019). Lähisuhdeväkivallan vaikutukset voivat näkyä pitkään väkivallan loppumisen jälkeen, ja mitä vakavampaa väkivalta on ollut, sitä suurempi vaikutus sillä on uhrin mielenterveyteen ja fyysiseen terveyteen (Krug ym. 2005, 123). Lähisuhdeväkivallan pitkäaikaisia seurauksia ovat esimerkiksi erilaiset fobiat, posttraumaattinen stressihäiriö, paniikkihäiriö, päihteiden väärinkäyttö sekä väkivaltainen ja rikollinen käyttäytyminen (Väkivallan vaikutukset 2019).

Lähisuhdeväkivallan todistaminen vaikuttaa myös lasten hyvinvointiin. On todennäköistä, että lapsen todistaessa vanhempien välistä väkivaltaa hän joutuu itsekin sen kohteeksi (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 22). Vanhempien väliselle väkivallalle altistuminen kohottaa lapsen riskiä erilaisiin käyttäytymiseen liittyviin ja emotionaalisiin ongelmiin, kuten masennukseen, ahdistuneisuuteen, matalaan itsekunnioitukseen, painajaisiin, fyysisiin ongelmiin, huonoon koulumenestykseen ja tottelemattomuuteen. Lisäksi väkivalta voi vaikuttaa epäsuoraan tai suorasti lapsikuolleisuuteen. Nämä ongelmat ovat usein samoja kuin pahoinpidellyillä lapsilla. (Krug ym. 2005, 126.) Smith, Betherlsen & O'Connor (1997, 121, 130) kirjoittavat, että lähisuhdeväkivalta voi vaikuttaa lapseen myös sillä tavalla, että vanhemman kyky huolehtia lapsistaan saattaa heikentyä väkivallan takia. Heidän tutkimuksensa mukaan tämä voi näkyä esimerkiksi kasvaneena aggressiivisuutena lasta kohtaan tai epäjohdonmukaisena kasvatuksena.

Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat seuraukset ja vaikutukset ulottuvat yksilötason lisäksi yhteiskunnan tasolle eli lähisuhdeväkivalta aiheuttaa inhimillisiä ja taloudellisia kustannuksia. Euroopan tasa-arvoinstituutin arvion mukaan pari- ja lähisuhdeväkivallasta

aiheutuvat kustannukset ovat Suomessa vuosittain noin 1—2 miljardin euron luokkaa (Estimating the costs of gender-based violence in the European Union 2014, 142). Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset käyttävät elämänsä aikana keskimääräistä useammin terveyspalveluja eli sairaalajaksoja, lääkäri- ja apteekkikäyntejä, leikkauksia ja mielenterveyskonsultaatioita. Näin ollen terveydenhuollon menot lisääntyvät lähisuhdeväkivallan myötä. Taloudelliset kustannukset näkyvät myös tuottavuuden laskussa, sosiaalipalveluiden käytön kasvussa sekä rikosoikeuspalvelujärjestelmän ja muun hallinnon toimien lisääntymisessä. Lisäksi lähisuhdeväkivallalla on vaikutusta uhrin ansioihin ja kykyyn säilyttää työpaikkansa, vaikka se ei yksiselitteisesti vaikuta hänen työssäkäyntiinsä. (Krug ym. 2005, 91, 125—126.)

2.2 Lähisuhdeväkivallan seulominen

Lähisuhde- ja perheväkivallan sekä niiden riskin kartoittaminen on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tehtävä (Väkivaltaan puuttuminen 2019). On taloudellisesti ja inhimillisesti perusteltua, että lähisuhdeväkivaltaa seulotaan tehokkaasti, systemaattisesti ja toistuvasti (Kero ym. 2019, 1853). Palvelujärjestelmän tulisi varmistaa systemaattisen seulomisen kautta se, että lähisuhdeväkivallan uhrin tunnistetaan, jotta he saavat tarvittavan avun ja hoidon. Hoidon onnistumisen ja väkivallan uhrin turvallisuuden kannalta väkivallan tunnistamatta jääminen on riski. Väkivallan tunnistamisen kannalta lähisuhdeväkivallan systemaattinen seulominen on olennaista silloinkin, kun merkit siitä eivät ole selkeitä tai uhri ei itse osaa pyytää apua. Lisäksi väkivallasta kysyminen on olennaista niissäkin palveluissa, jotka eivät pääasiallisesti tee väkivaltatyötä tai väkivallasta keskusteleminen ei ole käynnin varsinainen syy. (Lähisuhdeväkivalta puheeksi sosiaali- ja terveyspalveluissa 2014.)

Myös Romiton ja Gerinin (2002, 1822) tutkimuksen mukaan väkivallasta tulisi kysyä kaikilta naisilta riippumatta siitä, mikä heidän käyntinsä syynä on. Väkivaltaa kokenut henkilö ei useinkaan kerro väkivaltakokemuksistaan oma-aloitteisesti, joten ammattilaisen on tärkeää kysyä niistä suoraan (Väkivaltaan puuttuminen 2019). Kysyminen toimii ammatillisena interventiona, avaa keskustelun aiheesta sekä mahdollistaa tiedon

jakamisen ja palvelujen esittelyn (Lähisuhdeväkivalta puheeksi sosiaali- ja terveystalouksissa 2014). Thackerayn, Stelznerin, Downsin ja Millerin (2007, 666) mukaan lähisuhdeväkivallan seulomiseen kuuluu muutakin kuin seulontakysymysten määrittely. Seulonnassa käydään monimutkaista vuorovaikutusta ammattilaisen ja väkivallan uhrin välillä. Lisäksi seulonnan toteuttavan ammattilaisen pitää olla tietoinen syyllisyydestä ja häpeästä, joka usein liittyy lähisuhdeväkivallasta avautumiseen. Mitä mukavammaksi lähisuhdeväkivallan uhri tuntee olonsa ammattilaisen kanssa, sitä todennäköisemmin hän pääsee kyseisten tunteiden yli ja kertoo kokemuksistaan. Muun muassa ammattilaisen iällä, sukupuolella ja etnisyydellä voi olla vaikutusta siihen, kuinka mukavaksi lähisuhdeväkivallataa kokenut nainen olonsa tuntee tapaamisella. Näin ollen lähisuhdeväkivallan uhreille tulisi tarjota mahdollisuuksia keskustella väkivallasta eri tavoin ja eri paikoissa. (Thackeray ym. 2007, 666—667.) Lisäksi lähisuhdeväkivaltaa seulottaessa tilanteen on tärkeää tukea turvallisuutta, luottamusta, kunnioitusta, huolenpitoa, validointia ja ilmapiiriä, joka ei ole tuomitseva (Brown, Lent, Schmidt & Sas 2000, 902). Toteutuksessa on olennaista pohtia, onko tilanne turvallinen väkivallasta puhumiseen, onko tekijä läsnä tilanteessa ja onko vastaanoton jälkeen uhrille turvallista palata kotiin (Kero ym. 2019, 1883).

Äitiys- ja lastenneuvolat ovat olennaisia systemaattisen väkivaltaseulonnan paikkoja äidin ja lapsen terveyden suojelemisen kannalta. Neuvolapalvelujen kautta saavutetaan paljon riskiryhmissä olevia naisia, sillä lähes kaikki raskaana olevat tai pienten lasten äidit käyvät ainakin neuvoloissa. Lähisuhdeväkivalta voi heikentää kykyä toimia äitinä, ja väkivaltainen isä ei ole turvallinen roolimalli lapselle. Kun naiseen kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa ehkäistään, tunnistetaan varhain ja siihen puututaan, suojellaan sillä samalla lapsia ja edistetään heidän turvallista kehitystään. (Perttu 2004, 44, 47.) Seulonnan tehokkuuden ja turvallisuuden järjestäminen voi kuitenkin olla hankalaa, sillä molemmat vanhemmat ovat usein paikalla neuvolakäynneillä. Neuvolapalveluiden lisäksi kouluterveydenhuollossa käytetään systemaattista lähisuhdeväkivallan kartoitusta. Se toteutetaan laajoissa terveystarkastuksissa 1-, 5- ja 8-luokkalaisille. Erikoissairaanhoidossa sen sijaan on puute systemaattisesta lähisuhdeväkivallan seulomisesta. (Kero ym. 2019, 1883.)

Lähisuhdeväkivallan seulontaan ja väkivallasta kysymiseen on kehitetty erilaisia lomakkeita ja työmenetelmiä. Terveystalouden- ja hyvinvoinnin laitoksen lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake on tarkoitettu täytettäväksi silloin, kun kartoitetaan asiakkaan

esitietoja ja elämäntilannetta. Lomake on kehitetty yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kanssa, ja se on saatavissa sekä suomen että englannin kielellä. (Lomakkeet väkivallan puheeksiottamiseen ja kirjaamiseen 2019.) Lomake on tarkoitettu täyttämään yhdessä vastaanotolla eikä sitä kuulu antaa asiakkaalle kotiin täytettäväksi, jotta hänen turvallisuutensa ei vaarannu (Ohjeistus lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen täyttämiseen 2013). Lomakkeen ensimmäiseltä puolelta löytyy suodatin- ja kartoituskysymykset. Suodatin-kysymyksissä kysytään, onko asiakkaaseen kohdistunut hänen lähi-suhteissaan väkivaltaa jossakin elämänvaiheessa tai tällä hetkellä, ja vaikuttavatko väkivaltakokemukset edelleen asiakkaaseen. Kartoituskysymyksiin siirrytään, jos väkivaltaa on tällä hetkellä tai se vaikuttaa edelleen asiakkaaseen. Niissä kysytään millaista, milloin ja kuinka usein asiakas on kokenut lähisuhdeväkivaltaa, ja ketkä ovat olleet väkivaltaisia häntä kohtaan. Lisäkysymyksiä toimivat kysymys perheen lasten altistumisesta väkivallalle sekä kysymys puolison väkivallasta, jos asiakas on raskaana. Lomakkeen toiselta puolelta löytyy lähisuhdeväkivaltakokemusten vaikutusten ja avun tai hoidon tarpeen arviointi. Se koostuu sekä asiakkaan omasta että työntekijän arvioinnista asiakkaan terveydestä, hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Lisäksi siellä on vaihtoehtoja erilaisiin toimenpiteisiin. (Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake 2013.)

Äitiys- ja lastenneuvoloihin on kehitetty oma lomakkeensa parisuhdeväkivallan seulontaan. Lomakkeen kysymyssarja perustuu vuosina 2000—2002 äitiys- ja lastenneuvoloissa toteutetun väkivallan tunnistamiseen, kohtaamiseen ja puheeksiottamiseen liittyvän hankkeen tuloksiin ja kokemuksiin sekä Yhdysvalloissa kehitettyyn AAS-mittariin. (Perttu 2005.) Lomakkeen kysymykset on tarkoitettu esittämään raskaana oleville naisille viimeistään raskauden kahden ensimmäisen kolmanneksen aikana. Lisäksi ne tulevat esittämään äideille viimeistään silloin, kun nuorin lapsi on puolen vuoden ikäinen. Lomake kuuluu käydä naisen kanssa aina kahden kesken läpi. Lomakkeessa kysytään, millaisena nainen kokee parisuhteensa ja onko kumppanin käytös pelottavaa, nöyryyttävää, kontrolloivaa tai halventavaa. Lisäksi siinä kysytään koetun väkivallan erilaisista muodoista, kuten uhkailusta ja fyysisestä sekä seksuaalisesta väkivallasta, väkivaltaisen käytöksen ajankohdasta ja lapsien mahdollisesta altistumisesta väkivallalle. Lopuksi lomakkeessa kysytään, millaista apua ja tukea nainen toivoisi tilanteeseensa. (Lomake parisuhdeväkivallan seulontaan äitiys- ja lastenneuvolassa 2004.)

MARAK:ia eli moniammatillista riskinarviointia käytetään silloin, kun epäillään lähisuhdeväkivaltaa (Kero ym. 2019, 1883). Piispan ja Octoberin (2017) mukaan sen avulla pyritään tunnistamaan ja auttamaan uusiutuvan sekä vakavan väkivallan uhreja ja sen uhan alla eläviä ihmisiä. MARAK:in tavoitteena on väkivallan ja sen uhan loppuminen sekä avun antaminen yksinkertaisesti ja nopeasti yhden ilmoituksen avulla (Kero ym. 2019, 1883). Lisäksi sen tavoitteena on suojata aikuisia uhreja ja työntekijöitä, luoda yhteyksiä muihin julkisiin palveluihin koskien lapsia, rikoksentekejiä ja haavoittuvaisia aikuisia sekä tarttua rikoksentekejän käytökseen (Robbins, McLaughlin, Banks, Bellamy & Thackray 2014, 392). Riskinarviointilomakkeen avulla pyritään kartoittamaan ne väkivallan uhrit, joilla on korkea riski kohdata uudelleen väkivaltaa. Lomake sisältää 24 kysymystä, jotka kartoittavat uhrin kokeman väkivallan ulottuvuuksia ja hänen elämäntilannettaan. MARAK-työryhmään ohjaamisen kriteereinä on se, että lomaketta täyttäessä ilmenee vähintään 14 myönteistä vastausta kysymyksiin. Kriteerinä voi myös olla se, että ammattilainen arvioi ja on huolissaan väkivallan riskistä tai poliisin kotihälytystehtäviä on viimeisen vuoden aikana vähintään kolme perheväkivalta-syykodilla. Työryhmä voi koostua esimerkiksi poliisista, päihde- ja mielenterveyspalvelujen työntekijöistä, aikuisosiaalityöntekijästä, lastensuojelun ja asumispalvelun työntekijöistä sekä uhrijärjestön edustajasta. Työryhmästä riippuen kokoukseen voi osallistua joko asiakas tai häntä edustava tukihenkilö. Uhrin suostumuksella hänen tilannettaan käsitellään MARAK-työryhmän kokouksessa ja hänelle tehdään turvasuunnitelma. (Pohjola & October 2017, 305—306.) MARAK-kokouksissa moniammatillisen tiimin tarkoituksena on jakaa tietoa sekä arvioida ja käsitellä lähisuhdeväkivallan riskiä (Stanley & Humbhreys 2014, 82).

Lähisuhdeväkivallan kartoittamiseen on luotu myös kansainvälisiä seulontalomakkeita, joita ovat esimerkiksi AAS, PVS, HARK, STaT, HITS ja WAST. *AAS:ia* eli Abuse assessment screen:ia on käytetty vuodesta 1987 asti lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen sekä arviointiin, ja se löytyy ainakin kahdeksalla eri kielellä. Lomake sisältää neljä kysymystä, jotka liittyvät viimeisen vuoden aikana koettuun väkivaltaan, väkivaltaan raskauden aikana, seksuaaliseen väkivaltaan ja pelkoon. (Laughon, Renker, Glass & Parker 2008, 502, 505.) *PVS* eli Partner violence screen koostuu kolmesta kysymyksestä. Sen huonona puolena on se, ettei se arvioi seksuaalista väkivaltaa. Sen sijaan *Hark* (Humiliation, afraid, rape, kick) koostuu neljästä kysymyksestä, ja se arvioi myös seksuaalista väkivaltaa. Lisäksi Hark on hyvin sensitiivinen ja tarkka lomake. Se on kuitenkin

suhteellisen uusi, joten sen tukena on vähempi määrä tutkimuksia. (Paterno & Draughon 2016, 373.) *STaT* (Slapped, Threatened, and Throw) on myös hyvin sensitiivinen ja tarkka väline lähisuhdeväkivallan seulomiseen. Se sisältää kolme kysymystä, jotka kartoittavat nykyisen väkivallan lisäksi lähisuhdeväkivaltaa, sen vaikutuksia ja eri muotoja koko elämän ajalta. (Paranjape & Liebschutz 2003, 236—237.) *HITS* eli hurt, insult, threaten and scream sen sijaan koostuu neljästä kohdasta, joista kaksi arvioi verbaalista ja fyysistä aggressiota. Sen tarkoituksena on kartoittaa, kuinka usein kumppani satuttaa, loukkaa, huutaa ja uhkaa lähisuhdeväkivallan uhria. (Sherin, Sinacore, Li, Zitter, & Shakil 1998, 508, 511.) *WAST* eli The woman abuse screening on edellisiä seulontavälineitä hieman pidempi. Se on kahdeksankohtainen ja kartoittaa parisuhteessa olevaa jännitettä, riitelyä, riitelyn seurauksia ja lähisuhdeväkivallan eri muotoja (Brown ym. 2000, 900—902).

Itse lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ovat suhtautuneet terveydenhuollon ammattilaisia myönteisemmin uhrien löytämiseen tähtääviin seulontakyselyihin (Brusila 2008, 54). Lähisuhdeväkivallan systemaattisesta kartoituksesta on kuitenkin hyötyä sekä asiakkaalle että ammattilaiselle. Se on ammatillinen interventio, joka käynnistää asiakkaan turvallisuutta vahvistavan prosessin ja pyrkii katkaisemaan väkivaltakierteen. Systemaattinen seulonta mahdollistaa asiakkaiden auttamisen kokonaisvaltaisesti sekä tasapuolisesti. Lisäksi sen avulla voidaan jakaa tietoa tarjolla olevista palveluista ja väkivallan yleisyydestä. Systemaattisen kartoituksen kautta myös työntekijöiden asiantuntemus lisääntyy ja työ rutinoituu. (Väkivaltaan puuttuminen 2019.) Muita lähisuhdeväkivallan seulomisen hyötyjä ovat se, että uhriin kohdistuva väkivalta tai lasten altistuminen väkivallalle vähenee, väkivallan kokija pystytään ohjaamaan palveluihin, lähisuhdeväkivaltaa saadaan dokumentoitua ja väkivallan olemassaolo uhrin elämässä tunnistetaan (Houry, Kaslow, Kembal, Mcnutt., Cerulli, Straus, Rosenberg, Lu & Rhodes 2008, 441). Lisäksi seulontakyselyiden rutinoitunut käyttö terveydenhuollossa konkretisoi potilaille ilmiön merkitystä (Brusila 2008, 54).

Lähisuhdeväkivallan rutiininomaisen seulonnan suosituksista huolimatta kaikki terveydenhuollon ammattilaiset eivät tee sitä (Sprague, Madden, Simunovic, Godin, Pham, Bhandari & Goslings 2012; Paterno & Draughon 2016, 370). Spraguen ym. (2012) tutkimuksen mukaan esteet rutiininomaisen seulonnan tekemiselle voidaan jakaa henkilökohtaisiin esteisiin, havaitsemiseen ja asenteisiin, pelkoihin ja potilaaseen liittyviin esteisiin.

Henkilökohtainen epämukavuuden tunne aiheeseen liittyen sekä tiedon ja ajan puute ovat yleisiä syitä siihen, miksi seulonaa ei toteuteta. Seulonnan esteitä ovat myös koulutuksen puute, näkemys siitä, että sen tekeminen ei kuulu omaan rooliin, pelko potilaan loukkaamisesta ja tietämättömyys siitä, miten vastata väkivallan uhrille hänen kertoessaan kokeestaan. (Paterno & Draughon 2016, 370.) Näin ollen tarvitaan esimerkiksi lisää koulutusta ja opetusta lähisuhdeväkivallasta, jotta lähisuhdeväkivallan seulomista haittaavia tekijöitä saadaan vähennettyä (Sprague ym. 2012). Seulonnan onnistumisen kannalta tärkeitä tekijöitä ovat ammattilaisten kouluttamisen lisäksi ongelman tiedostaminen yhteiskunnallisella tasolla ja toimintamallien muodostaminen osaksi terveystalvueluita (Kero ym. 2019, 1883).

2.3 Lähisuhdeväkivaltaan kohdistuvat palvelut

Lähisuhdeväkivallasta naitiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevat kysymykset ovat olleet vasta viime vuosikymmeninä ajankohtaisia ja sitä ennen vaiettuja (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja osaamisen keskittäminen 2006, 25). Ensimmäinen ensikoti perustettiin Suomeen vuonna 1942 ja ensimmäinen turvakoti ensikodin yhteyteen vuonna 1978. Kuitenkin vasta 1960-luvulla alettiin kiinnittämään enemmän huomiota perheen sisäiseen väkivaltaan, vaikka väkivaltaa on tapahtunut ihmisten läheissuhteissa kautta aikojen. Sen on ajateltu olevan parisuhteen ja perheen oma asia, johon yhteiskunnan ei tulisi puuttua. Yhteiskunnallinen tutkimus, keskustelu ja tukipalveluiden kehittäminen käynnistyivät asteittain, kun ilmiöön alettiin havahtumaan. Huomio kiinnittyi ensin lapsiin väkivallan kohteina ja sen jälkeen naitiin. 1980-luvulla Suomessa alettiin kiinnittää huomiota myös ikähenkilöihin kohdistuvaan väkivaltaan ja tämän jälkeen alettiin auttamaan väkivaltaisii miehiä. (Ruuhonen 2006, 9, 12.)

Pelkästään naisjärjestöt sekä Ensi- ja turvakotien liitto tuottivat väkivallan uhreille kohdistettuja palveluja 1980-luvulla. Tällöin Suomessa vallitsi käsitys siitä, että rikoksen uhrin on huomioitu tarpeeksi sosiaali- ja terveystalvueluissa sekä oikeusjärjestelmässä. 1990-luvulla ilmapiiri alkoi kuitenkin muuttua uhrin asemaa huomioivammaksi. (ks. Kotanen 2013, 93—94.) Vuonna 1990 Tasa-arvoasiain neuvottelukunta asetti naitiin kohdistuvaan

väkivaltaan ja perheväkivaltaan liittyvän jaoston, joka esitti mietinnössään suurin piirtein 60 toimenpide-ehdotusta ja toimi aktiivisesti väkivaltaan kohdistuvan rikoslainsäädännön uudistamisessa. Jaoston avulla kehitettiin väkivallasta selviytymiseen liittyvä kirjoituskilpailu, tilastotutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta, valtakunnallinen väkivaltaohjelma sekä valtakunnallisesti toimivia palveluita. Näitä palveluja ovat esimerkiksi Rikosuhripäivystys, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ja Lyömätön Linja sekä erilaiset hankkeet ja projektit. (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja osaamisen keskittäminen 2006, 25.)

Lainsäädännön kehitys kuvastaa osaltaan yhteiskunnassa olevia asenteita sekä niiden muutosta. Myös lähisuhdeväkivallan lainsäädännössä näkyy siihen liittyvän asennemuutoksen hitaus, sillä suurimmat lainsäädännölliset uudistukset lähisuhdeväkivaltaan liittyen tehtiin vasta 1990-luvulla. (Ojuri 2004, 11.) Kuitenkin ennen 1990-lukua eli vuonna 1979 solmittiin kansainvälinen naisten ihmisoikeuksia koskeva CEDAW-sopimus, joka on pidemmältä nimeltään kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Tämän sopimuksen syrjintäkäsitteeseen tuli vuonna 1992 naisiin kohdistuva väkivalta yhtenä syrjinnän muotona. (Näre & Mattila 2001, 5.) Ennen 1990-lukua säädettiin myös esimerkiksi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, jonka 1 §:ssä kiellettiin lapsen ruumiillinen kuritus, alistaminen ja loukkaava kohtelu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 § 1). Avioliitossa tapahtunut väkisinmakaaminen kriminalisoitiin vuonna 1994. Raiskauksesta tuli sukupuolineutraali rikos vuonna 1997 eli sekä nainen että mies voi syyllistyä väkisinmakaamiseen ja joutua sen uhriksi. Siitä eteenpäin seksuaalirikoksiin kohdistuva lainsäädäntö on tiukentunut vähitellen, ja nykyisen lainsäädännön mukaan rikos on raiskaus, jos siihen sisältyy väkivallalla uhkaamista, väkivaltaa tai hyväksikäyttöä uhrin puolustuskyvyttömyyttä kohtaan. (Westrén-doll 2019.) Pahoinpitelyrikos sen sijaan tuli voimaan Rikoslakiin vuonna 1995 (Rikoslaki 1889/578 § 5) ja laki lähestymiskiellosta asetettiin vuonna 1998. Lakiin lähestymiskiellosta lisättiin vuonna 2004 myös perheen sisäinen lähestymiskielto. Lähestymiskielto tai perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä esimerkiksi henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvan rikoksen tai sen uhan torjumiseksi. (Laki lähestymiskiellosta 1998/898 § 1, 3,7.)

Leo Nyqvist on lähisuhdeväkivaltaa koskevassa väitöskirjassaan (2001, 154) jakanut formaalin palvelujärjestelmän ja interventiot kolmeen eri ryhmään haastatteluaineistossaan

esiintyvien asiakkuuksien perusteella. Nämä ryhmät ovat psykososiaaliset palvelut, terveydenhuollon palvelut ja oikeudelliset palvelut. Psykososiaalisiin palveluihin Nyqvist jakaa turvakodin kiiri- ja avopalvelut, perheneuvolat, sosiaalitoimiston, kirkon perheasiainneuvottelukeskukset, lastensuojelun, päihdehuollon erityispalvelut ja muut yksilö-, perhe- ja ryhmätyöpalvelut. Terveydenhuollon palveluihin sen sijaan kuuluvat psykiatrisen kriisi-, osasto- ja avohoito, terveyskeskus tai päivystyspoliklinikka, äitiys- ja lastenneuvolat sekä sairaanhoito. Oikeudellisiin palveluihin sisällytetään poliisin ja oikeuslaitoksen tarjoamat palvelut. (Nyqvist 2001, 154—157.)

Vaikka kyseinen jako on selkeä, hyvin muodostettu sekä suurin piirtein relevantti edelleen, päädyin omassa tutkielmassani jakamaan palvelut eri tavalla kuin Nyqvist omassa tutkimuksessaan. Tässä tutkielmassani jaan käsittelemäni väkivaltatyön palvelut

- Koko Suomen kattaviin palveluihin,
- Ensi- ja turvakotien liiton tarjoamiin väkivaltapalveluihin sekä
- Muihin lähisuhdeväkivallan erityispalveluihin.

Koko Suomen kattaviin palveluihin sisällytin terveydenhuollon, poliisin ja Ankkuri-toiminnan, sosiaalityön, Nollalinjan, Naisten linjan, Rikosuhripäivystyksen ja Raiskauskriisikeskus Tukinaisen, Maria-Akatemian ja NFG:n tarjoamat palvelut. Ensi- ja turvakotien liiton tarjoamiin palveluihin sen sijaan sisällytin turvakotien, Nettiturvakodin, Pilarin, VIOLA ry:n sekä Jussi-työn tarjoaman avun ja tuen. Muihin erityispalveluihin sijoitin eri ryhmille tai tietyille väkivallan muodolle apua tarjoavat palvelut, kuten esimerkiksi väkivallan tekijän, nuorten, maahanmuuttajien ja seksuaalisen väkivallan uhrien palvelut. Erittelen näitä palveluja tarkemmin kolmannessa alaluvussa.

Yksi syy sille, miksi päädyin tarkastelemaan palveluita eri näkökulmasta johtuu siitä, että lähisuhdeväkivallan uhrin tai ammattilaisen lukiessa tutkielmaani hänen on helppo löytää, saako tiettyjä palveluja yleisesti kaikkialta Suomesta vai vaan tietyistä paikoista. Jakoni palvelee näin ollen palvelujen paikantamista tästä näkökulmasta sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Koin myös tärkeäksi jaotella erikseen Ensi- ja turvakotien liiton sekä niiden jäsenyhdistysten tarjoamat palvelut, sillä ne ovat tärkeässä asemassa lähisuhdeväkivaltatyössä väkivaltaspesifien palveluidensa ansiosta. Tekemäni jako on perusteltua myös siinä mielessä, että Nyqvistin tekemän jaottelun jälkeen

lähisuhdeväkivaltapalvelut ovat kehittyneet ja on muodostettu uusia palvelumuotoja, kuten erilaiset verkon chat-palvelut, puhelinpalvelut ja Seri-keskukset. Näistä valtakunnalliset palvelut on sisällytetty ensimmäiseen alalukuun ja erityisryhmille suunnatut palvelut viimeiseen alalukuun. Lisäksi tekemäni jako on tutkielman sisällön selkeyden kannalta perusteltua. Psykososiaalisten palveluiden luku olisi hyvin pitkä ja näin ollen hankalasti luettava, kun taas terveydenhuolto ja juridisia palveluita käsittelevät luvut paljon lyhyempiä. Tämä johtuu siitä, että psykososiaalisten palveluiden luokka on suurin ja sisältää eniten palveluita, kuten myös Nyqvist (2001, 154) toteaa.

2.3.1 Koko Suomen kattavat palvelut

Terveydenhuolto on yksi olennaisimmista paikoista, joista väkivaltaa kokenut voi hakea apua. Terveydenhuollon työntekijät ovat keskeisessä vastuussa perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen reagoimisessa, sillä väkivallan aiheuttamat henkiset ja fyysiset vammat hoidetaan usein terveydenhuollossa. (Flinck, Kälvinmäki, Leppäkoski & Paavilainen 2013.) Siukola (2014, 28) kirjoittaa, että osa väkivallan uhreista ei kuitenkaan halua tai osaa hakea apua itse väkivaltaan, vaan hakeutuu vastaanotolle fyysisten vammojensa tai esimerkiksi masennuksen, unettomuuden, päihteiden käytön tai ahdistuksen takia. Kuten jo seulontaa käsittelevässä luvussa toin ilmi, tästä syystä on tärkeää, että terveydenhuollon ammattilaiset kartoittavat väkivaltaa silloinkin, kun sen merkit eivät ole selkeät eikä asiakas osaa itse pyytää apua (Siukola 2014, 29). Hämäläisen (2004) mukaan ajallisesti lääkärin apu lähisuhdeväkivallan hoidossa on yleensä hoitoprosessin alussa eli väkivallan tunnistamisessa, tiedon antamisessa sekä uhrille sopivan auttamisverkoston kokoamisessa. Olennaista on tukea uhria ja kannustaa häntä auttamispalveluiden piiriin. Lääkärin vastaanotolle meneminen on tärkeää myös uhrin oikeusturvan kannalta, jotta väkivalta ja sen aiheuttamat jäljet saadaan dokumentoitua talteen. Lääkärin tutkimuksesta saatua todistusta voidaan käyttää rikosilmoituksen tekemisessä, lähestymiskiellon hakemisessa, huoltajuudesta päätettäessä sekä oikeudenkäynnissä. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 80, 85.) Tärkeän pahoinpitelyn kohdalla lääkäri voi ilman potilaan lupaa ilmoittaa tapahtuneesta poliisille ja lapsiin kohdistuvan väkivallan tai sen uhan kohdalla lääkrillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Harvemmin on

kuitenkaan kyse törkeästä pahoinpitelystä, mutta lääkäri voi silti tukea ja neuvoa uhria kertomaan tapahtuneesta poliisille. (Hämäläinen 2004.)

Poliisi ja Ankkuri-toiminta ovat tärkeässä asemassa, kun autetaan lähisuhdeväkivallan uhria. Lähisuhdeväkivalta tulee poliisin tietoon useita eri reittejä, joista yksi keskeisin on perheväkivallan kotihälytystehtävät. Poliisin tehtäviä lähisuhdeväkivaltatapausten kohdalla ovat muun muassa rikosilmoituksen kirjaaminen, tilanteen selvittäminen ja rauhoittaminen keskustelemalla sekä yhteistyö muiden viranomaisten, kuten sosiaalityöntekijöiden kanssa. Poliiseilla on myös mahdollisuus arvioida muun viranomaisavun tarvetta ja ohjata uhri palveluihin. (Fagerlund 2016, 5, 71—75.) Lisäksi poliisin työtä on rikoksen esitutkinnan tekeminen, jonka tarkoituksena on hankkia kaikki tarpeellinen näyttö syytteen noston sekä tuomion tueksi. Tällöin toimenpiteinä ovat esimerkiksi kuulustelut ja kirjallisten todistusten hankkiminen. Poliisi voi myös ohjata lähisuhdeväkivaltarikoksia sovitteluun erityistä harkintaa käyttäen. (Toimintamalli lähisuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön Etelä-Karjalan alueella 2018, 37.)

Ankkuri sen sijaan on valtakunnallinen ja moniammatillinen toimintamalli, joka koostuu poliisin, sosiaali- ja nuorisotoimen sekä terveydenhoidon edustajista. Toimintamallin tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja rikoksetekoa lasten sekä nuorten kohdalla. Yksi sen tavoitteista on lähisuhde- ja perheväkivaltaan puuttuminen sekä ohjaaminen olennaisen avun ja tuen piiriin. Lähisuhdeväkivallan kohdalla Ankkuri-toiminta kohdistuu perheisiin tai eronneisiin pariskuntiin, joilla on alaikäisiä lapsia, raskauden aikana tapahtuneeseen väkivaltaan ja alle 29-vuotiaisiin lapsettomiin avopuolisoihin. (Ankkuri-toiminta Lounais-Suomen poliisilaitoksella n.d.) Haapasen (2012) mukaan Ankkuritoiminnassa perhe- ja lähisuhdeväkivalta pyritään katkaisemaan jo alkutekijöissään varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän tuen avulla.

Väkivaltaa kokenut henkilö voi saada apua myös sosiaalitoimesta. Perheväkivaltatilanteisiin puuttuminen, niiden selvittely ja toimenpiteistä päättäminen kuuluu avohuollon aikuis- ja lapsiperhesosiaalityöhön. Avohuollon lastensuojelussa on tärkeää huomioida lastensuojelullinen näkökulma lasten kaltoinkohteluun liittyen. (Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2010—2012.) Kirjoitin johdannossa jo siitä, että sosiaalityöstä voi saada apua myös muun muassa uhrin suojaamiseen, tekijän kohtaamiseen, lähisuhdeväkivaltaan liittyvään päihteidenkäyttöön, lasten elatukseen, tapaamisoikeuteen ja huoltoon

liittyviin asioihin sekä asumisjärjestelyihin (Nyqvist 2001, 10). Lisäksi ilmoitusvelvollisilla ammattilaisilla on velvollisuus ja yksityishenkilöillä oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus, kun lapsi on ollut väkivallan kohteena, sen silminnäkijänä tai kuulijana (Toimintamalli lähisuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön Etelä-Karjalan alueella 2018, 17—18). Lastensuojelun tehtävät lähisuhdeväkivallan ilmetessä ovat lapsen kokonaistilanteen, palvelutarpeen ja kiireellisten toimenpiteiden arvioiminen, vanhempien, lapsen ja yhteistyökumppanien tapaaminen sekä lastensuojeluasiakkuudesta päättäminen selvityksen avulla. Kun akuutti tilanne on selvitetty, sosiaalityöntekijät arvioivat, tarvitseeko lapsi ja perhe jatkotyöskentelyä. Vaihtoehtoja välittömän arvioinnin jälkeiselle työlle ovat esimerkiksi lapsen kiireellinen tai kiireetön sijoitus ja suunnitelmallisen työskentelyn jatkaminen, lastensuojelun tarpeen selvitystyön jatkuminen, avohuollon tukitoimien järjestäminen tai arvioiminen, ettei tarvetta ole laajemmalle lastensuojelutarpeen selvitykselle. (Muukkonen & Tulensalo 2015, 973—976.) Myös sosiaalipäivystykseen voi ottaa yhteyttä virka-aikana, kun apua ja tukea tarvitaan perheväkivaltatilanteeseen päivystysomaisesti. Virka-ajan ulkopuolella yhteyden sosiaalipäivystykseen saa hätäkeskuksen kautta. Erityisesti lastensuojeluasioissa sosiaalipäivystys on merkittävä taho, sillä siihen saa nopeasti yhteyden, ja sosiaalityöntekijöitä on päivystämässä koko ajan. (Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2014—2016.)

Lähisuhdeväkivallan auttavia puhelimia yleisen hätänumeron lisäksi ovat Nollalinja, Naisten linja, Rikosuhripäivystys ja Raiskauskriisikeskus Tukinaisen auttava puhelin. Lisäksi apua saa soittamalla Suomen Mielenterveysseuran valtakunnalliseen kriisipuhelimeen. Suurin osa näistä puhelin- ja nettipalveluista on maksuttomia, ja myös ammattilaiset voivat saada niistä neuvontaa. Esimerkiksi juuri Nollalinjasta saa apua kaikki väkivallan eri muotoja tai niiden uhkaa kokeneet henkilöt sekä heidän läheisensä ja neuvon tarpeessa olevat ammattilaiset (Kuro ym. 2019, 1882). Nollalinjaan voi soittaa vuorokauden ympäri, ja puheluun vastaa koulutettu sosiaali- ja terveystieteiden ammattilainen, joka kuuntelee, neuvoo ja tukee soittajaa. Omaan nimeään ei halutessaan tarvitse kertoa päivystäjälle, ja puhelinnumero ei tallennu soittaessa minnekään. (Tietoa Nollalinjasta n.d.) Naistenlinja sen sijaan on kohdennettu väkivaltaa, sen uhkaa tai pelkoa sekä läheisestään huolta kokeneille tytöille ja naisille. Sinne soittamalla saa keskusteluapua, neuvoja ja palveluohjausta. Naistenlinjaan pätee samat periaatteet kuin Nollalinjaankin eli puhelinnumero ei tallennu sinne tai puhelinlaskun erittelyyn, soittaa voi anonyymisti ja puhelut ovat

maksuttomia Suomesta soittaessa. Naistenlinjalla toimii myös tukihenkilöpalvelu, netti-kirjepalvelu, ryhmätoiminta ja chat-palvelu. (Puhelinpalvelu Naisten linja n.d.)

Rikosuhripäivystys (RIKU) toimii auttavan puhelimen, juristin puhelinneuvonnan, 31 ympäri Suomea olevan palvelupisteen, todistajan tuen, syrjinnän vastaisen neuvonnan, Visitor-toiminnan sekä sen nettisivuilta löytyvän chatin ja tietopakettien kautta. Palveluun hakeutumisen tyypillisiin rikoksiin kuuluvat muun muassa lähisuhdeväkivalta, pahoinpitely, seksuaali- ja henkirikokset sekä vainoaminen. Rikosuhripäivystyksen tehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, läheisten ja rikoksen todistajan asemaa matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluiden avulla. (Kenelle palvelut on tarkoitettu? n.d.) Sen sijaan Raiskauskriisikeskus Tukinaisesta seksuaalirikosten uhrin ja heidän läheisensä saavat tukea sekä ohjausta. Tukinaisen palveluihin kuuluu terapeutin ammattiapu maksuttoman kriisipuhelimen, yksilö- sekä ryhmätapaamisten ja vertaisryhmien kautta. Tukinaisen päivystävään juristiin voi myös ottaa yhteyttä, jolloin hän neuvoo oikeudellisissa kysymyksissä ja voi toimia oikeudenkäynnissä raiskauksen uhrin avustajana. Tukinaisen toimintaa arvioivassa selvityksessä tuli ilmi, että suurin osa raiskauksen tai sen yrityksen uhreista joutuu kohteeksi läheissuhteessaan, joka yleensä on parisuhde. (Kainulainen 2004, 31, 141.) Lisäksi Suomen mielenterveysseuran valtakunnallisesta kriisipuhelimesta saa keskusteluapua kriisissä olevat henkilöt ja heidän läheisensä. Puhelimeen vastaavan kriisi-työn ammattilaisen tai koulutetun vapaaehtoisen tehtävänä on auttaa soittajaa pohtimaan keinoja, jotta tilanne helpottuisi, ongelmat ratkeaisivat ja soittaja löytäisi omat voimavaraansa. Kriisipuhelin toimii suomen, ruotsin, englannin ja arabian kielillä. (Kriisipuhelin - keskusteluapua numerosta 0925250111 n.d.)

Maria-Akatemia tuottaa valtakunnallisesti ehkäisevän väkivaltatyön palveluita naisille. Työ koostuu Demeter-asiakastyöskentelystä, naistenväkivalta.fi-verkkohankkeesta ja Keijun varjo -hankkeesta. Demeter-asiakastyöskentely muodostuu Avoin linja -auttava vasta puhelimesta, yksilötyöskentelystä ja ohjatuista vertaisryhmistä. Naistenväkivalta.fi-hanke toimii verkossa tarjoten apua chatin, videokeskustelun ja ohjattujen verkkovertaisryhmien kautta. Sen sijaan Keijun varjo -hanke kohdistuu 15—28-vuotiaisiin tyttöihin ja nuoriin naisiin, jotka tarvitsevat apua oman väkivallan ja vihan kysymyksiin. Työtä toteutetaan chatin, yksilökeskustelujen ja ohjattujen vertaisryhmien avulla. (Ehkäisevä väkivaltatyö n.d.) Keijun varjo -hankkeen lisäksi on olemassa myös muita

lähisuhdeväkivaltapalveluja nuorille. Nuorille suunnattu valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö Non Fighting Generation ry (NFG) kohdistuu 10—24-vuotiaiden nuorten väkivaltaisuuden, kiusaamisen ja itsetuhoisen käytöksen vähentämiseen. Järjestö käyttää työssään arvo- ja väkivallattomuuskasvatuksen periaatteita sekä kehittämiään menetelmiä. Työtä toteutetaan yksilötyön, pienryhmätyöskentelyn ja kiusaamista ehkäisevien ryhmien kautta. Järjestön toimipisteet sijaitsevat Mikkelissä ja Helsingissä. (Non fighting generation ry – NFG n.d.)

2.3.2 Ensi- ja turvakotien liiton tarjoamat väkivaltapalvelut

Ensi- ja turvakotien liitto sekä sen jäsenyhdistykset auttavat perheväkivaltaa kokeneita ja sitä käyttäneitä henkilöitä. Lisäksi niiden tehtävänä on ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa. Palvelut tuottavat apua jokaiselle väkivallan osapuolelle, mutta ensisijalla on väkivallan kokijan sekä lasten turvallisuus ja väkivallan loppuminen. (Turvakodit ja väkivallan ehkäisy n.d.) Suomen ensimmäinen ensikoti perustettiin Helsinkiin vuonna 1942 ja ensimmäinen turvakoti Turkuun vuonna 1978 (Ruohonen 2006, 11—12). Vuonna 2019 Suomessa oli yhteensä 28 turvakotia (Turvakotien ja turvakotien perhepaikkojen määrä kasvaa 2019), joista 17 on Ensi- ja turvakotien liiton yhdistysten. Yhdistyksillä on myös 9 ensikotia ja 6 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia. Lisäksi tapaamispaikkatoimintaa järjestää 18 eri yhdistystä, ja osa yhdistyksistä painottuu avopalveluihin. Vuosittain näitä palveluja käyttää yli 10 000 henkilöä, joista suurin piirtein 4000 on lapsia. Ensi- ja turvakotien liiton sekä sen yhdistysten tarjoamia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä palveluja ovat muun muassa turvakodit, nettiturvakoti, Pilari ja Jussi-työ. (Näin me autamme n.d.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa tai niiden uhkaa kokeneet saavat turvakodeista kriisiapua, neuvontaa, tukea henkisiin ja käytännön asioihin, väliaikaisen asuinpaikan, vertaistukea sekä ohjausta väkivallasta selviämiseen. Turvakotijakson kesto katsotaan aina yksilöllisesti kriisitilanteen vaatiman ajan mukaan. Turvakoteihin voi kuka tahansa soittaa tai hakeutua ympäri vuorokauden sekä yksin tai lasten kanssa. Lisäksi niihin voi mennä asuinpaikasta riippumatta ja ne ovat palvelunkäyttäjille maksuttomia. (Turvakodit ja väkivallan ehkäisy n.d.) Ojurin (2006, 27) mukaan omatoimisen hakeutumisen lisäksi asiakkaan

voi ohjata turvakotiin myös jokin auttajataho, kuten sosiaalityöntekijä tai poliisi. Turvakotityöskentely alkaa tulokeskustelulla, jossa puretaan tapahtunut väkivaltatilanne ja kerrotaan turvakodista sekä sen käytäntöön liittyvistä asioista. Väkivallan kokijan kanssa on suositeltavaa aloittaa mahdollisimman pian aktiivinen työskentely, jolloin hän voi käsitellä koettua väkivaltaa ja sen seurauksia elämässään. Väkivallan jälkipuintityössä käydään läpi ja käsitellään uhrin ajatuksia, tunteita, reaktioita ja tosiasioita tapahtuneeseen liittyen. Myös uhrin väkivaltahistoriaa sekä siihen liittyviä kokemuksia työstetään ja hänelle annetaan paljon tietoa lähisuhdeväkivallasta. Uhria autetaan lisäksi oikeudellisissa asioissa sekä käytännön järjestelyissä, ja hänen kanssaan tehdään vanhemmuustyötä, jos hänellä on lapsia. Tavoitteena on tukea väkivallan uhria palaamaan niin sanotusti normaaliin arkeen. (Ojuri 2006, 27—28.)

Ensi- ja turvakotien liiton Nettiturvakoti on perustettu vuonna 2001 (Karjalainen 2006, 105). Nettiturvakoti on verkossa tapahtuva matalan kynnyksen palvelu, josta voi hakea nimettömästi apua esimerkiksi silloin, kun ei ole voimia soittaa tai uskallusta tavata kasvokkain. Sivustolta löytyy auttavien tahojen tietoja, testejä, selviytymistarinoita ja chat-palvelu. Chat-palvelun ansiosta apua on mahdollista saada oikea-aikaisesti ja nopeasti. Nettiturvakodin tarkoituksena on auttaa perhe- ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan eri osapuolia, kuten lapsia, nuoria, väkivallan kokijoita sekä tekijöitä ja heidän huolestuneita läheisiään. Tavoitteena on antaa uusia näkökulmia ja keinoja hahmottaa sekä jäsentää tilannetta. Lisäksi työssä on tärkeää luoda avunhakijalle tunne siitä, että kerrotut asiat on otettu vakavasti, kuultu ja kohdattu. (Nettiturvakoti 15 vuotta! n.d.)

Ensi- ja turvakotien liitolla sekä sen jäsenyhdistyksillä on erilaisia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä yksiköitä ja niiden tuottamia palveluja eri kaupungeissa, kuten Turussa Pilari ja Etelä-Savon alueella VIOLA. Näiden kahden lisäksi ympäri Suomea löytyy muita Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten palveluita. Turun ensi- ja turvakoti tarjoaa Pilari-lähisuhdeväkivaltatyötä. Pilari kohdistuu väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, käyttäneille ja sille altistuneille aikuisille sekä lapsille. Tapaamisia on noin viisi kertaa, ja tarvittaessa asiakkaat ohjataan pitkäkestoisempaan palveluun. Jos asiakkaana on koko perhe, apua on mahdollista saada yksilö-, pari- ja perhetyönä. Tavoitteena on, että perhe löytää keinoja ristiriitojen käsittelyyn sekä luottamusta niistä selviämiseen. Lisäksi työskentelyllä pyritään lisäämään itseymmärrystä väkivaltakokemuksesta selviytymiseksi ja

väkivallan loppumiseksi sekä vahvistamaan elämänhallintaa. Perheen kriisitilanteessa lapsen hyvinvointiin kiinnitetään erityistä huomiota, jolloin lapsilähtöisessä väkivalta-työssä pyritään vahvistamaan lapsen tulemista kuulluksi, huomioduksi sekä nähdyksi. (Pilari: Apua lähisuhdeväkivaltaan, turvallisuutta ihmissuhteisiin n.d.)

Ensi- ja turvakotien liiton vuonna 1999 perustettu jäsenyhdistys VIOLA -väkivallasta vapaaksi ry sen sijaan on Etelä-Savon alueella toimiva perhe- ja lähisuhdeväkivallan avopalveluyksikkö. Yksikkö tarjoaa ennaltaehkäisevää työtä, ammattilaisten neuvontaa ja matalan kynnyksen apua sekä väkivallan uhreille että tekijöille. Apua voidaan antaa yksilö-, perhe-, pari- ja vertaistukityöskentelyn kautta. VIOLA tukee myös Tukikeskus Varjon ja kiertävän perhekeskus Kiepin työtä. Tukikeskus Varjon työtä on vainoamisen ennaltaehkäiseminen ja turvallisuuden lisääminen niissä perheissä, jotka elävät eron jälkeisen vainon kohteena. Kieppi sen sijaan tarjoaa Mikkelissä ja sen lähikunnissa ennaltaehkäisevää, intensiivistä ja ryhmämuotoista päivätoimintaa lapsiperheille. (VIOLA yleisesite 2018.)

Myös ikäihmisille löytyy oma palvelu lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Ensi- ja turvakotien liiton vuonna 1990 perustettu jäsenyhdistys Suvanto ry tuottaa palveluja lähisuhteissa kaltoinkohtelua tai väkivallan uhkaa kokeneille vanhuksille. Oulussa ja pääkaupunkiseudulla on mahdollisuus henkilökohtaisiin tapaamisiin, mutta niiden lisäksi Suvanto järjestää vertaistukiryhmätoimintaa ikääntyneille Helsingissä tai Vantaalla. Suvannolla on myös valtakunnallinen päivystävä puhelin ja nettisivut, joista löytyy tietoa vanhusten kokemaan kaltoinkohteluun ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. (Serpola-Kaivo-oja 2017.) Lisäksi Ensi- ja turvakotien liitto auttaa väkivallan tekijöitä esimerkiksi vuonna 1994 aloitetun Jussi-työn avulla (Säävälä & Nyqvist 2006, 40). Jussi-työ kohdistuu miehiin, jotka ovat käyttäneet väkivaltaa, olleet uhkaavia ja/tai kurittaneet lapsiaan ja joiden parisuhteessa on kontrollointia, rajoittamista ja/tai liian pitkälle meneviä riitelyitä. Lisäksi työ voi auttaa henkilöitä, joiden kumppani on väkivaltainen tai hakeutunut turvakotiin. Työn tavoitteena on vaaratilanteiden ennakoiminen ja väkivallan loppuminen. Työskentelyssä käsitellään väkivaltaisen käytökseen liittyvää problematiikkaa ja puretaan niitä stressitekijöitä, jotka johtavat uhkaaviin tilanteisiin. Jussi-työtä toteutetaan ainakin Helsingin, Kotka-Kouvolan, Lahden, Lappeenrannan, Mikkelin, Oulun, Porin, Rovaniemen,

Vaasan, Turun ja Vantaan turvakodeissa. (Jussi-työ auttaa. Riitelyn ei tarvitse johtaa väkivaltaan 2016.)

2.3.3 Muut lähisuhdeväkivaltatyön erityispalvelut

Jussi-työn lisäksi muita väkivallan tekijälle kohdistettuja palveluita ovat esimerkiksi Lyömätön linja ja Miehen linja. Lyömätön linja toimii ainakin Espoossa, Keravalla ja Helsingissä. Keravan Lyömätön linja auttaa ja tukee keskusteluavun kautta Keski-uudella asuvia miehiä, naisia ja lapsia, jotka ovat kokeneet, todistaneet tai käyttäneet perheväkivaltaa. (Lyömätön linja Keravalla n.d.) Espoon Lyömätön linja on pääasiassa suunnattu Espoossa ja Kirkkonummessa asuville miehille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Lyömättömään linjaan kuuluu Lyömätön tie - väkivallan katkaisuojelma, jonka tavoitteena on väkivaltaisen käytöksen loppuminen sekä väkivallattomuustaitojen opettelu. Tämän työskentelyn yhteydessä on mahdollista saada yksilötyöskentelyn lisäksi parisuhdetapaamisia ja palveluohjausta läheisille sekä päästä miesten Veturi-vertaistukiryhmään. (Lyömätön linja/a n.d.) Näiden lisäksi Mies-sakit ry tarjoaa miehille Lyömätön linja -työtä, Lyömätön linja -verkkokurssia lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja Lyömätön linja -keskusteluryhmää Helsingissä (Lyömätön linja/b n.d.). Lyömätöntä linjaa sovelletaan kulttuurisensitiivisesti Espoossa toimivaan Miehen linjaan, joka kohdistuu väkivaltaa käyttäneisiin maahanmuuttajamiehiin. Työskentelyssä yhdistetään väkivalta-, mies- ja maahanmuuttajatyötä ja sitä toteutetaan neljällä eri kielellä tai tulkin välityksellä. (Miehen linja n.d.)

Lyömättömän ja Miesten linjan lisäksi Omatila-palvelu on kohdistettu lähisuhdeväkivaltaa käyttäville Espoossa asuville naisille, mutta myös lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille ja sitä pelkääville miehille ja naisille. Omatila tarjoaa maksutonta ja luottamuksellista tukea väkivallan tunnistamiseen, siitä selviämiseen ja irrottaumiseen. Henkilökohtaisen tuen tapaamiskertoja on noin 1—15, ja niiden lisäksi on mahdollista saada ryhmätukea. (Omatila n.d.) Nuorillekin on tarjolla omia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä palveluita. Helsingissä sijaitseva poikien talo tarjoaa pojille seksuaaliväkivaltatyötä. Työssä annetaan nuorelle mahdollisuus seksuaaliväkivaltakokemusten jakamiseen ja niiden vaikutuksista keskustelemiseen. Työssä on olennaista tarkastella, millaisia vaikutuksia kokemuksilla

on nuoreen ja hänen elämäänsä tällä hetkellä. (Seksuaaliväkivaltatyö/a n.d.) Sen sijaan Helsingissä sijaitseva Tyttöjen talo tarjoaa seksuaaliväkivaltaa kokeneille tytöille ja nuorille naisille ohjaavaa, tukevaa ja vakauttavaa apua. Apua on mahdollista saada sekä yksilötuen että vertaisryhmätoiminnan kautta. (Seksuaaliväkivaltatyö/b n.d.) Tyttöjen ja poikien talon sekä Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien lisäksi Suomen Punaisella Ristillä on Helsingissä, Espoossa, Turussa, Tampereella ja Vantaalla Nuorten turvataloja, joihin nuoret ja heidän perheensä voivat hakeutua esimerkiksi silloin, kun kotona on väkivaltaa. Nuorten turvatalojen palveluihin kuuluu kriisimajoitus, perhetyö, ympärivuorokautinen puhelinpäivystys ja netissä tehtävä työ kaksi kertaa viikossa. (Juntunen 2015.)

Erityisesti maahanmuuttajanaisia tukevia lähisuhdeväkivaltapalveluja ovat Kriisikeskus Monika, Mona-turvakoti ja sen päivystävä puhelin sekä SOS-kriisikeskus. Kriisikeskus Monikasta apua saavat maahanmuuttajataustaiset naiset, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa tai sen uhkaa. Tukea saa maksuttoman verkkopalvelun, puhelinavun, kriisiavun, psykososiaalisen tuen, vertaisryhmien, neuvonnan, palvelunohjauksen ja tukiasumistoiminnan muodossa. Apua voi saada suomeksi, ruotsiksi, ranskaksi, arabiaksi, venäjäksi ja espanjaksi. Kriisikeskus sijaitsee Helsingissä, mutta tarvittaessa myös Vantaalla on vastaanotto. Lisäksi Monika-naiset liitto ry:n nettisivuilta löytyy päivystävä chat tiistaista torstaihin. (Kriisikeskus Monika n.d.) Turvakoti Mona on sen sijaan tarkoitettu lähisuhdeväkivallan uhreille väliaikaiseen kriisiasumiseen. Se eroaa muista turvakodeista siten, että sen osoite on salainen, mutta sinne voi hakeutua soittamalla kaikkialta Suomesta mihin kellonaikaan tahansa. Palvelua tarjotaan useilla eri kielillä tai tulkin avustuksella. (Turvakoti Mona n.d.) Lisäksi Helsingissä sijaitseva SOS-kriisikeskus tukee maahanmuuttajia ja muita kriisin kokijoita selviytymään kriisistä lyhytaikaisen keskusteluavun kautta. Tukea saa suomen, ruotsin ja englannin kielellä sekä tulkin välityksellä. Yhteyttä SOS-kriisikeskukseen voi ottaa soittamalla tai netin välityksellä. (Kriisiapua maahanmuuttajille n.d.)

Perhelinjasta saa Turussa, Laitilassa, Kemiönsaaressa ja Uudessakaupungissa neuvontaa, palveluohjausta ja keskusteluapua erilaisiin ongelmiin. Perhelinja liikkuu bussilla paikasta toiseen, ja bussin aikataulu löytyy verkosta Perhelinjan sivuilta. Bussissa on kerralla 2—3 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista eri järjestöistä. Työntekijöillä on asiantuntemusta muun muassa kriisi- ja väkivaltatyöstä, eroperheiden neuvonnasta sekä sukupuoli-

ja kulttuurisensitiivisestä nuoristyöstä. Perhelinjasta voi hakea apua esimerkiksi väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet sekä väkivaltaa käyttäneet aikuiset ja lapset. (Huovinen 2018.) Keski-Suomessa toimivaan Kriisikeskus mobileen voi myös ottaa yhteyttä sekä väkivallan kokija että väkivaltaisesti käyttäytynyt henkilö sukupuolesta riippumatta. Työskentelyä toteutetaan suunnitelmallisesti yksilötyönä, jolloin käsitellään väkivaltaa ja sen vaikutuksia. Tavoitteena on väkivallan loppuminen, turvallinen elämä, asiakkaan tukeminen hänen elämäntilanteensa mukaisesti ja väkivallan ehkäiseminen. Kriisikeskus mobilen kautta on mahdollisuus päästä vuosittain järjestettävään väkivaltaa kokeneiden naisten ryhmätoimintaan. (Väkivaltatyö n.d.)

Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisystä sekä torjumisesta tuli Suomessa voimaan vuonna 2015. Sopimuksen velvoittamana Helsinkiin HYKSin Naistenklinikalle perustettiin vuonna 2017 Seri-tukikeskus. (Tiitinen 2019; Kero ym. 2019, 1884.) Turkuun ja Tampereelle avattiin Seri-tukikeskukset vuoden 2019 keväällä ja kyseinen keskus on suunnitteilla Ouluunkin (Kero ym. 2019, 1884). Lisäksi Kuopion KYSiin avattiin lokakuussa 2019 Seri-akuuttikeskus (KYSissä avattiin uusi tukikeskus seksuaalirikoksen uhreille 2019). Tiitinen (2019) kirjoittaa, että Seri-tukikeskus on matalan kynnyksen palveluyksikkö, joka on tarkoitettu sukupuolesta riippumatta kaikille yli 16-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa kohdanneille henkilöille. Hänen mukaansa keskuksen voi tulla itse, omaisten kanssa tai viranomaisen kautta. Lisäksi keskus palvelee ympäri vuorokauden ja on maksuton. Seri-tukikeskuksessa tarjotaan asiakkaalle kokonaisvaltaista palvelua, johon kuuluu lääke- ja oikeuslääketieteellinen tutkimus, vammojen dokumentointi, tilanteen kokonaisarvio, jatkohoidon suunnitelma ja sosiaalityöntekijän kartoitus. Lisäksi keskuksessa tarjotaan tukea traumaattiseen kriisiin ja lähipäivistä selviytymiseen sekä neuvontaa ja ohjausta oikeudellisissa ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Yhteistyö alueen järjestöjen, alan muiden ammattilaisten ja lähisuhdeväkivallan katkaisuun liittyvien palveluiden kanssa kuuluu myös Seri-tukikeskuksen työhön. (Bildjusckin & Nipuli 2018, 3—10.)

Muita erityisesti seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä palveluja ovat Välitä! ja DELFINS. Tampereella sijaitsevasta Välitä! -yksiköstä palveluja saa seksuaalista väkivaltaa kokeneet, sitä käyttäneet ja heidän läheisensä. Myös ammattilaisilla on mahdollisuus konsultoida tai saada koulutusta yksiköstä. Asiakastyö kohdistuu pääosin kriisiapuun akuuttiin

seksuaaliväkivaltakokemukseen liittyen tai jos aiempi kokemus on aiheuttanut kriisin nykyiseen elämäntilanteeseen. Lisäksi uhrilla on mahdollisuus päästä joko kasvokkain tai verkkokriisikeskus Tukinetissä toimiviin ryhmiin. Yksikkö tekee myös aktiivista vaikuttamistyötä, toteuttaa kampanjoita sekä järjestää traumainfoja, jotka keskittyvät psyykoedukaatioon. (Palvelut n.d.) Suomen Delfins ry sen sijaan on valtakunnallinen tukijärjestö, joka tarjoaa tukea lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyille, kaltoinkohdelluille ja väkivaltaa kokeneille 18-vuotta täyttäneille aikuisille sekä heidän läheisilleen. Yhdistyksen toimipiste sijaitsee Kouvolassa, mutta apua voi saada siellä järjestettävän henkilökohtaisen tapaamisen lisäksi neuvontapuhelimen, verkkosivuilta löytyvän chatin, eri puolilla Suomea järjestettävien keskusteluryhmien ja puhelintapaamisen kautta. (Suomen Delfins ry n.d.)

Edellisten palveluiden lisäksi on olemassa muita lähisuhdeväkivaltaan liittyviä korjaavia ja kuntouttavia palveluita. Eri kaupungit tarjoavat erilaisia yksittäisiä palveluja väkivaltaa kokeneille asukkailleen. Lisäksi Koski (1999, 79) kirjoittaa, että kirkkojen ja seurakuntien perheasiankeskuksissa sekä kaupunkien ja kuntien perheneuvoloissa tarjotaan apua perheväkivaltaa kokeneille ihmisille. Muita apu- ja tukimahdollisuuksia väkivallasta selviämiseen tarjoavat kriisikeskukset, psykiatrian poliklinikat, mielenterveystoimistot, terveyskeskuksen psykologit ja yksityisterapeutit tai -lääkärit (Perttu, Mononen-Mikkilä, Rauhala & Särkkälä 2001, 46). Lisäksi Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suosituksen (2008, 27) mukaan A-klinikoiden, katkaisuhuoltojen, päihdehuollon kuntoutumisyksiköiden ja muiden päihdepalveluiden työntekijät voivat puuttua tehokkaasti väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Väkivaltaan liittyvien palveluiden kehittämisen tarve on edelleen suuri, sillä palveluiden tarjonta on satunnaista ja niiden saatavuudessa on eroja alueellisesti (Karhinen 2005, 19). Ojuri (2004, 157) mukaan vastuu väkivallan uhrin auttamisesta kuuluu tavallaan kaikille, mutta ei kenellekään. Tämä johtuu siitä, että väkivaltaa kokeneen auttaminen ei ole minkään julkisen sektorin auttajatahon pääasiallinen tehtävä, vaan uhrin auttaminen kuuluu monelle palvelujärjestelmän sektorille ja organisaatiolle. (Ojuri 2004, 157—159.) Nämä huomiot nykyisestä lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä palvelujärjestelmästä voidaan nähdä myös tässä luvussa esiteltyjen erilaisten palvelujen ja niiden kuvausten myötä. Vaikka erilaisia palveluita löytyy paljon, niin niissä on alueellisia eroja, niiden tarjonta

on satunnaista ja monet eri sektorit, organisaatiot ja järjestöt tuottavat niitä. Näin ollen voidaan nähdä, että lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittäminen on tarpeellista yhtenäisemmän ja tasa-arvoisemman palvelujärjestelmän luomiseksi.

2.4 Väkivaltatyön periaatteet ja asiakkaan kohtaaminen

Väkivaltatyön periaatteisiin ja tavoitteisiin kuuluu uhrin turvallisuuden ja oikeuksien varmistaminen, hyvinvoinnin edistäminen, väkivallan tekijän vastuuttaminen, viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyö sekä väkivaltaa suvaitsevan ilmapiirin muuttaminen. Näistä uhrin turvallisuuden varmistamisen tulisi olla ensisijainen tavoite. (Perttu & Hautamäki 2002, 113.) Lisäksi työssä on olennaista kohdata väkivallan uhrin oikealla tavalla. Ojurin (2004, 159) mukaan väkivaltaa kokeneet naiset ovat apua hakiessaan herkkiä sille, miten ammattilaiset kohtelevat heitä. Luottamus avun jatkumiseen ja siihen kiinnittymiseen syntyvät, kun asiakas tulee kohdatuksi ja kuulluksi sekä saa kokemuksen huolenpidosta ja hoivasta. Näin ollen työntekijän on tärkeää etsiä, tarkastella ja löytää ratkaisuja yhdessä asiakkaan kanssa kunnioittavalla ja nöyrällä otteella. (Väänänen 2011, 112.)

Kaikissa väkivaltatyön vaiheissa on olennaista huolehtia naisen turvallisuudesta, sillä siitä huolehtiminen auttaa myös lasten suojelemisessa väkivallalta ja sen vaikutuksilta. Näin ollen väkivaltatyössä tulisi tarkastella turvallisuuden näkökulmasta kaikkia toimenpiteitä, toimintamalleja ja niiden vaikutuksia. Jotta uhrin turvallisuus ja hyvinvointi tulevat varmistettua, hänen näkökulmansa on otettava keskeiseksi lähtökohdaksi kaikessa työskentelyssä. (Perttu & Hautamäki 2002, 113.) Lisäksi työskentelyssä on tärkeää käyttää kokonaisvaltaista lähisuhdeväkivallan riskin tai turvallisuuden arviointiprosessia. Siinä tulee arvioida naisen ja perheen turvallisuustarpeita sekä luoda selkeä ja kokonaisvaltainen turvasuunnitelma jokaiselle työskentelyyn osallistuvalla yksilöllä. Väkivallan riski ei kuitenkaan pysy välttämättä samana ajankohdasta toiseen, joten näitä turvallisuuden tai riskinarvioinnin prosesseja tulisi tehdä jatkuvasti ja säännöllisesti. Arvioinnit pitäisi suorittaa sensitiivisellä sekä traumainformoidulla tavalla, ja niissä on otettava huomioon uhrin henkinen hyvinvointi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työntekijä ei kiihdi sensitiivisten, intiimien ja henkilökohtaisten asioiden kysymisessä, vaan antaa aikaa

suhteen ja luottamuksen muodostumiselle. (Good practice guidelines for the domestic and family violence sector in NSW n.d., 34.)

Pohjoisvirran (2011, 139) mukaan varsinainen turvasuunnitelma perustuu tietoon, joka on saatu riskinarvioinnissa väkivallan tekijästä ja väkivallan uhan laadusta. Hänen mukaansa suunnitteluun vaikuttaa palvelu, jossa nainen kohdataan, väkivallan seuraukset sekä naisen voimavarat, hänen taloudellinen tilanteensa ja ihmissuhteensa. Työskentelyssä tulee arvioida uhrin todellinen ulkoinen turvallisuus, erottaa se hänen kokemastaan turvattomuuden tunteesta ja lisätä sisäisen turvallisuuden tuntua (Väänänen 2011, 112). Ulkoisen turvallisuuden lisäämiseen kuuluu väkivallasta puhuminen läheisille, ammatin hakeminen, yhteistyö eri viranomaisten kanssa, tiedon antaminen sekä asunnon ja taloudellisen tilanteen järjestäminen. Kun uhrin sisäinen turvallisuus otetaan huomioon, suunnitelmaa tarvitaan niihin tilanteisiin, joissa hän kokee aiheetonta pelkoa. Tällöin uhri tarvitsee keinoja ja traumaterapeuttisia välineitä palauttaakseen mielensä nykyhetkeen. Turvasuunnitelma tehdään yleensä uhrin kanssa yhdessä valmiille lomakepohjalle, johon muodostetaan konkreettinen suunnitelma uhkatilanteiden varalle ja niiden ennaltaehkäisyyn. Tähän kuuluu turvaan lähtemisen suunnitelma eli miten asiakas voi hälyttää apua, miten hän pystyy pakenemaan, mihin hän voi mennä, mitä olisi hyvä olla mukana ja ketä saa tietää suunnitelmasta. (Pohjoisvirta 2011, 139—142.)

Väkivallan uhrit ovat usein melko tietämättömiä oikeuksistaan eivätkä aina osaa esittää olennaisia kysymyksiä tietoa saadakseen. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, etteivät he tiedä, mitä heidän edes kuuluisi tietää. Tietämättömyys ja väärinkäsitykset voivat kuitenkin johtaa huomattaviin oikeudenmenetyksiin. Näin ollen väkivallan uhri tarvitsee helposti ymmärrettävää informaatiota suullisesti ja kirjallisesti. (Koivukangas 2018, 5.) Uhrin oikeuksista ja oikeusturvasta huolehtiminen onkin yksi väkivaltatyön periaatteista, jonka voi liittää ammattieettisiin velvoitteisiin. Väkipolta on sekä rikos väkivallan kokijan ihmisoikeuksia vastaan että hänen oikeusturvansa loukkaus. Uhrin oikeusturvan varmentamiseksi tulee huomioida ainakin viisi eri kohtaa. Ensimmäinen niistä on se, että uhrille tulee antaa tietoa hänen oikeuksistaan. Toiseksi väkivallan kokijalle tulee antaa juridista neuvontaa eli mistä ja millaista oikeudellista apua hän voi saada. Kolmanneksi uhria tulee rohkaista rikosilmoituksen tekemiseen sekä ohjata häntä siinä ja rikosilmoitusta seuraavassa prosessissa. Neljänneksi uhrille on tärkeää kertoa rikosoikeudellisten seuraamusten

merkityksestä väkivaltaan syyllistyneelle ja siitä, että väkivallan uusiutumista voidaan ehkäistä näiden seuraamusten avulla. Näiden lisäksi uhrin turvallisuudesta tulee huolehtia ennen ja jälkeen oikeusprosessin sekä sen aikana. (Perttu & Hautamäki 2002, 115.)

Väkivallan tekijän vastuuttaminen ja vastuulliseksi saattaminen kuuluvat väkivaltatyön periaatteisiin. Istanbulin sopimus velvoittaa huolehtimaan siitä, että väkivallan tekijä saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan (Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021 2017). Väkivaltaa käyttäneiden miesten auttamistyön tulisi myös perustua vastuuttamiseen. Mieheen voidaan kuitenkin ottaa yhteyttä vain, jos uhri antaa luvan, työntekijä katsoo sen olevan turvallista ja yhteydenottaja on eri henkilö kuin naisen auttaja. Tehokkain tapa vastuuttaa lähisuhdeväkivaltaa käyttäneet miehet on yhdistää syyttämistoimenpiteet ja miesten ohjelmat eli väkivallan tekijän auttamistoimenpiteet. Edellytys vastuun ottamiselle on se, että tekijä myöntää väkivallan käytön ja suostuu käyttöksensä seurantaan. Seurantaan kuuluu sekä tekijän että uhrin palaute väkivallattomuudesta. Mies on myös vastuussa uhrille käyttöksensä muuttumisesta sekä uhrin turvallisuudesta. (Perttu & Hautamäki 2002, 113—114, 120—121.) Lisäksi väkivaltaa katkaisevissa palveluissa ammattilaisilla tulisi olla sellainen ymmärrys ja asenne, että väkivalta ei ole hyväksyttävää ja väkivallan tekijä on yksin vastuussa käyttäytymisestään. Työntekijän ei näin ollen tule vähätellä uhrin kokemuksia ja osasyöllistää häntä. (ks. Hyvärinen & Hautamäki 2013, 14.)

Lehtonen ja Perttu (1999, 87) kirjoittavat, että väkivaltatyö on pitkäjänteistä työtä, johon tarvitaan eri viranomaisia, järjestöjä ja muita toimijoita esimerkiksi moniammatillisen työryhmän muodossa. Näin ollen jokainen taho voi omalla asiantuntijuudellaan monipuolistaa annettavaa apua ja lisätä väkivallan katkaisutyön tehokkuutta. Uhrin turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta eri tahojen koordinoitu sekä aukoton yhteistyö, tiedonvaihto ja toimintalinjojen noudattaminen ovat olennaisia tekijöitä. Yhteistyön sujuvuuden ja joustavuuden kannalta olisi oleellista, että väkivaltatyötä tekevien tahojen kesken sovittaisiin koordinaatiovastuu yhdelle organisaatiolle, salassapitosäännösten tulkinta ja toimintatavat, toimintalinjat, roolit, velvollisuudet ja vastuut. (Perttu & Hautamäki 2002, 115—116.) Kosken (1999, 76) mukaan ammattilaisten yhteistyötaidot ovat kaiken perusta. Uhrin turvallisuus ja tekijän vastuuttaminen onnistuvat parhaiten integroidun ja systemisen työskentelyn kautta, joka varmistaa, että kaikki tarvittavat tahot työskentelevät yhdessä

(Good practice guidelines for the domestic and family violence sector in NSW n.d., 13). Näin ollen tarvitaan tiivistä yhteistyötä monelta eri ammattilaiselta, kuten lastensuojelun työntekijöiltä, sosiaalityöntekijöiltä, terveydenhuollon ammattilaisilta, poliiseilta, syyttäjiä ja oikeusistuimilta (Perttu & Hautamäki 2002, 112—113).

Devaney (2014, 480) mukaan tarvitaan muutosta yksilötason lisäksi yhteiskunnan tasolla, jotta lähisuhdeväkivaltaan pystytään vastaamaan ja puuttumaan tehokkaasti. Koski (1999, 84) kirjoittaa, että väkivallattomaan kulttuuriin pyrkiessä lasten ja nuorten varhaiskasvatus on merkittävässä asemassa. Jokaiseen lyömistilanteeseen ja kiusaamiseen tulisi kiinnittää huomiota kotona, koulussa, päivähoitossa ja neuvoloissa, sillä niiden salliminen on lupa väkivaltaiseen käytökseen. Lisäksi seurakunnilla on kerhojen ja rippikoulun kautta mahdollisuus kasvattaa lapsia kohti väkivallattomuutta. Suomen puolustusvoimissakin olisi olennaista puhua kodin ja isänmaan puolustamisen yhteydessä perheväkivalta ja sen merkityksestä hyvinvointiin. Lapsuudesta asti tapahtuvan asennekasvatuksen ja väkivallantekijöiden vastuuttamisen kautta yhteiskuntaa on mahdollista viedä terveempään suuntaan väkivaltaan liittyvien asenteiden ja väkivaltakulttuurin suhteen. (Koski 1999, 84—85.) Asennekasvatuksen lisäksi julkinen tiedotustyö on keskeinen väline, kun tarkoituksena on vaikuttaa käsityksiin ja asenteisiin naisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa kohtaan. Rohkaisevalla ja uhrin tarpeita esiintuovalla tiedotuksella on mahdollisuus madaltaa väkivallan uhrien kynnystä avun hakemiseen. (Perttu & Hautamäki 2002, 119.)

Väkivaltaa kokeneiden naisten kohtaaminen oikealla tavalla on olennaista väkivaltatyössä. Pertun (2002b, 68) mukaan uhrin ensikohtaaminen voi vaikuttaa siihen, hakeeko uhri tulevaisuudessakin apua. Apua hakiessaan väkivaltaa kokeneet naiset toivovat auttajaltaan empaattista ja sitoutuvaa vuorovaikutusta. Lisäksi tarve kuulluksi ja ymmärretyksi tulemiseen ovat tärkeitä tekijöitä avun hakijan ja auttajan välisessä kohtaamisessa. (Ojuri 2004, 159.) Hambergerin, Ambuelin, Marbellan ja Donzen tutkimuksessa (1998) tuli ilmi, että väkivaltaa kokeneet naiset arvostavat auttajaltaan myös emotionaalista tukea. Tähän emotionaaliseen tukeen liittyy se, että ammattilainen kuuntelee huolellisesti, osoittaa myötätuntoa sekä vakuuttaa, että väkivalta ei ole uhrin syy ja uhrin kokemat tunteet ovat ymmärrettäviä. Federin, Hutsonin, Ramsayn ja Taketin tutkimuksen (2006) tulokset ovat yhdenmukaisia edellisen tutkimuksen kanssa. Heidän tutkimuksensa osoitti,

että väkivallan uhrin kaipaat myötätuntoista, kunnioittavaa ja huolehtivaa kohtaamista, joka ei ole tuomitsevaa. Olennaista kohtaamisessa on kohdistaa koko huomio väkivallan kokijaan, välttää uhkaavan oloisia asentoja, osoittaa ymmärrystä, hyväksyntää ja kunnioitusta sekä kysyä oma-aloitteisesti ja suoraan väkivallasta. Tärkeää on, että työntekijä osoittaa uskovansa kertomuksen ja sen, mitä uhrille on tapahtunut. Näin ollen työntekijä pystyy pätevoittämään uhrin kokemuksen ja oikeuttamaan hänen tunteensa. (Perttu 2002b, 68—70.) Asiakkaan hyvään kohtaamiseen on sosiaalityön tutkimuksessa aiemmin kiinnittänyt huomiota myös esimerkiksi Pohjola (2010, 52—53). Hänen mukaansa tutun kielen puhuminen, kiireettömyys, paneutuvuus asiaan, arvostuksen ja ymmärryksen osoittaminen sekä inhimillinen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen ovat tärkeitä tekijöitä hyvän palvelun luomisessa.

Ojuri (2004, 158) väitöskirjatutkimuksessa tuli ilmi, että yli puolet hänen aineistonsa naisista oli kokenut jääneensä ilman tukevaa ja toimivaa vuorovaikutusta suhteessa auttajaansa. He olivat kokeneet apua hakiessa ongelmien vähättelyä tai ohittamista, puutetta ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisesta sekä syyllistämistä tapahtuneesta. Kielteiset kokemukset voivat pahimmassa tilanteessa saada uhrin sulkeutumaan tiiviimmin kodin seinien sisäpuolelle, jolloin väkivallasta irti päästäminen vaikeutuu. Ammattilaisten tulisi auttamisen etiikan velvoittamana aina huomioida uhrin omat kokemukset. Väitöskirjatutkimuksessa tuli kuitenkin esiin myös positiivisia avunsaamisen kokemuksia, kuten väkivaltataongelman ottaminen puheeksi, uhrin ohjaaminen turvakotiin ja neuvominen rikosilmoituksen tekemiseen tai lähestymiskiellon hakemiseen. Lisäksi aineiston naiset kokivat turvakodista saamansa avun hyvin myönteiseksi verrattuna kokemuksiinsa formaalissa palvelujärjestelmässä. Tämä johtui siitä, että he saivat turvakodista väkivaltaspesifiä apua, ja auttajan sekä autettavan välinen vuorovaikutussuhde oli sitoutuva, tukeva ja sensitiivinen. (Ojuri 2004, 158, 167, 170; ks. myös Nyqvist 2001.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen kohteena ovat naiset, jotka ovat kokeneet eri muotoista ja asteista lähisuhdeväkivaltaa elämänsä aikana. Tutkimukseni tehtävänä on tarkastella näiden lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten näkemyksiä ja kokemuksia asiakkuudesta lähisuhdeväkivaltatyön palveluissa. Tavoitteena on naisten asiakkuuskokemusten kautta tuoda myös esiin asioita, joita olisi hyvä huomioida väkivaltatyön kehittämisessä, jotta palvelut kohtaisivat niitä tarvitsevia. Tutkimustehtäväni jakautuu näin ollen kahteen tutkimuskysymykseen:

- 1. Mitä estäviä ja mahdollistavia tekijöitä lähisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset ovat kohdanneet asiakkuudessaan palveluiden hakemisessa ja niiden saamisessa?*
- 2. Miten palveluja tulisi kehittää, jotta asiakkuuden onnistumista estävät tekijät vähenisivät ja mahdollistavat tekijät vahvistuisivat?*

Tutkimuksellinen kiinnostukseni lähisuhdeväkivaltaan liittyviin aiheisiin heräsi sosiaalityön opintojeni aikana ja mediassa esillä olleiden lähisuhdeväkivaltaan liittyvien uutisten kautta. Sosiaalityössä voidaan kohdata paljon lähisuhdeväkivaltaa kokeneita ihmisiä, joten ajattelin pro gradu -tutkielman tekemisen tästä aiheesta antavan minulle eväitä ammatilliseen kasvuun ja asianmukaiseen työskentelyyn. Aineistossani eli lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten omaelämäkerrallisessa aineistossa minua kiinnostaa erityisesti se, että pääsen sitä kautta lähelle näiden naisten omia kokemuksia väkivallasta ja saamaan avusta. Tavoitteenani on auttaa itseäni ja muita ymmärtämään heitä paremmin, kuulemaan ja kohtaamaan heidät oikein sekä kehittämään heidän tarvitsemiaan palveluja eteenpäin. Koen tärkeäksi sen, että itse palveluja käyttävillä on kokemustietonsa avulla mahdollisuus auttaa kehittämään palveluja juuri heille sopivaksi, sillä silloin niistä saadaan heitä tukevia, auttavia ja tehokkaita.

3.2 Tutkimusaineisto ja EHYEKSI-hanke

Tutkimusaineistoni koostuu EHYEKSI-hankkeen laadullisesta aineistosta, joka on toteutettu avoimena teemahaastatteluna. Haastattelijoina toimivat dosentti Anne Puuronen ja professori Leo Nyqvist Turun yliopiston sosiaalityön laitokselta. Tutkimuksen osallistujat rekrytoitiin tutkimuksen teemahaastatteluosuuteen sen perusteella, että he olivat lähisuhdeväkivallan kannalta vastanneet seuloisesti TYKSin Naistenklinikan esitietolomakkeeseen. Haastatteluihin osallistui yhdeksän lähisuhdeväkivaltaa kokenutta naista, joiden taustat vaihtelevat esimerkiksi parisuhteen keston, iän ja väkivallan vakavuuden osalta tarkoituksenmukaisen näytteen mukaisesti. Haastattelut kestävät noin 1–2 tuntia ja kohdistuvat tutkittavien subjektiiviseen kokemukseen eli kokemus- tai käyttäjätietoon. Haastatteluiden yhteydessä naiset ovat myös kirjoittaneet kaksi eläytymismenetelmään perustuvaa lyhyttä kehyskertomusta, joita en käytä tutkimuksessani. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018.)

Hankkeen koko nimi on EHYEKSI– Lähisuhdeväkivaltaa kokeneen potilaan tunnistaminen, hoitoon ohjaaminen ja avunsaanti, monitieteellinen tutkimus- ja kehittämishanke (2019–2021). Tähän yhteishankkeeseen kuuluu Turun yliopistollinen sairaala eli TYKS, Naistenklinikka ja Turun yliopiston sosiaalityön oppiaine. Hankkeen tarkoituksena on tutkia TYKS:n naistenklinikan esitietolomakkeessa täytettävien lähisuhdeväkivaltaan kohdistuvien seulontakysymysten toimivuutta ja naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Laadullinen haastattelututkimus potilaiden kokemasta väkivallasta, sen eri muodoista ja odotuksista avunsaamisesta palvelujärjestelmässä tehtiin niille tähän seulontainterventioon osallistuneille potilaille, jotka olivat halukkaita haastateltaviksi. Tavoitteena tälle hankkeelle on kehittää lähisuhdeväkivaltaa kokeneen potilaan avunsaantia sekä ohjaamista jatkohoitoon laadullisen ja määrällisen tutkimuksen avulla. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018.)

3.3 Kvalitatiivinen teemahaastatteluun perustuva tutkimus

Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiivinen, ja sen aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla. Strauss ja Corbin (1990, 17—19) kirjoittavat, että laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, joka ei tuota tuloksia tilastollisten menetelmien tai muiden kvantitatiivisten menetelmien kautta. Kvalitatiivinen tutkimus voi heidän mukaansa kohdistua esimerkiksi ihmisten elämiin, kokemuksiin tietystä ilmiöstä, tarinoihin, käytökseen, sosiiaalisiin liikkeisiin tai vuorovaikutuksellisiin suhteisiin. Laadullisen tutkimuksen ideana on, että tutkija löytää aineistosta jotakin ennen havaitsematonta ja uutta sekä uusia jäsenyksiä, merkityksiä ja tapoja ymmärtää todellisuutta. Tyypillistä laadulliselle aineistolle on se, että tutkimusongelma ja aineisto ovat keskenään läheisessä vuoropuhelussa. (Ruusuvoori, Hyvärinen & Nikander 2010, 13, 16.) Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan aineistoa usein kokonaisuutena. Aineiston tutkimusyksiköiden suuri määrä ei ole laadullisessa tutkimuksessa yleensä mahdollista tai edes tarpeen, sillä tarkoituksena ei ole tarkastella tilastollisia todennäköisyyksiä. (Alasuutari 2011, 38—39.) Nämä asiat näkyvät myös omassa tutkimuksessani, sillä se kohdistuu naisten elämiin ja kokemuksiin lähisuhdeväkivallan ilmiöstä. Lisäksi tarkoituksena on löytää aineistosta uutta ja kokemuksellista tietoa lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämistä varten. Vaikka tutkimusyksiköiden määrä ei ole suuri, kuten laadullisessa tutkimuksessa ei tarvitsekaan olla, voidaan aineistosta löytää olennaisia tuloksia muun muassa lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämisen ja niissä asiakkaana olemisen suhteen.

Straussin ja Corbinin (1990, 20) mukaan haastattelu on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonkeruutavoista. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jonka tehtävänä on haastatella tutkittavia etukäteen valittujen ja keskeisten teemojen sekä niihin liittyvien tarkentavien kysymysten kautta. Tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän tai tutkimuksen ongelmanasettelun ja tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Eskolan ja Suorannan (1998, 63) mukaan teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi haastateltavien kanssa, mutta näiden teemojen järjestys ja laajuus vaihtelevat eri haastatteluissa. Teemahaastattelujen hyvä piirre on esimerkiksi se, että avoimuutensa ansiosta haastateltava saa puhua melko vapaamuotoisesti aiheesta. Näin ollen voidaan katsoa, että kerätty aineisto edustaa haastateltavien puhetta itsessään. Toinen

teemahaastattelun positiivinen piirre on se, että valitut teemat varmistavat sen, että jokaisen vastaajan kanssa on puhuttu ainakin jonkin verran samoista jutuista. Lisäksi tutkija pystyy lähestymään satojenkin sivujen mittaista litteroitua haastatteluaineistoa melko jäsentyneesti sen ansiosta, että teemat muodostavat konkreettisen kehikon. (Eskola & Suoranta 1998, 65.)

Haastattelut ovat tutkijalle aina arvoitus ja uusien kysymysten lähde, sillä haastateltavat eivät kerro suoraan tutkimuksen tuloksia. Tutkijan lukemisen tapa, valinnat ja tulkinnat sekä tutkimuskysymykset jäsentävät ja ohjaavat haastatteluaineiston käsittelyä eli aineistosta ei itsestään nouse mitään. Tutkijan aineistolle esittämät analyttiset kysymykset ovat olennaisia haastattelu- ja tutkimuskysymysten lisäksi, sillä niiden avulla tutkimus antaa lopulta vastauksia tutkijaa kiinnostaviin kysymyksiin. Näiden analyttisten kysymysten tulisi olla avoimia mitä ja miten -kysymyksiä, jotta ne ovat sopivia laadullisen tutkimuksen tekemiseen. (Ruusuvuori, Hyvärinen & Nikander 2010, 9, 15—16.) Vaikka en ole ollut tekemässä haastatteluja, niin aineistolle kohdistetut analyttiset kysymykset ovat itse muodostamani. Näiden avointen kysymysten avulla olen tutkinut aineistoani löytääkseni vastauksia minua kiinnostaviin asioihin. Pohdin tutkielmani etiikkaosiossa tarkemmin tähän liittyvää aineiston käytön ja haastatteluiden eettisiä kysymyksiä.

3.4 Sisällönanalyysi tutkimuksen analyysimenetelmänä

Valitsin tutkimukseni analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Analyysimenetelmä sopii tutkielmani tarkoitukseen hyvin, sillä se etenee empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä ilmiöstä, jota tutkitaan. Näin ollen tutkittavasta ilmiöstä saadaan yleinen ja tiivistetty kuvaus. Sisällönanalyysin kautta saadaan selkeyttä aineistoon, ja sen avulla voidaan tehdä luotettavia sekä selkeitä johtopäätöksiä tutkimuksen kohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85—95.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on Ruusuvuoren ym. (2010, 19—20) mukaan otettava huomioon se, että puhdas aineistolähtöisyys on mahdotonta käytännössä. Tutkijan tekemät teoreettiset valinnat ja tulkinnat sisältyvät tutkimusaineiston sisällön alustavaan jäsentelyyn ja keräysvaiheeseen. Näin

ollen on olennaista pitää mielessä tutkimuksen laajempi selittämisen logiikka ja analyytiset lähtökohdat. (Ruusuvuori ym. 2010, 20.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, jotka ovat aineiston redusointi, kluserointi ja abstrahointi. Analyysin jokaisessa vaiheessa on tärkeää ymmärtää tutkittavia heidän omista näkökulmistaan. Aluksi on määriteltävä analyysiyksikkö, jota tutkimustehtävä ja aineiston laatu ohjaavat. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85—95.) Tutkimukseni analyysiyksikköinä toimivat ne lauseet, jotka kuvailevat naisten kokemusta siitä, mitkä tekijät ovat mahdollistaneet ja estäneet palveluiden hakemista ja saamista. Lisäksi aineistoni analyysiyksiköitä ovat ne lauseet, joissa naiset kertovat kokemuksistaan ja näkemyksistään lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämiskohtien suhteen.

Redusoinnissa eli pelkistämässä aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennaiset asiat joko tiivistämällä aineistoa tai pilkkomalla se osiin. Pelkistämässä voidaan etsiä auki kirjoitetusta aineistosta ilmaisuja, jotka kuvaavat tutkimustehtävää. Tällöin aineistosta nousee esiin alkuperäisilmaukset ja niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90—92.) Olen lukenut aineistoni läpi siten, että olen alleviivannut alkuperäisilmaukset tekstistä ja kirjoittanut niiden viereen niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Redusointivaiheessa nostin artikkeleista esiin analyysiyksikköni, jolloin tutkimustehtäväni kannalta olennaiset ilmaukset tulivat paremmin esiin ja epäolennaiset asiat karsiintuivat pois.

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä luodaan alustavia kuvauksia tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ja pohja tutkimuksen perusrakenteelle. Ryhmittelyn tarkoituksena on käydä perusteellisesti läpi aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset, jolloin aineistosta etsitään myös sellaisia käsitteitä, jotka kuvaavat samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Sen jälkeen nämä samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään luokiksi. Tällöin muodostuu alaluokkia, jotka nimetään luokkien sisältöjä kuvaavilla käsitteillä, ja aineisto tiivistyy sisällyttämällä yksittäisiä tekijöitä yleisimpiin käsitteisiin. Alaluokkia yhdistämällä syntyy yläluokkia ja yläluokkia yhdistämällä pääluokkia. Lopulta muodostetaan tutkimustehtävään yhteydessä oleva yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92.) Ruusuvuoren ym. (2010, 18—19) mukaan luokittelu ei ole vielä aineiston varsinaista analyysiä, mutta sen tarkoituksena on järjestelmällinen aineiston läpikäyminen

tutkimusongelman, keskeisten lähtökohtien sekä käsitteiden määrittelemällä tavalla. Et-
sin aineistostani erilaisia avun hakemiseen ja saamiseen liittyviä tekijöitä sekä kokemuk-
sia avun ja palveluiden tarpeista eli aineistoni analyysiyksiköitä. Näiden kautta hahmot-
telin ja ryhmittelin erilaisia alustavia luokkia, jotka muotoutuivat lopullisiksi luokikseen
analyysin seuraavassa osassa.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 92—94) mukaan sisällönanalyysin kolmas vaihe on abstra-
hointi eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnissa kuljetaan kielellisistä ilmauksista teoret-
tisiin käsitteisiin sekä lopulta johtopäätöksiin. Tässä vaiheessa erotetaan tutkimuksen
kannalta olennainen tieto ja sen perusteella luodaan teoreettisia käsitteitä. Luokkien yh-
distäminen jatkuu siihen asti, kunnes se ei ole enää aineiston sisällön kannalta mahdol-
lista. Muodostettujen käsitteiden kautta rakentuu kuvaus tutkimuskohteesta. Tuloksissa
kuvataan aineistosta ja luokittelujen pohjalta muodostuneet käsitteet, mallit tai teemat
sekä näiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92—94.) Ei ole tarkoituksenmukaista kui-
tenkaan vain jakaa aineistoa isoihin luokkiin ja kertoa tiivistäen, mitä aineistoa mihinkin
luokkaan sisältyy. Tarkoituksena on saada aineiston systemaattisen läpikäymisen kautta
selville jotain, joka ei sellaisenaan ole läsnä suorissa lainauksissa. (Ruusuvoori ym. 2010,
19.) Muodostin avun hakemista ja saamista estävistä sekä mahdollistavista tekijöistä omat
luokkansa ja jaoin nämä luokat sisäisiin ja ulkoisiin. Sen lisäksi ryhmittelin palveluiden
kehittämiskohdista ammattilaisten kohtaamistavat omaksi luokakseen ja lähisuhdeväki-
vällän uhrien avun tarpeen mukaiset palvelut omiksi luokikseen. Näin ollen päädyin lo-
pullisiin tuloksiini avun hakemista sekä saamista mahdollistavista ja estävistä tekijöistä
ja lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämispisteistä.

Haasteena sensitiivisessä haastattelututkimuksessa on se, että tutkijan pitäisi osata liittää
haastateltavien yksilölliset tapahtumat siihen käsitteelliseen kokonaisuuteen, joka on tie-
tyn ajan ja paikan sävyttämä ja jossa rakentuu tieto tutkimusilmistä. Tutkijan tulee siis
nähdä yksilöllisten elämäkokemusten yli. (Laitinen & Uusitalo 2007, 322.) Olen pyrki-
nyt tarkastelemaan tutkielmassani tutkimuksen aihetta esimerkiksi siinä ajan konteks-
tissa, jossa se on toteutettu. Näitä tarkasteluja olen kirjoittanut muun muassa johdantoon,
teoriaosuuteen ja analyysiosioon. Aineistoni analyysissä olen huomioinut, että aineistoni
yhdeksän naista ovat syntyneet 1940-luvun lopusta 1990-luvun puoliväliin asti. Näin ol-
len esimerkiksi väkivaltakulttuuri, lainsäädäntö, palvelut ja muut mahdollisuudet saada

apua ovat olleet erilaisia eri haastateltavilla silloin, kun he ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa.

3.5 Sensitiivisen tutkimuksen eettisyys

Lähisuhdeväkivalta on sensitiivinen tutkimuskohde, joten tutkimuksen eettisyyden pohdinta korostuu sen kohdalla. Tutkimukseni aihe on myös poliittinen siinä mielessä, että se ottaa kantaa palvelujärjestelmän toimimiseen ja sen kehittämiseen. Arkaluonteisen aiheesta tekee se, että se koskee yksityistä, vaiettua, yhteiskunnan normien vastaista, salassa pidettävää sekä tutkittaville häpeää, syyllisyyttä ja traumoja aiheuttavaa ilmiötä (Laitinen & Uusitalo 2007, 317). Kuulan (2006, 136) mukaan arkaluonteisuus ei ole este tutkimuksen tekemiselle, vaan yhteiskunnallisesti on merkittävää tutkia sellaisiakin aiheita kuten perheväkivaltaa. Tällaisessa tutkimuksessa on kuitenkin tärkeää kunnioittaa tutkimuseettisiä normeja ja tutkittavien yksityisyyttä sekä oikeuksia. Tutkijana minulla onkin kolme perusvelvollisuutta, jotka ovat luotettavan tiedon tuottaminen, tieteellisen julkisuuden ylläpitäminen ja tutkittavien oikeuksien kunnioittaminen (Mäkelä 2006, 360). Eettistä pohdintaa vaativia ratkaisuja tulee tarkastella tutkimuksen kaikissa vaiheissa eli sen suunnittelusta tuloksien hyödyntämiseen asti (Heikkilä 2002, 165; Butler 2002, 245; Piispa 2006b, 141).

Olen allekirjoittanut EHYEKSI-hankkeen aineiston hallussapidosta ja käytöstä sopimuksen. Sen mukaan sitoudun analysoimaan aineistoa hyvän tieteellisen käytännön ja eettisten periaatteiden mukaisesti. Tämän lisäksi sitouduin käsittelemään aineistoa ja kirjoittamaan siitä erityisellä vastuullisuudella ja huolellisuudella. Aineisto on luovutettu minulle luottamuksella, joten sen luovuttaminen toisen henkilön nähtäväksi tai luettavaksi on kiellettyä. Lisäksi aineisto on minulla käytössä vain pro gradu -tutkielman kirjoittamisen ajan, jonka jälkeen palautan aineiston sisältävän muistitikun ja paperiset kopiot ohjaajaleni, joka on velvollinen tuhoamaan ne tutkielmani hyväksymisen jälkeen. (Puuronen 2019.) Näin ollen omalla kohdallani eettisten periaatteiden pohdinta liittyy lähinnä aineiston huolelliseen käsittelyyn, analysointiin ja kirjoittamiseen.

Tutkimusaiheen ja sen hyödyllisyyden perustelu vaatii myös eettistä pohdintaa. Kuulan (2006, 156) mukaan sosiaalitieteiden tutkimuksia voidaan usein perustella sillä, että ne pyrkivät tuottamaan tietoa sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn, tunnistamiseen sekä hoidon kehittämiseen. Jotta tutkimus on eettisesti kelvollinen, täytyy sen olla hyödyllinen. Kun tutkimuksella halutaan lisätä ihmisten hyvinvointia, on tabuoitujen eli kulttuurisesti vaiettujen torjuttujen ja kiellettyjen aiheiden esiintuomisella hyötyarvoa. (Laitinen & Uusitalo 2007, 317, 324.) Näin on myös tämän tutkimuksen kohdalla. EHYEKSI- hankkeen tutkimussuunnitelmassa kerrotaan, että hankkeen tavoitteena on kehittää lähisuhdeväkivaltaa kokeneen potilaan avunsaantia sekä ohjaamista jatkohoitoon (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018). Myös tutkimukseni näkökulman ja tutkimuskysymysteni kautta pyrin siihen, että lähisuhdeväkivaltaan liittyviä palveluita saataisiin kehitettyä. Näin ollen tutkimuksellani voidaan katsoa olevan hyötyä ainakin palveluiden kehittämisen ja sitä kautta ihmisten hyvinvoinnin lisäämisen suhteen.

Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on yksi tärkeimmistä eettisistä periaatteista. Siihen kuuluu tutkittavan vapaaehtoinen päätös siitä, haluaako hän osallistua tutkimukseen vai ei. Tämän päätöksen tueksi on annettava tarvittava informaatio tutkimuksesta ja siitä, mitä osallistuminen tutkimukseen tarkoittaa. Lisäksi tutkittavalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa halutessaan. (Cook 2001, 107—113; Butler 2002, 243, 246; Kuula 2006, 60—62.) EHYEKSI-hankkeen tutkimussuunnitelmassa kerrotaan, että Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin eettinen lautakunta on myöntänyt hankkeelle tutkimusluvan. Hankkeen eettisyyden ja hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamiseksi on huomioitu monta kohtaa. Tutkimukseen osallistuville on kerrottu kirjallisessa suostumuslomakkeessa, että osallistuminen on vapaaehtoista, saatuja tietoja käytetään vain kyseiseen tutkimukseen eikä siitä kieltäytyminen vaikuta esimerkiksi tuleviin hoitoihin tai asiakas- ja työsuhteeseen. Lisäksi osallistujilla on mahdollisuus keskeyttää koska vain osallistumisensa ilman perusteita, eikä tämä vaikuta edellä mainittuihin asioihin. Osallistujille ei myöskään koidu tutkimuksesta kustannuksia. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018.) Näin ollen eettiset periaatteet, kuten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja tutkittavien tietoon perustuva suostumus on otettu huomioon. Tutkimussuunnitelmassa mainittujen eettisten kohtien avulla on pyritty siihen, että tutkittavien etu ja hyvinvointi ovat tutkimuksenteon edun edellä, heidän ihmisarvoaan kunnioitetaan ja riskejä tai haittoja ehkäistään kaikin mahdollisin keinoin. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018.)

Ihmistieteiden eettisiin ohjeisiin kuuluu tärkeänä kohtana myös vahingon välttämisen periaate. Henkisten, sosiaalisten ja taloudellisten vahinkojen mahdollisuus on ihmistieteissä suurempi kuin fyysisen vahingon. Sosiaalisia ja taloudellisia vahinkoja voidaan välttää muun muassa huolehtimalla tietosuojasta luottamuksellisten tietojen kohdalla, ja tutkittavien kunnioittaminen vuorovaikutustilanteessa auttaa välttämään henkisiä vahinkoja. Tutkija voi myös julkaistuilla tutkimustuloksillaan aiheuttaa vahinkoa tutkittaville muun muassa leimaamalla heidän edustamansa ryhmän negatiivisella kirjoitustyyllillä tai antamalla omien asenteidensa aiheuttaa esimerkiksi tutkittavien mustamaalaamista. (Kuula 2006, 62—63.) Laitisen ja Uusitalon (2007, 322) mukaan vaarana on se, että tutkittavat voivat järkyttyä siitä, miten heitä on tulkittu, miten heistä on kirjoitettu sekä millaisiin asiayhteyksiin heidät on liitetty. Näin sensitiivisen aiheen kohdalla pyrin olemaan huolellinen tulkintojeni kohdalla ja siinä, että kirjoitustyylini on mahdollisimman objektiivinen eikä aiheuta vahinkoa tutkittaville. Omat ennakkokäsitykset ja tunteet on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, jotta ne eivät vaikuta tutkimuksen tekemiseen. Koska en itse ole haastatellut tutkittavia, omat tunteeni tai ennakkokäsitykseni eivät ole vaikuttaneet haastattelutilanteisiin, mutta ne pitää silti ottaa huomioon esimerkiksi aineiston analysoimisessa ja siitä kirjoittamisessa. Ruusuvuoren ym. (2010, 16) mukaan ennako-odotuksista luopuminen on tärkeää, jotta tutkija pystyy löytämään ja tuomaan esiin jotain uutta aineistostaan.

Laitinen ja Uusitalo (2007, 326) kirjoittavat, että tutkijan myötäeläminen tutkittavan kokemuksiin voi aiheuttaa tutkijassa voimakkaita ja vaikeita tunteita, mutta hänen on niistä huolimatta pystyttävä luotettavaan tiedon tuottamiseen. Heidän mukaansa tutkijan tunteet eivät kuitenkaan välttämättä vahingoita tutkimusta, ja tieteellistä tietoa voi hankkia myös tunteella. Jos tutkija sivuuttaa kokonaan tunteensa, jotakin olennaista saattaa kadota tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Tieteen tekemisellä on näin ollen inhimilliset ulottuvuutensa. Aineistoa lukiessa tunsin surua, voimaattomuutta ja ahdistusta siitä, mitä kaikkea haastateltavat ovat joutuneet kokemaan elämänsä aikana, eivätkä he välttämättä ole saaneet oikeanlaista apua kokemiinsa asioihin. Toisaalta kyseiset tunteet motivoivat tekemään tätä tutkimusta, jotta väkivaltaan liittyvistä palveluista saataisiin mahdollisimman toimivia, auttavia ja tukevia. Jos pystyn jollain tavalla edistämään väkivaltapalvelujen ja niihin liittyvän asiakkaiden oikeanlaisen kohtaamisen sekä ymmärryksen kehittämistä tutkimukseni avulla, tunne voimattomuudestani todennäköisesti pienenee. Koen

lisäksi, että tutkimusaiheeni rajaus ja lähestymistapa helpottavat minua etäännyttämään itseni sellaisista vaikeimmista tunteista, jotka voisivat näin sensitiivisen aiheen kohdalla vaikuttaa esimerkiksi kirjoitustapaan.

Edellisten periaatteiden lisäksi yksi merkittävistä eettisistä periaatteista on tutkittavien yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen tietosuojan turvin (Kuula 2006, 64). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 22) kirjoittavat, että etiikan näkökulman mukaisesti tutkijan tulee empiirisessä tutkimuksessa pitää huolta siitä, että yksittäistä henkilöä ei tunnisteta. Tutkimusaineisto onkin anonymisoitu ja sitä käsitellään sekä säilytetään sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden voimassaolevien salassapitosäännösten mukaisesti. Raportin kohdalla arvioidaan tilannekohtaisesti, voiko siinä tulla esille yksikkö, jossa tutkimus toteutetaan. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018.) Vahingon välttämiseen ja tutkittavien yksityisyyden suojelemiseen liittyen olen huolehtinut aineiston tietosuojasta asianmukaisella tavalla. Näihin periaatteisiin liittyy myös se, että tutkimustekstini on kirjoitettu siten, että yksittäiset ihmiset eivät ole tunnistettavissa siitä (ks. myös Kuula 2006, 64).

4 AVUN HAKIJANA LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖN PALVELUISSA

4.1 Palvelujen hakemista ja niiden saamista mahdollistavat tekijät

Tässä luvussa on tarkoitus kuvata niitä mahdollistavia tekijöitä, jotka aineistoni perusteella liittyvät lähisuhdeväkivallan uhrin avun hakemiseen ja sen saamiseen. Olen jakanut lähisuhdeväkivaltaan liittyvän palveluihin hakeutumisen ja niiden saamisen mahdollistavat tekijät sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Jako on luettavuuden, selkeyden ja tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukainen. Lisäksi esimerkiksi Kaittila (2017, 98) kirjoittaa, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten avun hakemista motivoivat tekijät voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin. Aineistoni sisäisissä tekijöissä esiin nousivat pelko ja käännekohdan saavuttaminen. Ulkoisissa tekijöissä sen sijaan näkyivät lähiverkoston tuki ja oikeanlaisen avun tarjoaminen. Seuraavissa kappaleissa avaan näitä tekijöitä tarkemmin.

Sisäiset tekijät. Pelko oli yksi niistä sisäisistä tekijöistä, joka toimi osalla haastateltavista avun hakemista mahdollistavana tekijänä. Pelko kohdistui joko oman turvallisuuden heikkenemiseen tai siihen, että oma käytös muuttuisi väkivaltaisesti. Ojuri (2004, 126) kirjoittaa, että hänen tutkimuksessaan pelko sai lähisuhdeväkivaltaa kohdanneet naiset lähtemään kotoaan monta kertaa. He lähtivät hakemaan apua kuitenkin lopullisesti vasta sitten, kun pelko kävi ylivoimaiseksi ja muita vaihtoehtoja ei ollut jäljellä. Samanlaisia tuloksia on löytänyt esimerkiksi Husso (2003, 82—83). Hänen tutkimuksessaan tuli ilmi, että suurin osa parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista on irrottautunut suhteestaan vasta sitten, kun jääminen suhteeseen on ollut pelottavampi vaihtoehto verrattuna eroamiseen siihen liittyvistä uhista ja riskeistä huolimatta. Kuten hänenkin aineistossaan, myös omasani osa naisista kertoi pelon olevan syy suhteeseen jäämiseen tai siitä lähtemiseen. Pelon vaikutusta suhteeseen jäämiseen ja avun hakematta jättämiseen käsittelen tarkemmin seuraavassa luvussa. Seuraava haastatteluote kuvaa tätä pelkoa siitä, että oma turvallisuus heikkenee ilman suhteesta lähtemistä ja avun hakemista:

No sit tuli tämä näin sen viimeisen kerran jälkeen, et mun on pakko täältä päästä pois, et se vahingossa tappaa mut. Tietämättä ollenkaan, mitä hän tekee ja mä en halua, et hän kasvattaa mun tyttärenti. (EHY-EKSI/H6N/5)

Kyseinen haastateltava kertoi myös, että hän ajatteli lähtevänsä suhteesta ja hakevansa apua sitten, kun hänen lapsensa on vanhempi. Hän kuitenkin ymmärsi, ettei voinut enää olla kauempaa väkivaltaisen kumppaninsa kanssa, sillä hän pelkäsi oman henkensä puolesta. Vastaavanlaisia tuloksia ovat löytäneet Randell, Bledsoe, Shroff ja Pierce (2012, 57), joiden tutkimuksessa tuli ilmi, että pelko murhatuksi tulemisesta tai oman käytöksen muuttumisesta väkivaltaiseksi motivoi avun hakemista lähisuhdeväkivaltaa kokeneilla äideillä. Tämä pelko oman käytöksen muuttumisesta väkivaltaiseksi näkyi omassa aineistossani:

Ja siks toiseks, mul tuli semmosii tilantei, mä aloin itte pelkäämään itteäni ja et mä niin ku ajattelin monta kertaa semmosis tilanteis, ku niit tuli, niin mä olin jo hivuttautumas tiskipöydän lähelle ja ajattelin, et täält tulee kyl leipäveittist ihan oikeesti kohta, jos kerranki taas kosket mun. Niin mä aloin niitä pelkäämään myös itteäni ja niitä ajatuksia, et se oli, niitä ku tuli ensimmäisen kerran, niin mä aloin ajattelemaan, et täst on päästävä pois, ennen ku mä istun ite jossain linnas, et joku kerta mä niin ku.[...] Samoihin aikoihin mä aloin itessäni tunnistamaan semmosii vähän pelottavii merkkei, et, et siin on ollu varmaan yks sysäys, et mä oon sit loppujen lopuks saanu lähdettyä. (EHYEKSI/H4N/37—38)

Eräällä toisella haastateltavalla (EHYEKSI/H1N/10) lapsuudessa koettu henkinen ja hänen äitiinsä kohdistuva väkivalta jättivät haastateltavaan pelkotilan. Kun myöhemmin haastateltavan nuoruudessa hänen kumppaninsa puristi haastateltavaa, pelästytty se hänet ja suhde oli hänen mukaansa siinä kohta ohi. Näistä aineistoni naisten kokemuksista ja aiemmasta kirjallisuudesta voidaan nähdä pelon toimineen motivoivana ja mahdollistavana tekijänä siihen, että naiset lähtivät väkivaltaisista suhteistaan ja hakivat apua.

Kokemus käännekohtasta tai niin sanotun viimeisen pisteen saavuttamisesta toimi osalla haastateltavista avun hakemista mahdollistavana tekijänä. Grauwilerin (2008, 314) tutkimuksessa tällä tarkoitetaan kriittistä hetkeä, tapahtumaa tai oivallusta, joka auttaa väkivallan uhria tunnistamaan ongelman vakavuuden ja hakemaan apua. Kaittila (2017, 99) kirjoittaa, että hyvin raaka fyysinen väkivalta tai väsymys ja voimavarojen loppuminen saavat aikaan kokemuksen viimeisestä pisteestä. Juuri tämä oman jaksamisen loppuminen, väkivallan paheneminen tai lapsiin kohdistuva väkivalta tulivat aineistossani esiin niinä käännekohtina, jotka mahdollistivat suhteesta lähtemisen ja avun hakemisen. Myös

Petersenin, Moraccon, Goldsteinin ja Andersenin (2008) tutkimuksessa lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten fyysinen tai emotionaalinen katkeamispiste motivoi avun hakemiseen. Seuraava haastatteluote kuvaa lähisuhdeväkivallan uhrin kokemusta oman jaksamisen loppumisesta, joka johti avun hakemiseen.

Se oli vähän semmoinen hengähdyspaikka, mut se viimeisellä kerralla sitten niin tää sosiaaliohjaaja vai mikä hän oli nimitykseltään niin sit mä kysyin sieltä henkilökunnalta, et voisko jonkun kanssa keskustella et mulla vaan on tullut nyt ihan mitta täyteen. Mä en jaksa enää. (EHYEKSI/H6N/18)

Osa haastateltavista mietti jo ennen tätä viimeisen pisteen saavuttamista, että he lähtevät suhteesta, jos jotain ikävää vielä tapahtuu tai väkivaltainen kumppani kohdistaa väkivaltaa lapseen. Haastateltavat naiset olivat näin ollen etukäteen miettineet, milloin tai mikä on se käännekohta, joka saa heidät lähtemään suhteesta ja hakemaan apua. Eroaminen oli osalla haastateltavista pitkään jatkuva prosessi, ja suhteen lopetti se, etteivät naiset enää jaksaneet elää väkivaltaisessa suhteessa tai jokin teko toimi suhteen lopettavana käännekohtana. Esimerkiksi eräs haastateltava (EHYEKSI/H7N/18) kuvasi väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä pitkäksi prosessiksi, jonka aikana hän antoi miehelleen paljon mahdollisuuksia ja yritti erilaisia apukeinoja, mutta ne eivät auttaneet. Hän pohti yhdessä vaiheessa, että jos mies vielä tekee jotain väärin, niin suhde loppuu. Tämän jälkeen mies alkoi painostaa häntä seksuaalisesti, ja haastateltava ymmärsi, ettei hänen miehensä muutu mihinkään. Hänelläkin tuli tästä niin sanotusti mitta täyteen. Näiden käännekohtien tai viimeisen pisteen saavuttamisen voidaan näin ollen nähdä toimivan avun hakemista ja väkivaltaisesta lähisuhteesta lähtemistä mahdollistavana tekijänä.

Ulkoiset tekijät. Tukiverkoston olemassaolo toimi avun hakemista ja saamista mahdollistavana tekijänä lähes kaikilla haastateltavilla. Näitä aineiston naisten tukiverkostoihin kuuluvia ihmisiä olivat ystävät, sukulaiset, työkaverit tai naapurit. Se, että tukiverkosta oli olemassa, mahdollisti haastateltaville epävirallisen ja virallisen avun saamisen. Myös esimerkiksi Moen (2007, 684) sekä Goodkindin, Gillumin, Bybeen ja Sullivanin (2003, 365) tutkimuksissa selvisi, että avun sekä tuen hakeminen ystäviltä ja sukulaisilta oli yleisin avunetsintästrategia lähisuhdeväkivaltaa kokeneilla naisilla. Kääriäinen (2006, 103—104) kirjoittaa, että epävirallinen tuki voi olla käytännöllistä apua sekä henkistä tukea ja neuvontaa, jota lähiyhteisö tarjoaa. Hänen mukaansa väkivallan uhrin kohdalla tämä apu voi olla esimerkiksi keskusteluapua tai tilapäisen majoituksen tarjoamista, mikä tuli esiin

aineistossani. Ystävien tuki virallisen tuen hakemisessa ja saamisessa näkyi aineistossa sen sijaan esimerkiksi siinä, että he kehottivat, rohkaisivat ja auttoivat väkivallan uhria hakemaan tukea ammattilaisilta. Seuraava haastatteluote kuvaa sitä, kuinka haastateltava sai paljon keskusteluapua tukiverkostostaan:

[...] Me oltiin äidin kans parhaat kaverit oikeastaan, et hänelle mä kerroin aina kaikki, vaikka mä ajattelin silloinkin, et voikohan tätä nyt kertoa että kun se on sit heidän murheena kans. Mut se vaan tuli. Mä oon aina ollut tämmöinen kova antaa ulos itestäni kaikkia ja kaverille puhuin, et se on ollut mun pelastukseni kyllä et mulla on ollut hyviä ystäviä paljon. Mä oon kaikille puhunut ihan rehellisesti, mitä on tapahtunut, että mä en hävennyt enkä kierrellyt, koska mun mielestä minussa ei oo ollut syytä. (EHYEKSI/H3N/18)

Kyseinen haastateltava pystyi juttelemaan äidilleen, yhdelle hyvälle ystävälleen ja monelle muulle ystävälleen sekä työkavereilleen lähisuhdeväkivaltakokemuksistaan ja niihin liittyvästä pahasta olostaan. Keskusteluavun lisäksi läheiset tukivat naista siinä, että hän pääsisi pois väkivaltaisesta suhteestaan. Hän sai myös naapureiltaan tai ystävältään apua väliaikaisen majoituksen muodossa, kuten moni muukin haastateltavista. Ojurin (2004, 171) tutkimuksessa tuli ilmi, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten voimavarojen loppuessa tai väkivaltatilanteiden pahenemisen kohdalla he pakenivat esimerkiksi sukulaisten, ystävien tai naapurien luokse. Näin ollen tukiverkoston olemassaolo voi olla merkittävässä osassa lähisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen avun saamisessa ja hakemisessa.

Joo kyl vaan joo, et kun ajattelee sitä että kun mä sanoinkin tosa, et täl hetkel on semmosii ystäviä, mitkä pitää mut hengis, et tavallaan kumminkin ko ajattelee et aikamoist taisteluu ollu ihan tuult lapsuudest saak tähän päivään mennes ni en tiä kui moni olis jaksanu. (EHYEKSI/H2N/17)

Kyseisellä haastateltavalla ei ollut nuoruudessaan kavereita, mutta myöhemmin hän sai ystäviä, jotka ovat olleet hänen tukenaan ja joille hän on voinut puhua kokemuksistaan. Lisäksi lapsuudessaan hän pääsi naapureilleen turvaan kasvattiäitiään ja pystyi tukeutumaan siellä asuvaan toiseen lapseen. Haastateltava pohtii, että ilman naapureita hän olisi voinut kuolla kasvattiäitinsä takia. Vaikka naapurit eivät pystyneetkään lopettamaan kasvattiäidin väkivaltaisuutta haastateltavaa kohtaan, sai hän silti heiltä apua ja tukea haastateltavassa tilanteessa. Tässäkin korostuu tukiverkoston olemassaolon tärkeys avun saamisessa. Myös Kääriäinen (2005, 104) kirjoittaa, että epävirallinen tuki voi olla merkittävä resurssi silloin, kun sitä on saatavilla.

Monien haastateltavien ystävät ja sukulaiset yrittivät auttaa naisia lähtemään suhteistaan, mutta usein he palasivat ystävien, naapurien tai sukulaisten tarjoamasta väliaikaisesta asuinpaikasta takaisin väkivaltaisen kumppaninsa luokse. Tätä selitettiin esimerkiksi sillä, etteivät naiset halunneet kuormittaa ystäviään liikaa tai asua heidän kotonaan liian kauan. Osassa haastatteluista läheiset saivat kuitenkin suostuteltua naiset esimerkiksi soittamaan poliisille ja lääkärille tai rohkaisivat irtisanomaan naisen ja väkivaltaisen kumppanin yhteisen asunnon. Randell ym. (2012, 60) tuovat esiin epävirallisen tuen tärkeyden lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten avun hakemisessa ja saamisessa. Heidän mukaansa epävirallisen tuen väliintulon merkityksen kannalta on perusteltua kouluttaa kansalaisia lähisuhdeväkivallan merkeistä ja siihen kohdistuvista apukeinoista. Näin ollen näiden väliintulojen vaikutus voi olla vielä parempi.

Toinen avun saamista ja hakemista mahdollistava ulkoinen tekijä, joka nousi aineistosta esiin, oli oikeanlaisen avun tarjoaminen. Tämä tekijä kytkeytyy naisten lähisuhdeväkivaltaan liittyviin palvelukokemuksiin. Myös naisten kokemukset ammattilaisten kohtamistavoista ovat sidoksissa tähän kategoriaan, mutta käsittelen niitä laajemmin luvussa 4.3. Se, että ammattilaiset osasivat neuvoa ja tarjota haastateltaville oikeanlaista apua, auttoi naisia selviytymään ja lähtemään väkivaltaisista läheissuhteistaan. Osalla haastateltavista oli positiivisia kokemuksia siitä, että avun tarjoamisen lisäksi ammattilaiset aktiivisesti auttoivat naisia hakemaan apua oikeista paikoista. Näin ollen oikeanlaisen avun tarjoaminen ja auttaminen sen saamisessa tukivat naisia pääsemään eteenpäin väkivaltaisista suhteistaan.

Siukola (2014, 61) kirjoittaa, että lähisuhdeväkivaltaa kokenut asiakas voidaan ohjata tuesti muiden palveluiden piiriin siten, että työntekijä varmistaa palvelun saannin. Usein pelkkä kehoitus tai yhteystietojen antaminen palveluista ei riitä ohjaukseksi, sillä asiakkaalla voi olla liian korkea kynnyks hakea apua uudelta auttajataholta. Näin ollen työntekijän olisi hyvä olla yhdessä asiakkaan kanssa tai hänen suostumuksellaan yhteydessä suoraan oikeanlaiseen palveluun. Kuten aineistossanikin, hänen tekstissään korostuu työntekijän aktiivinen ote oikeanlaisen avun tarjoamisessa. Eräs haastateltavista (EHY-EKSI/H2N/22—23) kertoo tähän liittyen, että hänen tuttavansa oli hakenut apua perheväkivaltaan, jolloin hänelle oli annettu erilaisia esitteitä ja kehoitettu lukemaan ne. Haastateltava tuo esiin, että näiden lappujen sijasta tarvetta olisi ollut konkreettiselle avulle.

Tästäkin näkee sen, että väkivallan uhrit tarvitsevat ammattilaisten aktiivista auttamista esimerkiksi pelkkien esitteiden tai yhteystietojen antamisen sijaan, jotta oikeanlaisen avun saaminen mahdollistuu. Seuraava haastatteluote kuvaa tätä oikeanlaisen avun tarjoamista ja aktiivista auttamista sen saamiseen:

Hän neuvoi mua, mitä mä voin tehdä. Ja sit hän sanoi, et mitä sä olet ajatellut tehdä elämälles. Niin mä sanoin, et mä haluan eron tosta miehestä. Mä olen halunnut jo yli 20 vuotta. Mut kun mä en uskalla. Mä pelkään sitä niin paljon. Niin sit hän sanoi kaikki, että mä voin käydä sosiaalitoimistossa ja työvoimatoimistossa ja missä kaikessa mä voin käydä ja totta kai ihan muutenkin. Mut et jos sä oot valmis siitä eroamaan kerran, niin laitetaanks heti. Niin kun mitä laitetaanks heti. Sä saat toki sen tuomarin valita. Mutta kyl hän täältäkin käsin sulle ajan varaa ja siitä paikasta hän soitti semmoiselle. (EHYEKSI/H6N/18)

Myös esimerkiksi seuraavan aineisto-otteen haastateltavan kohtaamiset ammattilaisen kanssa auttoivat avun saamisessa ja hakemisessa. Kyseinen haastateltava pääsi juttelemaan koulussaan ammattilaisen kanssa, joka neuvoi häntä siinä, mitä hänen kannattaisi tehdä ja mistä hän saisi apua. Nainen koki häneltä saamansa avun erittäin positiiviseksi:

[...] Et sen mä annan hänelle ihan kymppiplusan, et puhumalla sä saat selvitetty näit asioita ja kun sä saat toisen tuen siinä, et toinen kuuntelee ja pystyy antamaan sul vähän neuvoo, et mitä kannattais tehdä ja mistä sitä apua sais, koska ei ihminen nyt, se on aika neuvoton siin tilantees, kun sil tulee se, et tarttis apua saada, mistä mä haen sitä ja jollei oo sitä tukiverkkoo ympärillä, et sä oot yksin, ni se on aika mahdotont. (EHYEKSI/H2N/5)

Keeling ja Fisher (2014, 2371) löysivät tutkimuksessaan, että oikeanlaisen tuen ja neuvon tarjoaminen lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille johti siihen, että he lähtivät väkivaltaisista suhteistaan. Tässä yhteydessä Perttu (2002b, 72) kirjoittaa, että ammattilaisen on tärkeää ohjata lähisuhdeväkivaltaa kokenut nainen oikeanlaisen avun piiriin ja jatkohoitoon. Lisäksi hän kirjoittaa, että ammattilainen ja asiakas voivat yhdessä varata ajan tarvittavalle auttamistaholle. Näin ollen hänenkin tekstissään korostuu ammattilaisen aktiivisen avun tarjoamisen ja neuvonnan tärkeys, joka on aineistoni perusteella merkittävä tekijä asianmukaisen avun saamisessa.

4.2 Estävät tekijät palvelujen hakemisessa ja niiden saamisessa

Tarkastelen tässä luvussa aineistoni perusteella niitä esteitä ja haasteita, jotka liittyvät lähisuhdeväkivallan uhrin avun hakemiseen ja sen saamiseen. Olen jakanut lähisuhdeväkivaltaan liittyvän palveluihin hakeutumisen ja niiden saamisen estävät tekijät sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Myös Kaittila (2017, 93) kirjoittaa, että avun hakemista estävät tekijät voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin. Tällöin sisäiset esteet ovat hänen mukaansa väkivallan kokijaan itseensä liittyviä tekijöitä ja ulkoiset esteet liittyvät muun muassa ihmissuhteisiin tai yhteiskuntaan. Sisäisiin tekijöihin luokittelin pelon, avun hakemisen vaikeuden sekä asenteet ja ajatustavat, jotka olivat osittain myös ulkoisia tekijöitä. Muihin ulkoisiin tekijöihin sisällytin kielteiset palvelukokemukset, resurssitekijät ja väkivaltaiseen läheiseen liittyvät tekijät.

Sisäiset tekijät. Yksi palveluihin hakeutumista estävä tekijä, joka tuli esiin monessa aineiston haastatteluissa, on pelko. Pertun ym. (2001, 16) mukaan merkittävimpiä syitä väkivaltaiseen suhteeseen jäämiseen ovat pelko väkivallan tekijää kohtaan sekä pelko hänen kostostaan ja siitä, että väkivalta ei lopu milloinkaan. Lisäksi esimerkiksi Robinson ja Spilsbury (2008, 25) tuovat esiin tutkimuksessaan, että pelko väkivallasta kertomisen mahdollisista seurauksista toimii avun hakemista estävänä tekijänä. Aineistoni naisten kokemuksista voidaan havaita väkivallan aiheuttaman pelon olleen vahvana heidän elämässään ja estävän heidän hakeutumistaan avun piiriin:

Mul on aina jotenki ollu niin toivoton olo siin suhtee, että. Ja sit just se pelko aina, että jos hän saa tietää että jos hänet otetaan sit kans tilille siihen sitten, niin ei vaan uskaltanut. (EHYEKSI/H3N/17)

Ja ei oo oikein uskaltanu, koska on ollut sit, niin ku pelänny aina sitä tilannetta, että. Jostain aina saadaan selville, kaikki aina jotenki paljastuu ja siit saa kärsii. (EHYEKSI/ H5N/34)

Naiset pelkäsivät eniten sitä, että avun hakeminen paljastuisi väkivallan tekijälle, sillä paljastuminen voisi johtaa vielä pahempiin väkivaltatekoihin (ks. myös Siukola 2014, 35; Fugate, Landis, Riordan, Naureckas & Engel 2005). He pelkäsivät, että väkivallan tekijä kostaisi heille itselleen tai perheen lapselle. Vaikka väkivalta paljastui poliiseille erään haastateltavan (EHYEKSI/H3N/6) kohdalla, niin hän ei halunnut, että siitä tehdään rikosilmoitusta tai -asiaa. Haastateltavaa pelotti suuresti se, että siitä ei seuraisi mitään hyvää, ja vankilasta päästyään väkivallantekijä tulisi tappamaan haastateltavan. Lisäksi pelko

esti naisia ylipäättään lähtemästä väkivaltaisesta suhteesta. Esimerkiksi yhdellä haastateltavista (EHYEKSI/H6N/10) oli tunne siitä, että hän lähtee suhteesta sitten joskus, kun hänellä on tarpeeksi uskallusta siihen.

Usein pelko miehen väkivallasta määrittelee naisten toimintaa. Tämä pelko on kuin naisena olemiseen kuuluvaa niin sanottua yleistä tietoutta siitä, mitä pahimmassa tapauksessa voi tapahtua naiselle. (Nykyri 1998, 125.) Omassa aineistossani näkyi tämä pelko ja tietous siitä, miten pahimmillaan naiselle voi käydä väkivallan seurauksena. Samanlaisia tuloksia on löytänyt esimerkiksi Ojuri (2004, 125) väitöskirjassaan. Hän kirjoittaa, että pelko turvallisuudesta sekä omalla että lasten kohdalla ja pelko perheen menettämisestä johtivat väkivaltaisten suhteiden jatkumiseen hänen aineistonsa naisilla. Lisäksi Husso (2003, 18) kirjoittaa, että esimerkiksi väkivaltaa kokeneiden naisten rikosilmoitusten tekemistä estää muiden tunteiden ohella väkivallan pahenemisen ja koston pelko.

Kaikilla haastateltavilla ei ollut kännykkää siihen aikaan, kun he elivät väkivaltaisessa suhteessa tai perheessä, mutta sen omistaminenkaan ei välttämättä edesauttanut avun hakemista pelon takia. Eräs haastateltava (EHYEKSI/H1N/6) mietti rajun väkivaltateon jälkeen koko yön, uskaltaako hän soittaa apua. Hän pohti sitä, onko väkivallan tekijä oven takana vartiossa ja voiko tekijä kuulla puhelun, joten hän ei uskaltanut soittaa. Pelko väkivallan pahenemisesta esti näin ollen auttavaan puhelimeen soittamisen. Tulosteni perusteella voidaan nähdä, kuinka pelko toimii vahvana estävänä tekijänä avun hakemiselle.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille avun hakemisen kynnyks voi olla suuri ja palveluiden piiriin hakeutumista voi hankaloittaa esimerkiksi se, että avun hakemisen paikka on epäselvä eli naisella ei ole tietoa siitä, kenelle ongelma kuuluu (Koski 1999, 51). Avun hakemisen vaikeus näkyi useassa aineiston haastattelussa palveluihin hakeutumista estävänä sisäisenä tekijänä. Avun hakemista saattoi vaikeuttaa esimerkiksi se, että naiset eivät osanneet tai ymmärtäneet etsiä apua ja he olivat epätietoisia palvelujärjestelmästä sekä saatavilla olevista palveluista. Lisäksi sitä saattoi vaikeuttaa se, että heillä ei ollut energiaa hakea apua tai ongelma oli jäsentymätön eli heillä oli vaikeuksia tunnistaa omaa tilannettaan ja sitä, mihin he hakisivat apua. Seuraavat aineisto-otteet kuvaavat sitä, kuinka hankalaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneella naisella voi olla ymmärtää omaa avuntarvettaan ja sitä, että apua on mahdollista saada:

Niin nyt kun ajattelen, et mulla ei oo mitään käsitystä et mistä mä oisin voinut apua silloin tohon tilanteeseen, kun alkoi tää seksuaalinen väkivalta tässä avoliitossa. Niin mulla ei oo kerta kaikkiaan. Mut mä en tiä. Mä oon ollut ehkä niin shokissa jotenkin ja mä oon yrittänyt kolmivuorotyötä siinä hoitaa jossain. Lähtenyt pois kotoa. Mut siihen mä en oo ehkä vaan osannut mitään väylää, et kyllä mä tiedän tietenkkin et on näitä turvakoteja ja näitä ja voi mennä tällä tavalla. Mut et se on kyllä semmoinen, et siihen, jos olisin osannut hakee apua, niin olisin varmasti jostain hyötynyt. Mut siinä jotenkin ei oo tullut mieleen toi. (EHY-EKSI/H7N/20)

Joo ja kun en mä tiennyt, mistä mä vois. Ei tullut mieleenkään, et mä vois kysyä jotakin ja saada apua jostain. (EHYEKSI/H6N/12)

Avun piiriin hakeutumista hankaloitti se, että suurella osalla naisista ei ollut tietoa saatavilla olevasta avusta. Vaikka osa heistä ajatteli, että tarvitsee apua ja tilanteelle pitäisi tehdä jotain, niin he eivät osanneet hakea apua tiedon puutteen takia. Tiedon puute koski esimerkiksi sitä, mihin asiasta voi ilmoittaa, mihin voi mennä ja onko palvelu oikea omaan ongelmaan. Vastaavanlaisia tuloksia ilmeni Fugaten ym. (2005) tutkimuksessa, joka käsitteli esteitä avun hakemisille lähisuhdeväkivallan kohdalla. Tutkimuksessa yhtenä esteenä tuli esiin se, että suurella osalla tutkimukseen osallistujista ei ollut tietoa saatavalla olevasta avusta. Heillä ei ollut tietoa toimipaikoista tai siitä, kehen ja miten ottaa yhteyttä tai mihin mennä. (Fugate ym. 2005, 299, 305.) Ojurin ja Laitisen kirjoittamasta Turvakoti työnä -selvityksestä (2015, 18—24) löytyy samanlaisia tuloksia, sillä sen mukaan yhtenä avun hakemisen esteenä on tietämättömyys palveluista tai niiden olemassaolosta. Selvityksen haastatteluissa tuli esiin se, että oikeanlaisen tiedon puute luo esimerkiksi rajallisia tai vääriä mielikuvia turvakodeista, mikä voi estää avun hakemisen. (Ojuri & Laitinen 2015, 18—24.) Aineistostani nousseet tulokset sekä aiemmat tutkimukset aiheesta herättävät pohtimaan, onko lähisuhdeväkivallasta ja siihen liittyvistä palveluista tiedottaminen ollut riittävää? Tuon tiedottamiseen liittyviä hyötyjä ja merkitystä esiin myöhemmin yhteenvetokappaleessa.

Vaikka osalla aineistoni naisista oli myös tietoa avuntarpeestaan sekä siitä, että apua ja eri palveluja oli saatavilla, niin silti avun hakeminen saattoi olla vaikeaa tai sitä ei ymmärretty ja osattu hakea. Lisäksi energian tai voimavarojen puute sopivien palveluiden etsimiseksi esti palveluihin hakeutumista, vaikka tilanteen olisi toivottu loppuvan. Kaittila (2017, 94) kirjoittaa, että naiset eivät hae apua väkivaltaan, jos he eivät tunnista sitä ongelmaksi. Aineistoni naiset toivat esiin sen, että avun hakemisesta tekee vaikeaa se että

he eivät tunnistanee silloin omaa tilannettaan ja se vaikutti epätodelliselta. Eräässä haastattelussa (EHYEKSI/H8N/21—22) nainen kuvaa sitä, kuinka väkivaltakokemuksen takia ajattelu ei toimi loogisella tavalla. Väkivallan ja sen uhan alla eläminen aiheutti hänelle omien ajatustensa epäilemistä ja epäluuloa siitä, ovatko väkivaltakokemukset oikeasti tapahtuneet. Myös esimerkiksi kahden muun haastattelun (EHYEKSI/H1N/6—7 & EHYEKSI/H5N/9) naiset tuovat esiin, etteivät voineet lapsena hakea apua kokemaansa väkivaltaan, sillä he eivät ymmärtäneet olevansa huonossa tilanteessa kuin vasta jälkeensä. Väkivallan uhrit saattavat näin ollen elää väkivaltaisissa lähisuhteissa pitkään ennen kuin tiedostavat itse sen.

Ja se, että mä en ehkä tunnistanu, kuinka poikkeava mun äiti on, niin ku silloin, ku mä olin lapsi, että mä en, jonku muun ois pitäny sanoo mulle, et tää tilanne ei oo ok. (EHYEKSI/H5N/9)

Lehtosen & Pertun (1999, 66) mukaan ensimmäiset yritykset etsiä apua tapahtuvat vasta sitten, kun uhri tiedostaa olevansa väkivallan kohteena. Se, kuinka laajaa ja usein tapahtuvaa väkivaltaa on ja missä yhteydessä se tapahtuu, vaikuttaa tiedostamiseen kuluvaan aikaan. Joillakin tämä tiedostaminen tapahtuu nopeammin ja joillakin siinä voi kestää vuosia. (Lehtonen & Perttu 1999, 66.) Liang, Goodman, Tummala-Narra ja Weintraub (2005, 73—77) tuovat artikkelissaan esiin sen, että väkivallan tiedostaminen ja tunnistaminen ongelmaksi on ensimmäinen askel avun hakemiseen. Väkivallan tunnistamisen ja tiedostamisen voidaan nähdä näin ollen olevan tärkeässä asemassa avun hakemisen suhteen.

Osa haastateltavista toi esiin sen, että avun hakemista saattoi vaikeuttaa se aika, jolloin he kokivat väkivaltaa. Tämä johtuu siitä, että kännykät eivät olleet niin yleisiä, nettiä ei välttämättä ollut vielä ollenkaan saatavilla ja tukipalveluja oli vähemmän väkivallan kokemisen aikana eli esimerkiksi ennen 1990-lukua. Näin ollen voidaan todeta, että se aika, jolloin nainen koki väkivaltaa, vaikutti osaltaan avun hakemisen vaikeuteen:

Ja nykyisin on sitä apua kyllä saatavilla enemmän. Tai sit mä oon ollu vaan niin kakara, et en mä oo osannu sitä itte. Ku eihän silloin ollu mitään nettejä käytössä. Ne alko tietokoneet ja kaikki vast tulemaan. (EHYEKSI/H4N/55)

Toisaalta vaikka esimerkiksi auttava puhelin tai muita palveluja olisi ollut olemassa väkivallan kokemisen aikana, niin avun hakeminen saattoi silti olla hankalaa. Näin ollen

pelkästään palveluiden vähyys ei todennäköisesti ollut ainut tekijä, joka vaikutti avun hakemisen vaikeuteen:

Just joo et voi niin joo, koska silloin se ei ollut kyllä kauheen helppoa, että sitten se justiin, et ehkä silloinkin olis ollut joku puhelinnumero mihin ois sit voinut puhua näitä. Mutta ei vaan jostain. Enkä mä kyllä hakenutkaan, et en mä tiedä mikä siinä oli, ettei vaan osannut. (EHYEKSI/H3N/17)

Aineistosta nousi esiin lähisuhdeväkivaltaan kohdistuneiden asenteiden ja ajatustapojen vaikutus siihen, miksi naiset eivät lähteneet suhteesta ja hakeutuneet palveluiden piiriin. Asenteet saattoivat olla uhrin omia eli sisäisiä estäviä tekijöitä avun hakemiselle tai hänen läheistensä ja yleisesti yhteiskunnassa vallitsevia eli ulkoisia estäviä tekijöitä avun saamiselle ja hakemiselle. Eräs haastateltava (EHYEKSI/H4N/6) pohtii sitä, että hänen vanhanaikainen ajatusmaailmansa, jonka mukaan pariskunnan kuuluu pysyä yhdessä, vaikutti väkivaltaisessa suhteessa pysymiseen. Toisen haastateltavan (EHYEKSI/H9N/55) mukaan oman avuntarpeen tunnistamista voi vaikeuttaa se, että naiset on turrutettu tai totutettu tietynlaiseen ajattelutapaan siitä, että sille ei voi mitään, jos he saavat seksuaalista väkivaltaa osakseen. Omaa ajattelutapaansa ja asennettaan väkivaltaisesta suhteesta lähtemiseen ja avun hakemiseen liittyen kuvaa esimerkiksi seuraavan haastattelun nainen:

Niin ei ja sitten jotenkin, et naimisiin on menty et ei siitä nyt ihan noin vaan nyt lähdetäkään, joka oli ihan hullu ajatus. Mut tälleen mä sit vaan ilmeisesti ajattelin. (EHYEKSI/H3N/2)

Näihin asenteisiin ja ajatustapoihin liittyy niin sanottu suomalainen sisu, sitkeys ja pärjäävyys, jotka estivät osaa haastateltavista hakemasta apua ja lähtemään väkivaltaisista suhteistaan. Osa heistä ajatteli, että he selviävät tilanteesta tai pystyvät itse muuttamaan sen ja väkivaltaisen kumppaninsa erilaiseksi. Piispa (2004, 55—56) kirjoittaa tutkimuksessaan, että sisäistetyt odotukset naisten vahvuudesta ja hoivaan sitoutumisesta voivat yhä nykyäänkin vaikuttaa siihen, että naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteistaan. Tämän sitkeyden avulla naiset pysyvät suhteissaan, etsivät ratkaisuja väkivaltaan, uskovat miehensä muuttuvan ja peittelevät väkivaltaa. Samanlaista sitkeyttä näkyi aineistoni haastatteluissa. Seuraava haastatteluote kuvaa sitä, kuinka haastateltava ajatteli pystyvänsä muuttaa miehensä väkivaltaisen käytöksen ja pysyi tämän ajattelutavan takia suhteessa:

Jotenki sitä, se vääristyy se ajatusmaailma mun mielest. Sitä jotenki kuvittelee, et mä parannan ton miehen. Moni varmaan ajattelee jonku alkoholistin kohdal ihan samoin. Niin, et kyl se lopettaa ton ryyppäämisen, ku mä aina vaa annan anteeks. Niin, niin kyl mä jotenki varmaan aika pitkälle ajattelin ite näin, et mä saan

sen lopettaan. Mä, et mä oon jotenki niin luksusluokan nainen et ne nyt mun takia lopettaa. (EHY-EKSI/H4N/19)

Aineistosta tuli esiin, että myös suhteen ulkopuoliset saattoivat korostaa tätä sisua eli sitä, kuinka suhteessa tulee pysyä ongelmista huolimatta. Seuraavan haastatteluotteen nainen kuvaa sitä, kuinka hänen kokemuksensa mukaan läheisille oli hankala kertoa väkivallasta heidän asenteidensa takia. Hänen kuvailussaan näkyy näin ollen ulkoinen avun saamista estävä tekijä eli muiden asenteet:

Ja sit taas, et mitä mä oon huomannu, ni monen on läheisellekään hirveen vaikee kertoa, et jos on avioliitos jonkinnäkösiä tämmösiä väkivallan merkkei. Siin äkkii, mitä mä oon ainakin tavannu, ni tulee äkkii semmonen, et sä kuvittelet et teillähän on ihan hyvin kaikki ja se, et ennenvanhaankin ni asioist on vajettu, ei niist oo puhuttu, et ota nyrkki silmään ja oo hiljaa [...] (EHYEKSI/H2N/21)

Osaltaan väkivallasta vaikenemiseen ja naista alistavassa parisuhteessa pysymiseen liittyvien asenteiden voidaan nähdä heijastavan sitä aikakautta, jolloin aineistoni naiset ovat kokeneet väkivaltaa. Toisaalta nämä vanhat käsitykset ja asenteet vallitsevat yhä yhteiskunnassamme. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että useat ajattelevat naisen olevan miehen omaisuutta, ja naiset eivät ymmärrä heihin kohdistuvan epäoikeudenmukaisuuden olevan perheväkivaltaa. Näin ollen naiset kokevat syyllisyyttä ja alistuvat loukkaavaan sekä vahingoittavaan kohteluun. (Koski 1999, 46.) Myös Ruuhonen (2006, 21) kirjoittaa, että yhteiskunnan normittamat ja kulttuurisesti välittyneet käsitykset vaikuttavat naisten käsityksiin parisuhdeväkivallasta. Piispan (2004, 62) mukaan nämä yhteiskunnassa vallitsevat odotukset ja normit pitävät sisällään sen, että naimisiin mennään yhä loppuiäksi ja pahoinpitelyistä huolimatta avioero otetaan henkilökohtaisena epäonnistumisena sekä tappiona. Ojuri ja Laitinen (2015, 18) kirjoittavat Ensi- ja turvakotien liiton selvityksessä, että esteinä turvakotiin lähtemiselle olivat muun muassa naisten käsitykset väkivallasta ja itsestään väkivallan osapuolena. Sisäistetyt kulttuuriset ja yhteiskunnalliset arvot, ajattelutavat ja normit naisesta, äidistä ja perheestä vaikuttavat näiden käsitysten taustalla. Aiemman kirjallisuuden sekä aineistoni perusteella voidaan nähdä, että yksilöllisillä ja yleisillä asenteilla sekä ajattelutavoilla on vaikutusta siihen, lähtevätkö naiset väkivaltaisista läheissuhteistaan ja hakevatko he apua niihin.

Ulkoiset tekijät. Väkivallan uhrin läheisten ja yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden lisäksi yksi aineistosta nouseva palveluihin hakeutumista ja niiden saamista estävä ulkoinen tekijä on kielteiset palvelukokemukset. Kaikilta haastateltavilta löytyi ainakin joitain kielteisiä palvelukokemuksia, jotka estivät oikeanlaisen avun hakemisen tai sen saamisen tarpeeksi ajoissa. Monessa haastattelussa kielteiset kokemukset palveluista liittyivät siihen, että tarjottu palvelu ei ajanut tarkoitustaan. Puuttumattomuus ja reagoimattomuus lähisuhdeväkivallan uhrin tilanteeseen oli myös yksi kielteisen palvelukokemuksen muodostanut asia, joka nousi esiin haastatteluissa. Tähän liittyen osa haastateltavista nosti esiin sen, että heille ei kerrottu erilaisista vaihtoehtoista saada apua tai ohjattu niiden piiriin. Näin ollen he eivät saaneet oikeanlaista ja tarvittavaa tukea. Lisäksi ammattilaisen kohtaamistavat loivat kielteisiä palvelukokemuksia, mutta käsittelen niitä tarkemmin seuraavassa luvussa.

Niin ku yhdessä samassa huoneessa. Ja me ajateltiin, että saadaan jotain konkreettista apua siihen tilanteeseen, et miten nyt, ku on kaksi kotia. Ja näin, et miten me toimitaan ja et miten, ku vanhimmal tyttärel oli niin paha olo, niin miten sen kans sitte. Mutta sitten mun mies heittäyty sitten tai niin, silloinen mies heittäyty tosi ilkeäksi siinä ja sen seurauksena mä menin sit ulos huoneesta ja tulin kyllä sitte hetken päästä takasin, mut mä sanoin, et mä en tämmöst nyt enää ala kuuntelemaan, et. Tääl pitää osata niin ku puhuu sitte tai mä lähden, et. Mutta että me ei koettu, että saatiin siihen yhden yhtä neuvoa siihen tilanteeseen. Se meni ihan muihin asioihin se keskustelu, et mä en kokenu siitä, että siellä pitäis niin ku enemmän keskittyä sit siihen, ku se ero on jo tapahtunu. (EHYEKSI/H5N/57)

Kyseinen haastatteluote kuvaa sitä, kuinka palvelu ei ajanut tarkoitustaan. Tämä palvelun kohtaamattomuus esti tarvitun avun saamisen. Myöskään esimerkiksi erään haastateltavan (EHYEKSI/H1N/13) perheen saama palvelu ei ajanut tarkoitustaan, sillä siinä hoidettiin vääriä asioita. Nainen kuvaa sitä, kuinka ongelman ydin ei tullut esille, vaan sen oireita yritettiin hoitaa. Palvelussa keskityttiin keskustelemaan perheen riitelystä ja haastateltavan äidin miesystävän käyttämä väkivalta sekä haastateltavan kokema henkinen väkivalta eivät tulleet esiin. Haastateltava pohtii tämän johtuvan siitä, että heiltä ei kysytty oikeita kysymyksiä ja he puhuivat väärästä aiheesta. Näin ollen se, että palvelu ei ajanut tarkoitustaan, toimi avun saamista estävänä tekijänä. Kääriäinen (2006, 114) puhuu tässä yhteydessä auttajien passiivisuudesta ja parisuhdeväkivaltaan liittyvästä puhumattomuuden kulttuurista. Tällöin vastuu tehdä aloitus väkivallasta puhumiseen jää asiakkaalle, kun väkivaltaa pidetään yksityisasiana. Puhumattomuudessa saattaa hänen mukaansa olla

myös kyse siitä, että väkivalta sivuutetaan muiden teemojen alle, kuten edellisen haastateltavan kohdalla näytti käyvän.

Myöskään erään toisen haastateltavan naisen (EHYEKSI/H2N/9—11) saama palvelu ei ajanut tarkoitustaan. Hän yritti hakea tukea itselleen sekä pojalleen väkivaltaisen suhteen päättymisen jälkeen, mutta se johtikin pojan huostaanottoon moneksi vuodeksi. Lisäksi äidin jaksamista tuettiin ainoastaan lääkkeiden avulla. Tämä kuormitti haastateltavaa entisestään, ja huostaanotto ei hänen mukaansa ajanut tarkoitustaan tai ollut laillinen. Hän koki, ettei saanut selvyyttä ongelmiinsa, vaan häntä siirrettiin paikasta toiseen ja apua ei tarjottu. Vastaavanlaisia tuloksia on löytänyt tutkimuksessaan esimerkiksi Moe (2007), jonka mukaan erilaisten palveluiden epäonnistuminen oikeanlaisen avun antamisessa toimi avun hakemisen ja saamisen esteenä. Tällöin naiset todennäköisimmin jäivät väkivaltaisiin suhteisiinsa, syyttivät itseään ja sisäistivät kipunsa. Myös Humphreysin ja Thiaran (2003, 216—217) tutkimuksessa tuli esiin, että ammattilaiset eivät olleet onnistuneet kysymään oikeita kysymyksiä ja ohjaamaan uhria oikeanlaisen avun piiriin.

[...] Ja hän toi mun tohon. Ihan pakkana hän toi mun tohon. Seistiin siin tuulikaapissa, ku sairaanhoitaja sanos, et mikä, mitä sulle on tapahtunu. Mä sanon, et mun mies hakkas mun. Niin hän sano, et missä sun mies on. Mä sanoin, et tässä. Sillonkaan ei edes sairaalahenkilökunta päättäny kutsuu poliisii paikalle. Ei mitään. Ei mitään. Katottiin vaan, et jaha. (EHYEKSI/H4N/12)

Ei et ne [lääkärintodistukset lähisuhdeväkivallasta johtuneista vammoista] lähetettiin varmaan kirjekuorressa sinne työterveyteen. Eipä sieltä kyllä otettu yhteyttä tai sit mä oon unohtanut autuaasti. Ei ainakaan semmoista tunnetta oo tai muistikuvaa, et sieltä olis kukaan soittanut [...] (EHYEKSI/H3N/24)

Kyseiset aineisto-otteet kuvaavat ammattilaisten puuttumattomuutta väkivallan uhrin tilanteeseen. Puuttumattomuus tai reagoimattomuus haastateltavien naisten tilanteisiin oli yksi merkittävä tekijä, joka esti avun saamista ja hakemista. Yhdellä haastateltavista (EHYEKSI/H9N/19—21, 61—62) oli nuorena suhde itseään vanhemman miehen kanssa, joka kohdisti seksuaalista väkivaltaa häntä kohtaan. Sekä haastateltavan hoitokontakti että hänen äitinsä tiesivät suhteesta ja ikäerosta, mutta he eivät haastateltavan mukaan koskaan kyselleet suhteesta. Lisäksi hän kertoi opettajalleen muista kotonaan kokemistaan huolta herättävistä tapahtumista, mutta opettaja ei puuttunut niihin. Kun haastateltava on jälkeenpäin pohtinut näitä asioita, hän ihmettelee sitä, ettei kellekään herännyt epäilystä tai huolta hänestä. Näin ollen sekä virallisen että epävirallisen avun

reagoimattomuus ja puuttumattomuus haastateltavan väkivaltaiseen suhteeseen toimi avun saamisen esteenä.

Eräälle haastateltavalle (EHYEKSI/H1N/5, 33) ei ollut aiemmin kerrottu, että hänellä olisi ollut mahdollisuus mennä lapsikotiin, kun tilanne kotona yltyy pahaksi. Hän kertoi käyneensä psykologeilla ja kuraattoreilla koko nuoruutensa ajan perheensä kanssa, mutta vasta 17-vuotiaana hän sai tietää lapsikotien olemassaolosta. Tämä tieto tuli hänen mielestään ilmi liian myöhään. Robinsonin ja Spilsburyn (2008, 26) tutkimustulokset tukevat tätä löydöstä, sillä niiden mukaan suurin osa lähisuhdeväkivaltaan apua hakevista naisista ei saanut oikeanlaista infoa olemassaolevista palveluista tai heitä ei ohjattu niiden piiriin. Lisäksi he saivat epäsopivia vinkkejä tilanteeseensa. Kääriäisen (2005, 116) tutkimustuloksissa tuli ilmi, että parisuhdeväkivaltaa kohdanneet naiset antoivat eniten kritiikkiä palveluille siitä, että he eivät kokeneet saaneensa tarpeeksi tietoa muista apu- ja tukimahdollisuuksista eikä heitä ohjattu avun piiriin. Näiden tulosten ja aiempien tutkimusten pohjalta voidaan nähdä, että avun hakemista vaikeuttavat kielteiset kokemukset ammatitavusta. Seuraava haastatteluote kuvaa vielä kielteistä palvelukokemusta siitä, että naiselle ei tarjottu apua tai kerrottu saatavilla olevista palveluista. Tämän takia nainen ei saanut tarvittavaa tukea tilanteeseensa:

Ei mulle semmosii tarjottu missään koskaan. Ei missään, koskaan. Ei. Ei. Ei. Joku on saattanu todeta, et ei, tämmöst ei oo pakko sietää ja jaksaa, et mieti nytte. Mut et kukaan ei ole sanonu, että ois tarjolla jossain jotain keskustelua apua mahdollisesti saatavilla tai. (EHYEKSI/H4N/26)

Resursseihin liittyvät tekijät näkyivät osalla haastateltavista avun hakemista ja suhteesta pois lähtemistä estävinä tekijöinä. Resurssiesteet lähisuhdeväkivaltaan liittyvän avun hakemisessa voivat kohdistua esimerkiksi rahan, vakuutuksen, ajan ja puhelimen puutteeseen (Fugate ym. 2005, 299). Aineistossani resurssien puute näkyi esimerkiksi taloudellisissa, sosiaalisissa ja palvelujärjestelmän resursseissa. Osalla resurssien puute liittyi taloudellisiin resursseihin eli naisilla ei esimerkiksi ollut työpaikkaa tai mahdollisuutta irtisanoutua työstä, heillä ei ollut rahaa lähteä pois kodista tai heidän kumppaninsa kontrolloi rahankäyttöä. Myöskään kaikilla haastateltavilla ei ollut kännyköitä tai internettiä. Sen sijaan sosiaalisen pääoman puute tuli esiin siinä, että osalla haastateltavista naisista ei juurikaan ollut ystäviä ja sukulaisia tai he asuivat kaukana. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan resurssia, jonka tuottona on jokin hyöty, kuten tuen ja avun saaminen (Lehto,

Ojanen, Nieminen & Turpeenniemi-Hujanen 2017). Palvelujärjestelmän resurssien puute näkyi haastatteluissa esimerkiksi siinä, että palveluja ei saanut niiden puutteen takia tai jonot palveluihin olivat pitkiä.

Taloudellisten resurssien vaikutus avun hakemisen ja suhteesta poislähtemisen hankaluuteen näkyi muun muassa siinä, että osalla haastateltavista ei ollut rahaa, työpaikkaa tai mahdollisuutta irtisanoutua työstään. Rahan ja työpaikan puute johtui esimerkiksi siitä, että haastateltavien naisten kumppanit kontrolloivat heitä. Nämä naiset olivat riippuvaisia miehistään, ja suhteesta lähtemisessä on tällaisissa tapauksissa taloudellisten vaikeuksien riski. Näin ollen taloudellinen niukkuus toimii yhtenä avun hakemista estävänä tekijänä. Samanlaisia tuloksia on löytänyt Gelles (1976, 664, 667), jonka tutkimuksessa ilmeni, että mitä vähemmän nainen on taloudellisesti riippuvainen väkivaltaisesta miehestään, sitä todennäköisemmin hän hakee apua. Osassa haastatteluissa tuli esiin se, että haastateltavat olivat miettineet tai heille oli suositeltu terapian aloittamista väkivaltakokemuksiin liittyen, mutta heidän taloudellisen tilanteensa kannalta se ei vielä ole ollut mahdollista. Suurimmalla osalla haastateltavista oli kuitenkin työpaikka ja mahdollisuus kerätä varallisuutta talteen suhteesta lähtemistä varten, mutta esimerkiksi uuden asunnon löytämisessä oli hankaluuksia. Seuraavan haastatteluotteen haastateltavalla oli työpaikka, mutta hänellä meni aikaa kerätä tarpeeksi rahaa uuden asunnon takuuvuokraan:

En osannut hakea, et se olis ainoa ollut, et esimerkiks et se asunnon hankkiminen tolla tavalla niin olihan se aika raskasta ja esimerkiks se, et mä jouduin niit takuuvuokraraheja kerätä yksin sillä palkallani, koska mulla ei ollut vanhempia, mitkä maksaa mun tillille pari tonnia. Et kun hänelle maksettiin sit taas, et se ois ollut semmoinen, mistä mä oisin päässyt huomattavasti helpommin, et jos mulla ois semmoinen raha tilillä ollut, niin mä oisin päässyt tosta viidest. Niin kun mä oisin varmaan säästynyt puolelta tuosta koko jutusta. (EHYEKSI/H7N/20)

Nyqvist (2001, 94) kirjoittaa, että raha voi toimia välineenä alistamiseen ja kontrollointiin. Hänen tutkimuksessaan tuli ilmi, että kumppaneitaan erilaisin tavoin kontrolloivat miehet olivat myös taipuvaisia taloudelliseen hyväksikäyttöön ja kontrolliin. Omassa aineistossani eräs haastateltavista (EHYEKSI/H6N/3, 7—8, 16) koki sekä sosiaalisten suhteiden kontrollia että taloudellista kontrollia ja riippuvaisuutta miehestään. Haastateltavan mies ei antanut hänen mennä töihin, joten heidän varansa olivat yhteiset ja hän oli taloudellisesti riippuvainen miehestään. Lisäksi mies esti haastateltavaa pakkaamasta tavaroita laukkuihin ja vei hänen kukkarostaan tililtä nostetut rahat, joten haastateltava ei päässyt

lähtemään pois yhteisestä kodista. Heidän kotonaan ei ollut myöskään puhelinta, radiota tai televisiota. Tästä voidaan nähdä, että kyseisen haastateltavan taloudelliset resurssit olivat hyvin niukat ja vaikeuttivat suhteesta pois lähtemistä ja avun hakemista. Toinen haastateltava (EHYEKSI/H5N/28) kuvaa miehensä olleen niukka ja kontrolloiva perheen rahankäytön suhteen. Mies ei esimerkiksi suostunut palkkaamaan lastenhoitoapua naiselle, vaikka hän oli masentunut, väsynyt ja voimaton lasten hoitamiseen. Haastateltava kertoo, että tämä vaikutti osaltaan siihen, että hän eristäytyi ystävistään.

Sosiaalisten suhteiden puutteen takia väkivallan uhri ei saa epävirallisen avun hyötyjä, kuten keskusteluapua, nopeaa apua akuuttitilanteisiin tai tukea virallisen avun hakemiseen. Ystävien puute johtui haastateltavilla esimerkiksi muutosta toiselle paikkakunnalle tai väkivallan tekijän kontrollista uhrin sosiaaliin suhteisiin kohdistuen. Eräs haastateltava (EHYEKSI/H2N/10, 16—17) kertoo, että hänellä ei lapsuudessaan tai nuoruudessaan ollut ystäviä, joille puhua kokemastaan väkivallasta. Myöhemmällä iällä hän on kuitenkin saanut ystäviä, joille hän pystyy puhumaan väkivallasta ja jotka tukevat häntä jaksamaan. Muun muassa seuraavan haastatteluotteen naisella sen sijaan oli sukulaisia ja ystäviä, mutta he asuivat kaukana tai heillä oli omat elämänsä, joten hän koki, ettei voinut saada apua kodista pois lähtemiseen sosiaalisesta verkostostaan. Näin ollen sosiaalisten suhteiden olemassaolokaan ei välttämättä takaa, että apua olisi helposti saatavilla. Seuraava haastatteluote kuvaa tätä haastateltavan kokemusta avun saamisen hankaluudesta lähipiiristään:

[...] Syödä siellä joo, et sen joutuu niin ei oo oma koti. Ja sit kun munkin sukulaiset oli 200 kilometrin päässä kun olin mailta tullut [...] Niin ei oo mitään semmoista mahdollisuutta, et sä lähtisit omaan kotiisi. Kun monilla on sentään joku lähisukulainen. Ei mitään tämmöistä läheistä, kenen luo ois voinut mennä ja ystävättärillä oli perheet niin. (EHYEKSI/H3N/9)

Nyqvist (2001, 90) tuo väitöskirjassaan esiin termin ”sosiaalisten suhteiden kontrolli”, jolla hän kuvaa kumppanin kontaktien selvittämistä ja tarkkailua tai puuttumista hänen sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kyseinen kontrolli on väkivaltaa, sillä se loukkaa kontrolloidun oikeuksia ja rajoittaa hänen henkilökohtaista vapauttaan. Yksi tyypillisimmistä väkivaltaperheen tunnuspiirteistä onkin ihmishuoneverkoston pieneneminen. (Nyqvist 2001, 90—91.) Osa aineistoni naisista kuvaili, kuinka väkivaltainen kumppani kontrolloi ja rajoitti heidän sosiaalista kanssakäymistään. Tämä näkyi esimerkiksi eristäytymisenä

ystävistä sekä sukulaisista, ja sen takia turvautuminen epäviralliseen apuun hankaloitui. Seuraava haastatteluote kuvaa tätä sosiaalisten suhteiden kontrollin kohteeksi joutumista:

Kyllä, en mä voinut keneenkään turvautua. Mä en voinut kenellekään kertoa. Mun ystävät oli jääneet. Mä en saanut sit olla keneenkään kans sit enää tekemisissä. En mä saanut mennä kotiinikaan käymään. (EHY-EKSI/H6N/3)

Palvelujärjestelmään liittyvien resurssien vähyys avun saamiseen liittyen näkyi haastattelulla hieman eri tavoilla. Eräs haastateltava (EHYEKSI/H4N/4—5) soitti poliiseilta apua tavaroidensa hakemiseen hänen ja väkivaltaisen kumppaninsa yhteisestä kodista, josta haastateltava oli lähtenyt. Poliisit eivät kuitenkaan auttaneet, ja hänen mukaansa sitä perusteltiin ajan sekä resurssien riittämättömyydellä. Sen sijaan toinen haastateltava olisi halunnut keskusteluapua hänen elämässään tapahtuneisiin asioihin liittyen, mutta jonot olivat liian pitkiä ja ammattihenkilöiden määrä liian vähäinen avun saamiseen sopivassa ajassa:

[...] Niin sieltä sitten mä kuulin, kun hän puhui pitkään siinä ja sit pisti puhelimen kiinni ja sanoi et tiedäks sä et heillä on yks ainut erikoissairaanhoitaja tai tämmöinen, joka on tähän psykiatriaan erikoistunut ja ne on niin täynnä ne ajat, että se on monta kuukautta nyt varattu eteenpäin, että kauheen huono tilanne nytten. Että kun tietysti haluais heti sitten tavallaan purkaa näitä tuntojansa [...] (EHYEKSI/H3N/25)

Palvelujärjestelmien niukat resurssit voivat näin vaikeuttaa ja estää avun saamisen. Tähän aiheeseen liittyen Laitinen & Ojuri (2015, 9) kirjoittavat, että julkinen palvelujärjestelmä ei ole vastannut väkivallan uhrien palvelutarpeeseen riittävästi, ja resursseja esimerkiksi väkivallan ehkäisytyöhön ei ole ollut tarpeeksi. Lisäksi Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunnossa tuodaan esiin, että perustason väkivaltatyön resurssit eivät riitä nykyisellään, ja tuen rakenteet valtakunnallisessa väkivaltatyössä ovat liian ohuet (Varsa 2018). Tutkimukseni tuloksista voidaan nähdä, että erilaisilla resurssitekijöillä voi olla suurikin vaikutus siihen, voiko lähisuhdeväkivaltaa kokenut nainen hakea ja saada apua. Tämän perusteella olisikin oleellista kohdistaa enemmän resursseja väkivallan ehkäisyyn ja lähisuhdeväkivaltatyöhön.

Haastatteluissa näkyivät väkivallan tekijään liittyvät asiat, jotka estivät avun saamista ja hakemista. Aiemmin toin esiin jo sen, että väkivallan tekijään liittyvä pelko esti naisten avun hakemista. Tämän lisäksi moni nainen kuvaili sitä, että väkivallan tekijä oli niin karismaattinen, uskottava ja manipuloiva, että ulkopuoliset eivät uskoneet hänen

käyttäneen väkivaltaa. Tekijän hurmaavuuden ja sosiaalisuuden takia uhrin voi olla hankala saada suhteen ulkopuolisia ymmärtämään tai uskomaan hänen tilannettaan. Myöskään viralliset avunantajat eivät välttämättä näe tekijän manipuloivan puheen läpi, vaan uskovat häntä. Pertun (2002a, 85) mukaan suurin este väkivaltaisesta suhteesta irrottumista yrittävälle naiselle on yleensä se, etteivät ammattilaiset ja muut ihmiset usko hänen kokemuksiinsa väkivallasta. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että heidän on vaikea ymmärtää näkymättömän kontrollin sekä vallan käytön merkitystä ja muotoja uhrin elämässä. Vastaavanlaisia tuloksia tuli esiin Wolfin, Lynin, Hobartin ja Kernicin (2003, 125) tutkimuksessa, jossa ilmeni, että väkivallan tekijät olivat fiksuja ja taitavia manipuloimaan muut uskomaan heitä. Seuraavissa haastatteluotteissa naiset kuvaavat sitä, kuinka joko virallinen tai epävirallinen apu uskoi ennemmin väkivallan tekijää kuin heitä:

Joo ja hän oli kumminkin sit taas tää mun kasvattiäiti niin hyvä puhumaan, et kaikki usko sen, jopa mä uskoin kaiken [...] (EHYEKSI/H2N/3)

[...] Siinä vaiheessa mä lähdin ovesta ulos missä mun hyvät ystävät asui siinä toisessa rapussa. Ja kysyin, et saanks mä tulla heille yöks ja kerroin heille. Ja he sanoi, et he ei kyllä usko. Kun tää oli niin äärettömän fiksu tää mun mies käytökseltään kaikille muille ihmisille ja ystäville ja kiva ja hauska ja tämmöinen näin. Niin eihän kukaan tajunnut et se on totta, et ne varmaan ajatteli et mä nyt oon jostain keksinyt tämmöisen jutun. Ja olihan he nähnyt mut silloinkin, kun hän oli mut hakannut niin kun nää kaikki mustelmat ja muut, et toisaalta vois ajatella, et he olis uskonut. Mut varsinkin se mies oli semmoinen, et ei kuule hän ei usko, et [haastateltavan mies] tommoista tekee. (EHYEKSI/H3N/2)

Lisäksi väkivallan tekijä saattoi pistää naisen hiljaiseksi, jotta hän ei kertoisi väkivallasta kenellekään ja saisi apua. Nyqvistin (2001, 95) mukaan väkivallan uhrin sosiaalisen eristämisen yksi tavoitteista on se, että ulkopuolisilta pyritään salaamaan väkivalta ja sen seuraukset eli uhrin ei anneta puhua väkivallasta muille. Eräs haastateltava (EHYEKSI/H8N/13) joutui kokemaan tätä uhkailua ja hiljaiseksi pistämistä siten, että hänen kumppaninsa sanoi hänelle, että jos hän hakee apua, niin hän joutuu siitä itse eniten kärsimään. Sen sijaan toisen haastateltavan (EHYEKSI/H7N/7) väkivaltaisen entisen kumppanin vanhemmat yrittivät suostutella haastateltavaa siihen, että hän ei kerro heidän poikansa väkivaltaisista teoista mitään kenellekään tai valehtelee pojan olleen joku eri mies. Seuraavan haastateltavan esimerkki lapsena koetusta hiljaiseksi pistämisestä ja uhkailusta havainnollistaa tällaista tilannetta, jolloin hiljaiseksi pistäminen esti avun saamisen:

Ei ja sit jälkeenpäin mä sain tietää sen, et sieltä lastensuojeluvirastosta, sieltä kävi joka kuukausi joku ihminen, mut se oli kuulemma mun kummitäti ja aina kun se oli tulossa sieltä, niin se edeltävä päivä pidät suusi kiinni tai tulee selkään ja selkään tuli kumminkin. (EHYEKSI/H2N/2)

Vastaavanlaisia tuloksia tuli esiin esimerkiksi Wolfin ym. (2003, 124—128) tutkimuksessa, jossa yhtenä avun hakemista estävänä tekijänä näkyi se, että väkivallan tekijä uhkaili tai esti uhria kertomasta väkivallasta kenellekään. Näin ollen tutkimukseni tulosten ja aiemman kirjallisuuden perusteella väkivallan tekijä voi estää naisen avun hakemisen ja saamisen. Tämä tapahtuu esimerkiksi olemalla sosiaalinen ja karismaattinen suhteen ulkopuolisia kohtaan, saamalla naisen pelkäämään häntä tai estämällä naista kertomasta väkivallasta muille ihmisille.

4.3 Naisten näkemyksiä väkivaltapalveluiden kehittämispisteistä

Erilaiset lähisuhdeväkivaltaan liittyvät palvelut ovat merkittävässä asemassa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä, tunnistamisessa sekä väkivallan uhrien ja tekijöiden auttamisessa. Näiden palveluiden toimivuuden ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tai käyttäneiden kannalta on olennaista tutkia palvelujärjestelmän puutteita ja vahvuuksia. Lisäksi on tärkeää pohtia, miten palveluita olisi kehitettävä, jotta esimerkiksi väkivallan uhrit pääsisivät paremmin palvelujärjestelmän piiriin ja hyötyisivät mahdollisimman paljon saatavilla olevasta avusta. Nipuli ja Bildjuschkin (2018, 33) kirjoittavat, että palvelujen kehittämisen kautta on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että yhä useampi väkivallan uhri hakee apua ja saa tukea sekä hoitoa koettuun väkivaltaan. Aineiston naisten asiakkuuskokemuksissa näkyi se, että lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevien ammattilaisten koostamistavoissa on kehitettävää. Lisäksi aineistosta nousi esiin erilaisia palvelumuotoja, jotka naiset kokivat tai olisivat apua saadessaan kokeneet hyödylliseksi. Ne kertovat siitä, miten ja mitä osia palveluista tulisi kehittää, jotta ne hyödyttäisivät mahdollisimman paljon lähisuhdeväkivallan uhreja. Myös aiemmissa kappaleissa käsittelemäni palveluiden haakeutumista ja saamista mahdollistavat sekä estävät tekijät antavat viitettä siihen, mitä asioita olisi hyvä kehittää väkivaltapalveluissa, jotta mahdollistavat tekijät lisääntyisivät ja estävät tekijät vähentyisivät.

Kohtaamistavat. Ammattilaisten kohtaamistapoihin liittyen haastateltavat toivoisivat enemmän suoraa puheeksiottoa mahdolliseen lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Tämän lisäksi haastateltavat toivat esiin muun muassa kuuntelemisen, konkreettisen avunannon, läsnäolon, tilanteeseen mukautumisen, turvallisen olon luomisen ja kiireettömyyden tunteen tärkeyttä. Hyvillä kohtaamistavoilla on merkitystä, sillä rakentava kohtaaminen asiakkaan ja työntekijän välillä voi muodostaa etenevän hoidollisen prosessin. Sen sijaan välinpitämätön sekä sitoutumaton apu voi pahimmillaan saada asiakkaan epätoivoiseksi ja lisätä häpeän, voimattomuuden sekä syyllisyyden taakkaa. (Nyqvist 2001, 154.)

Joidenkin haastateltavien mukaan työntekijöiden suora sanominen siitä, että väkivaltainen läheissuhde ei ole heille hyväksi, herättää tunnistamaan ja pohtimaan omaa tilannetta. Suora puheeksiottaminen voi näin ollen edesauttaa avun hakemista ja suhteesta pois lähtemistä, kun lähisuhdeväkivallan uhri alkaa nähdä tilanteensa vakavuuden. Lapin poliisilaitoksen vanhempi rikoskonstaapeli Katja Grönholm toteaa haastattelussa perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien arvostavan sitä, että asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä ja suoraan. Samalla on silti muistettava olla arvostelematta ja syyllistämättä ketään. (Saarela 2018.) On kuitenkin otettava huomioon, että välillä väkivallan suora puheeksiottaminen johtaa siihen, että uhri kieltää tilanteen olemassaolon, ei tunnista sitä tai sulkeutuu entistä enemmän. Tällöin on suositeltavaa alkaa avaamaan aihetta hyvinvoinnin ja turvallisuuden kautta. (Ota väkivalta puheeksi n.d.) Seuraavat haastatteluotteet kuvaavat kuitenkin tätä suoran puheeksioton hyödyllisyyttä lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille:

Niin eka kerralla hän sanoi, et hyvänen aika sentään että totta kai sä lähdet tommoisesta tilanteesta pois. Must se oli ihana, kun se sanoi sillain oikein niin kun suoraan, ettet sä nyt voi olla siellä, kun mä selostin näit juttuja. Mut sit mä sanoin vieläkin vaan, että kun pitäisköhän mun vielä yrittää kuitenkin. Sitten [lakimies] sanoi, että no yritä vaan, mutta takaisin sä tulet ja niinhän mä menin sitten vähän päästä takaisin, et ei siitä tullut mitään siit yrittämisestä. (EHYEKSI/H3N/14)

Niin sit sai poliisiin soittaa, niin tää yks poliisi sanoi, et te naiset olette kyllä kummallisia että te otatte aina vastaan nämä miehet, jotka teitä pahoinpitelee. Ja sit se jäi soimaan tonne mun päähäni, et mitä mä voin tehdä. (EHYEKSI/H6N/5)

Lisäksi suora ja rohkea kysyminen lähisuhdeväkivallan mahdollisuudesta auttaa naisten mukaan heitä avautumaan omasta tilanteestaan. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos (THL) ohjeistaakin ammattilaisia kysymään perhe- ja lähisuhdeväkivallasta suoraan, sillä harva

uhri tuo oma-aloitteisesti aiheen esille (Väkivaltaan puuttuminen 2019). Erään haastateltavan (EHYEKSI/H9N/66) mukaan suorasta kysymisestä tulee sellainen olo, että työntekijä on oikeasti kiinnostunut kuuntelemaan asiasta. Sen sijaan osa naisista toi esiin, että heidän kohtaamansa ammattilaiset eivät esittäneet oikeita kysymyksiä, joten he eivät pystyneet avautumaan lähisuhdeväkivallasta. Tämä saattoi johtua esimerkiksi siitä, että he olivat liian nuoria ymmärtämään omaa tilannettaan, asian esille ottaminen oli vaikeaa tai heitä jännitti puhua asiasta. Heillä oli usein kuitenkin toiveena, että oikea kysymys olisi tullut, jolloin he olisivat voineet kertoa kokemuksistaan. Osa haastateltavista on sitä mieltä, että kysymyksen voisi kysyä ihan ohimennen muiden kysymysten joukossa, kuten esimerkiksi asiakkaiden alkoholinkäytöstäkin kysytään. Suoran kysymisen lisäksi myös lomakkeen avulla kysymistä pidettiin hyvänä asiana. Seuraavissa haastatteluotteissa näkyy, kuinka tärkeänä naiset pitävät suoraa kysymistä lähisuhdeväkivallasta:

Ja sit ehkä sellanen, että, et se et kysytään suoraan. Siis jos miettii niin ku hoitohenkilö kunnan puolest, siis lääkäreitä, hoitajia, terveydenhuollon palveluita ja sosiaalipalveluita, niin se, et kysyttäs suoraan. Koska joskus se asian ensin, niin ku itse esille ottaminen voi olla kauheen vaikeeta. Se, et jos joku kysyy, niin sun on helpompi sanoo, et joo. (EHYEKSI/H9N/55)

Niin, sitä kysymistä, kun mä en tiedä, lapset ei osaa itte. Tai sillei, jos mä mietin itteeni, kun se alko niin aikaisin, tai ala-asteella se oli aika näky. Tai oli iso osa elämää, kun ei tajunnu, et voi mennä ulos tai jotain. Mut niinku, kun se oli semmonen niinkun hys-hys-juttu vähän ehkä. Mut just tommonen suora kysyminen [...] (EHYEKSI/H1N/33)

Kuuntelemisen, konkreettisen avunannon, läsnäolon, tilanteeseen mukautumisen sekä turvallisen olon ja kiireettömyyden tunteen luomisen tärkeys ammattilaisten kohtamistavoissa nousivat eri haastatteluissa esiin. Osa haastateltavista myös toivoi, että lähisuhdeväkivaltaan puututtaisiin ja osattaisiin tarttua herkemmin. Lisäksi haastateltavat toivat esiin työntekijän pysyvyyden merkityksen, sillä heillä oli huonoja kokemuksia työntekijöiden vaihtuvuudesta. Kaiken kaikkiaan naisten hyvistä sekä huonoista kokemuksista voidaan nähdä tarve kokonaisvaltaiselle kohtaamiselle, joka saa lähisuhdeväkivallan uhrin tuntemaan olonsa kuulluksi, ymmärretyksi ja turvallisiksi. Yleisesti esimerkiksi sosiaalityön asiakkaana inhimillinen ja kokonaisvaltainen sosiaalinen kokemus on avainasemassa onnistuneen palvelukokemuksen luomisessa. Olennaista on se, että ammattilaisella ei ole kiire, hän näyttää ottavan tosi asiakkaan kertomaan, kuuntelee ja puhuu

ymmärrettävää kieltä. Lisäksi ihminen tulee kohdatuksi kokonaisuena, kun häntä arvostetaan ihmisenä eikä pidetä ongelmankantajana, tapauksena tai diagnoosina. (Pohjola 2010, 52—53.)

Myös Ojuri (2004, 165) kirjoittaa, että kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen sekä empaattinen ja sitoutuva vuorovaikutus ovat tärkeitä tekijöitä lähisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen hakiessa apua ammattilaiselta. Aineistoni haastateltavienkin mainitsemaan konkreettisen avun tarpeeseen liittyen Nyqvist (2001, 168—169) kirjoittaa asiakkaiden odottavan ammattilaiselta enemmän konkreettisia neuvoja muun muassa siitä, miten tulisi toimia. Tämä edellyttää hänen mukaansa lainsäädännön, asiakkaan oikeuksien ja järjestelmien parempaa tuntemusta. Tulosteni ja aiemman kirjallisuuden perusteella on tarve kehittää ammattilaisten kokonaisvaltaista lähisuhdeväkivallan kokijan kohtaamista, joka sisältää rohkeaa puheeksiottamista ja puuttumista lähisuhdeväkivaltaan. Laajemmin kysymys on tietynlaisen palvelu- ja auttamiskulttuurin luomisesta, joka muodostuu välittämisestä, kunnioittamisesta, luottamuksesta, vastuusta ja sitoutumisesta (Pohjola 2010, 54).

Palvelut. Moni haasteltavista kertoi, että he hyötyivät tai olisivat hyötäneet lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden vertaistukiryhmistä. Kaikki näistä naisista eivät olleet käyneet vertaistukiryhmissä esimerkiksi lapsenvahtiavun tai näiden ryhmien ja tiedon puutteen takia, mutta heidän mukaansa he olisivat todennäköisesti hyötäneet niistä. Vertaistukiryhmien hyödyllisyyttä perusteltiin esimerkiksi sillä, että niissä pääsee kuulemaan muiden lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden kokemuksista ja selviytymisestä, saamaan ymmärrystä ja antamaan itse muille tukea. Samankaltaisia asioita löytyy aiemmastakin kirjallisuudesta. Laimio ja Karnell (2010, 18—19) kirjoittavat, että vertaistukiryhmäläisten samankaltaisen elämäntilanteen takia ryhmäläiset tietävät oman kokemuksensa kautta muiden tunteista ja osaavat osoittaa erilaista empatiaa, vastavuoroisuutta sekä ymmärrystä kuin esimerkiksi läheiset tai ammattilaiset. Vertaistukiryhmät saattavat olla ainoita paikkoja, joissa ryhmäläiset tulevat kuulluksi omine tunteineen, ajatuksineen ja ongelmineen. Lisäksi jäsenet ovat esimerkkejä toisilleen muutoksen mahdollisuudesta ja selviytymisestä. (Laimio & Karnell 2010, 18—19.) Vertaistukiryhmistä saatavat osallisuuden ja vertaisuuden tunteet ovat tärkeitä väkivallan uhrien vertaistukiryhmissä, sillä ne vaikuttavat merkittävästi ihmisten selviytymiseen (Ojuri & Laitinen 2015, 29).

Eräs haastatelluista naisista (EHYEKSI/H1N/28—30) oli päässyt osastohoidossa keskusteluryhmään, jossa oli hänen vertaisiaan. Nainen kuvaa ryhmäkeskustelua hyväksi työkaluksi, joiden kautta hän sai uudenlaisia ja avaavia näkemyksiä siitä, mitä tietyissä tilanteissa voi tehdä tai suhtautua asioihin. Vertaisryhmien kohdalla myös kokemusasiantuntijoiden merkitystä tuotiin esiin. Seuraavan haastateltavan mielestä ihminen, joka ei itse ole kokenut lähisuhdeväkivaltaa, ei voi ymmärtää sitä yhtä hyvin kuin sitä kokeneet henkilöt:

Mun mielest se on etu ja mun mielest, kaikkia luennoitsijoita kohtaan kaikki kunnia, mut mun mielest tommosis ryhmis sais olla kertomassa semmonen ihminen todellakin, kuka on kokenu, kuka on selviytyny mieluummin, ku semmonen ihminen, mikä on vaan lukenu 15 opasta parisuhdeväkivallast eikä oo koskaan kokenu sitä. (EHYEKSI/H4N/44—45)

Vastaavanlaisia tuloksia on löytänyt esimerkiksi Ojuri (2004, 169—170), jonka tutkimuksessa lähisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset saivat vertaisryhmistä ymmärrystä, tulivat kuulluksi, saivat jaettua kokemuksiaan ja voimaantuivat. Mäkeläinen, Husso, Mäntysaari, Notko ja Virkki (2012) kirjoittavat Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa, että lähisuhdeväkivaltaan liittyvän palvelujärjestelmän suurimmat aukot kohdistuvat muun muassa vertaistukiryhmien järjestämiseen. Tämä näkyy esimerkiksi vertaisryhmien vähyytenä ja alueellisina eroina. Vertaisryhmien voidaan kuitenkin tutkimukseni tulosten ja aiemman kirjallisuuden perusteella nähdä olevan hyödyllisiä lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille, joten niiden toimintaa olisi hyvä kehittää ja määriä lisätä ympäri Suomea. Kuten Ojuri (2004, 192) toteaa, vertaisuuden käyttämiseen auttamisen voimavarana tulisi tarttua paremmin. Näin ollen kaikilla lähisuhdeväkivaltaa kokeneilla naisilla olisi mahdollisuus saada sellaista tärkeää ja merkityksellistä apua, joita vain vertaisryhmät voivat heille tarjota.

Usea haastateltava oli sitä mieltä, että väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä olisi helpottanut jokin asunto, johon voi lähteä ja jäädä pidemmäksi aikaa. He olisivat todennäköisesti lähteneet suhteesta aiemmin, jos tällainen asunto olisi ollut valmiina. Erään haastateltavan (EHYEKSI/H4N/24, 60) mielestä pahoinpidellyille naisille voisi muodostaa esimerkiksi soluasuntoja, jotka rauhoittaisivat heidän tilanteitaan. Samalla he saisivat jonkinlaisen asuinpaikan sekä vertaistukea toisistaan. Haastateltavien mielestä lähipiirin luona majoittautuminen ei ole asianmukainen ratkaisu pidemmällä aikavälillä, vaan juuri jokin

pysyvämpi asumisjärjestely olisi tarpeen. Seuraava haastatteluote kuvaa tähän asuntoasi-
aan liittyen sitä, kuinka suuri merkitys nopealla asunnon saamisella olisi ollut haastatel-
tavalle:

Se ois ollut ihan ehdoton. Mä oisin siis päässyt tosta varmaan kuukaudessa eroon. Niin ettei ois pitänyt
viittä kuukautta olla tossa. Se ois ollut ihan ykkönen. Se ois ollut aivan pelastus. (EHYEKSI/H7N/21)

Mäkeläinen ym. (2012) kirjoittavat, että maakunnittain tarkasteltuna kuntien tarjoamien
kriisiasuntojen määrä lähisuhdeväkivallan uhreille näyttää vähäiseltä. Lisäksi väliaikai-
nen kriisiasunto, turvakoti tai tilaismajoitus ei ole kenenkään koti, joten tarvittaisiin lisää
vain naisille tarkoitettuja asumisyksiköitä ja palveluita (Gergov-Koskelo 2019). Yksi lä-
hisuhdeväkivaltaan liittyvien palveluiden kehittämispisteistä on näin ollen väkivallan uh-
reille sopivat asumispalvelut.

Suurin osa haastateltavista piti TYKSiin naistenklinikalla täytettävää esitietolomaketta
hyvänä välineenä lähisuhdeväkivallan kartoittamiselle. Esihaastattelulomakkeen kaksi lä-
hisuhdeväkivaltaa kartoittavaa kysymystä otettiin Tyksin naistentautien poliklinikalla
käyttöön vuonna 2016. Niissä kysytään, onko nainen kokenut erilaisia väkivallan muotoja
tai ollut itse väkivaltainen sekä vaikuttaako koettu väkivalta edelleen hyvinvointiin. Lää-
kärin tai hoitajan tulee huomioida nämä kysymykset, ottaa ne esiin vastaanotolla ja tar-
vittaessa järjestää jatkotoimenpiteet. (Kero, Nyqvist & Puuronen 2018, 4—5.) Haastatel-
tavien mukaan oli helppoa laittaa rasti ruutuun, jossa kysyttiin, onko nainen kokenut lä-
hisuhdeväkivaltaa. Yksi haastateltavista (EHYEKSI/H8N/28) tuo kuitenkin esiin myös
sen, että rastin laittaminen vaatii rohkeutta. Hän koki lomakkeen silti erittäin hyväksi ta-
vaksi kysyä väkivallasta. Lisäksi haastateltavat pitivät siitä, että lomakkeen täyttämisen
jälkeen reagoitiin siihen, jos oli rastittanut kokeneensa lähisuhdeväkivaltaa. Seuraava
haastatteluote kuvaa positiivisia kokemuksia esitietolomakkeesta ja reagoimisesta ilmoi-
tettuun lähisuhdeväkivaltaan:

Joo mun mielestä tää oli ihan hirveen hyvä, et tavallaan tää menee kivuttomasti et joku on kiinnostunu et jos
pistät raksin tohon, ni saat apua [...] Nii no toisaaltas tääki on ihan hirveen hyvä, et mulle soitettiin et kun
mä oon ruksinu ni tämmösenkin tilanteen kautta et pääsee tähän keskustelemaan et täst lähtis sit, jos tarvit-
see apua, niin mihin lähdetään, mist haetaan ja sillee, et vois olla, en mä tarkota välttämät sitä, et sää lähdet
hakemaan, vaan sul on joku tietty henkilö, kenel sä voit ohjata. (EHYEKSI/H2N/23)

Myös aiemmissa tutkimuksissa lähisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset ovat tuoneet esiin sen, että lähisuhdeväkivallan seulominen on heidän mielestään hyvä asia. Caralisen ja Musialowskin (1997) tutkimuksessa suurin osa naisista oli sitä mieltä, että lääkäreiden tulisi rutiininomaisesti seuloa lähisuhdeväkivallan uhreja vastaanotollaan. Lisäksi he toivat ilmi, että he avautuisivat kokemuksistaan kysyttäessä. Tämä uskallus avautua omista kokemuksista seulonnan yhteydessä näkyi aineistossani esimerkiksi seuraavan haastateltavan kohdalla:

[...] Enkä myöskään miettiny kyllä, et pistänpö rastii vai enkö pistä rastii. Mä olin heti valmis pistämään sen rastin. Mut et kyl mä todennäköisesti vastaisin, jos mult siitä jossain tuol kysyttäis. (HYEKS/H4N/54)

Esimerkiksi Websterin, Starigosin ja Grimesin (2001) tutkimuksessa selvisi, että lähes kaikkien osallistujien mielestä väkivallan seulominen oli hyvä asia. Toinkin seulomisen hyötyjä ja tärkeyttä esiin aiemmin luvussa 2.2. Tiivistäen lähisuhdeväkivallan seulomisen hyötyjä ovat muun muassa se, että lähisuhdeväkivallan uhrin avautuvat helpommin kokemuksistaan (Todahl & Walters 2011, 361), heidät tunnistetaan paremmin (Thackeray ym. 2007, 660), heidät pystytään ohjaamaan oikeanlaisiin palveluihin ja uhriin kohdistuva väkivalta vähenee tulevaisuudessa (Houry ym. 2008, 441). Tämän tutkimuksen tulosten ja aiempien tutkimusten perusteella olisi tärkeää kehittää lähisuhdeväkivallan seulomista muun muassa lomakkeiden avulla erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Monien haastateltavien mielestä olisi hyvä, jos kaikki lähisuhdeväkivaltaan liittyvät palvelut saataisiin yhdestä paikasta. Lisäksi tämän paikan tulisi monen mielestä olla sellaisten palvelujen yhteydessä, johon nainen on muutenkin menossa. Esimerkiksi eräs haastateltavista (EHYEKSI/H2N/23) perustelee tätä sillä, että muut ihmiset eivät saisi tietää tällöin avun hakemisen syytä, mikä lisää omaa turvallisuuden tunnetta. Lisäksi yhden haastateltavan (EHYEKSI/H5N/36) mukaan tällainen paikka helpottaisi sitä, ettei sinne lähtemistä tarvitsisi järjestää erikseen. Esimerkiksi juuri naistentautien poliklinikka, äitien oma neuvola, terveyskeskus tai työterveys olisivat haastateltavien mukaan tällaisia naisille luonnollisia paikkoja, joissa voisi tarjota ohjausta ja apua lähisuhdeväkivaltaan. Tähän liittyen esimerkiksi Amnesty ja erilaiset järjestöt ovat ajaneet valtakunnallista matkan kynnyksen tukikeskuksen pilottihanketta. Tämä keskus toimisi yhden luukun periaatteella, jolloin väkivallan uhri saisi yhdestä paikkaa esimerkiksi keskusteluapua, henkistä tukea sekä apua asunto- ja talousasioihin, eroon ja rikosprosessiin. (Nojonen 2016.)

Seuraavat haastatteluotteet kuvailevat näitä paikkoja, joissa haastateltavien mielestä olisi hyvä ottaa lähisuhdeväkivalta puheeksi ja tarjota apua siihen:

Mut mä väittäisin, että semmonenki ois ihan hyvä juttu, jos sitä kysyttäis työterveydessä. Vaikka kaavakkeella, jollei suullisesti. (EHYEKSI/H4N/58)

Mun mielest pitäis olla joku semmonen äitien neuvola, johon vois mennä niin ku jokainen äiti. Et ois, kattotass kerran vuodessa vaikka, mikä on tilanne. Kysyttäs, ois tunti aikaa ja kysyttäs sitte, et mitä sulle kuuluu oikeesti. Ja kysyttäs, ja ois joku valmis kaavake tai mihin vois sit rasti, koska ei millään niin ku kaikkea tuu mieleen siinä. Vaik ois kokenukin, niin. Niin, en mäkään tänne tullessani arvannu, et mä muistan näin paljon näit asioita, mitä mä oon sulle nyt kertonu. (EHYEKSI/H5N/37)

[...] Et sanotaan et jos mä tuun naistenklinikalle ja mä tuun jonkun alavastakivun tai tämmöisen takia ja sit mä saan sen esitietolomakkeen ja mä tapaan gynekologin ja sairaanhoitajan. Niin siellä mä tasan tarkkaan luotan siihen, että siihen suhtaudutaan siihen asiaan. (EHYEKSI/H7N/9)

Viime vuosien aikana Suomeen perustetut Seri-tukikeskukset (Seksuaalisen väkivallan uhrien tukikeskukset) ovat myös tällaisia paikkoja, joista seksuaalisen väkivallan uhrit saavat tarvitsemansa palvelut yhden luukun periaatteella. Sieltä saa muun muassa monipuolista akuuttia apua, palveluohjausta, lääketieteellistä sekä psykososiaalista apua. (Liukkonen 2018, 32.) Aineistoni haastattelujen perusteella tarvittaisiin tällaisia erityisesti lähisuhdeväkivaltaan keskittyneitä paikkoja myös kaikenlaisen muun lähisuhdeväkivallan uhreille. Näin ollen avun saaminen olisi helpompaa ja turvallisempaa, mikä saattaa pienentää avun hakemisen kynnystä.

Nyqvistin (2001, 101) tutkimuksessa selvisi, että psykiatriseen hoitoon turvautuminen oli tavallista lähisuhdeväkivallan uhreilla jatkuvan pelon ja masennusoireiden vuoksi. Hoidon syyt eivät välttämättä olleet ensisijaisesti väkivaltaan liittyvissä kokemuksissa, mutta ne olivat todennäköisesti ainakin yksi oleellinen osatekijä hoidon liittyessä pääasiassa masennukseen tai muuhun psykosomaattiseen oireiluun. Tämä tulee esille myös omassa aineistossani siinä, että naisilla oli joko kokemusta erilaisista keskusteluavuuista, heille oli ehdotettu sellaista tai he tulevaisuudessa haluisivat päästä esimerkiksi psykoterapiaan. Naiset olivat saaneet keskusteluapua muun muassa psykologilta, lääkäriltä, perheneuvolasta, A-klinikasta ja aikuispsykiatriasta. Myöskään aineistoni naisilla keskusteluavun tarve ei aina suoraan liittynyt väkivallan kokemuksiin, vaan esimerkiksi masennukseen, puolison menehtymiseen tai omaan isään liittyviin asioihin. Kuitenkin keskusteluavun

tarve näkyi suuresti myös itse väkivaltakokemusten kohdalla. Seuraavat haastatteluotteet kuvaavat keskusteluavun tärkeyttä väkivaltaa kokeneiden naisten elämässä:

Ja, mut kyl ehkä, ehkä mä sanoisin, että kuitenkin mä kaipaisin enemmän sitä, et mä käsittelisin niit asioita nyt niin ku jonkun ammattiauttajan kanssa. Joka, jolla olis semmosta, semmosia työkaluja, millä mä pystyisin itte sitä, ja joka sanois, että mikä ois, miten mä saisin tän itsetunnon ja tämmösen paremmaks. (EHY-EKSI/H5N/53)

[...] Niin se jotenkin tavallaan helpotti tavallaan mua, et kun on ihmisii, jotka on ammattinsa puolesta kuuntelemat näit asioita. Niin mä voin heittää sen mun tuskani tämmöisen ihmisen ikään kun hartioille. Ja mä osaan sen pistää syrjään [...] Kyl mun mielestä paras on nimenomaan se et mä oon saanut käydä juttelemassa. Ja vaik mulla on ollut semmoinen olo väliin, et vaik otetaan nyt tää viimeinen 10 kerran juttelu, niin mulla on semmoinen olo ollut, että vaikka mul välillä on sinne mennessä semmoinen olo et mä en tiedä minkä takia mä menen. Et mulla on vähän semmoinen turhauttava olo, et ehkä ois parempi vaan nyt jättää ne loput käynnit menemät. Niin sit kuitenkin, kun mä olen mennyt. Niin mä olen kokenut et se on ollut kauheen hyvä. (EHYEKSI/H8N/23)

Aineiston perusteella voidaan tulkita, että ammatillisen keskusteluavun saaminen on tärkeää, jotta lähisuhdeväkivaltaa kokeneet eivät ole yksin kokemustensa käsittelyn kanssa ja heillä on tukea väkivaltaisesta suhteesta eteenpäin pääsemisessä. Ammatillinen apu on myös siksi tärkeää, etteivät väkivallan uhrit koe kuormittavansa läheisiään liikaa. Ammatillisilla on keinot käsitellä ja ottaa vastaan asiakkaiden vaikeitakin kokemuksia, joten heidän apunsa on olennaista väkivaltaongelmien sekä niihin liittyvien traumojen käsittelyssä. EU:n laajuisessa tutkimuksessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta ilmeni, että naiset pitivät keskusteluavun ja tuen saamista tärkeimpänä apumuotona (Violence against women: an EU-wide survey 2014, 23). Tässä yhteydessä Väänänen (2011, 109) kirjoittaa, että naisen väkivallasta selviytymistä tukee yksilöllinen ja useimmiten pitkäkestoinen terapeuttilinen apu sekä tuki. Tulosten perusteella voidaan nähdä sen merkitys, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille on tarjolla heille sopivaa keskusteluapua.

5 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Tässä luvussa esittelen yhteenvetona tutkimukseni tulokset sekä niihin liittyviä suosituksia ja jatkotutkimuksen tarpeita. Esitän seuraavassa taulukossa kokoavasti nämä tulokset:

Taulukko 1: Tutkimuksen tulokset, avun hakemista ja saamista mahdollistavat sekä estävät tekijät ja väkivaltapalveluiden kehittämispisteet

Ylläolevasta tämän tutkielman tulosten yhteenvetotaulukosta (Taulukko 1) voidaan nähdä, että aineiston naisten kertomuksissa tuli esiin monia sisäisiä tai ulkoisia tekijöitä, jotka mahdollistavat tai estävät avun hakemista ja saamista. Lisäksi heidän kertomuksiin tuli ilmi erilaisia tapoja kehittää lähisuhdeväkivaltaan liittyviä palveluita ja ammattilaisten kohtaamistapoja. Näitä sisäisiä tekijöitä, jotka nousivat esiin avun hakemista ja saamista mahdollistavina tekijöinä, ovat pelko ja käännekohtaan saavuttaminen. Sen sijaan ulkoisia mahdollistavia tekijöitä ovat lähiverkoston tuki ja oikeanlaisen avun saaminen. Avun hakemista ja sen saamista estävissä tekijöissä sisäisiä ovat pelko, avun hakemisen vaikeus sekä asenteet ja ajatustavat, jotka ovat osittain myös ulkoisia tekijöitä. Muita aineistosta nousseita ulkoisia estäviä tekijöitä ovat kielteiset palvelukokemukset, resurssitekijät ja väkivaltaiseen läheiseen liittyvät tekijät. Ammattilaisten kohtaamistapojen kehittämisen suhteen naisten toiveena oli suora puheeksiotto sekä kokonaisvaltainen kohtaaminen. Lisäksi aineistosta nousi esiin erilaisia palvelumuotoja, jotka naiset kokivat tai olisivat apua saadessaan kokeneet hyödylliseksi. Näitä olivat vertaistukiryhmät, asuntopalvelut lähisuhdeväkivallan uhreille, lähisuhdeväkivallan seulominen lomakkeen avulla, avun saaminen yhdestä paikkaa sekä keskusteluapu.

Tutkimukseni tarkoituksena oli tuoda esiin lähisuhdeväkivaltatyöhön ja -palveluihin liittyviä kehittämistarpeita. Lähisuhdeväkivaltapalveluja olisi tarkoituksenmukaista kehittää niin, että tutkimuksessa esiin nousseet avun hakemista ja saamista mahdollistavat tekijät lisääntyisivät ja niitä estävät tekijät vähentyisivät. Kehittämistyössä on tärkeää ottaa huomioon väkivallan kokijoiden tuomat näkökulmat, jotta palveluista saataisiin heitä mahdollisimman hyvin auttavia ja tukevia. Näen, että tämän aikaansaamiseksi palveluja ja työtä tulisi kehittää sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Myös väkivallan ehkäisytyötä tulisi toteuttaa valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Valtakunnallisen tasolla toimenpiteitä tulisi tehdä väkivallattomuuteen kohdistuvien lakien, normien ja menettelytapojen luomiseksi, naisen aseman parantamiseksi ja väkivallasta pidättäytymistä suosivan sosiaalisen ilmapiirin luomiseksi. (Krug ym. 2005, 135.) Lainsäädännön avulla voidaan muun muassa vahvistaa alueiden, kuntien ja valtionhallinnon vastuuta sekä rooleja lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä, parantaa lähisuhdeväkivallan uhrien oikeuksia ja varmistaa monialainen yhteistyö sekä täydennyskoulutus (Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit 2019, 67). Ilmapiirin, asenteiden ja ajatustapojen muuttaminen vaatii todennäköisesti myös laajempaa tiedottamista ja kampanjoita lähisuhdeväkivallasta ja siihen liittyvistä asioista. Hyvänä esimerkkinä kampanjoiden vaikutuksesta asenteisiin toimii muun muassa vuonna 2007 järjestetty kotiväkivallan ehkäisyyn liittyvä Älä lyö lasta -kampanja, joka asenteisiin vaikuttamisen lisäksi toi uudenlaista tietoa suhtautumisesta väkivaltaan. Kampanjan kautta kuritusväkivallan hyväksymisen on todettu tutkimusten mukaan vähentyvän. (Sariola 2007.)

Lähisuhdeväkivallan esiin tuomisella ja tiedottamisella on myös monia muita positiivisia vaikutuksia. Fugaten ym. (2005, 307—308) mukaan lähisuhdeväkivallasta ja saatavilla olevista resursseista tiedottaminen yhteiskunnassa auttaa tekemään virallisesta avusta tehokkaamman resurssin lähisuhdeväkivallan uhreille. Lisäksi he kirjoittavat, että ihmisten kouluttaminen saattaa vähentää lähisuhdeväkivaltaan ja avun hakemiseen liittyvää häpeää, kumota niihin liittyvää väärää tietoa, lisätä tietoisuutta väkivallasta ja tuoda väkivallan tekijöille esiin sen, että heidän käytöksensä ei ole hyväksyttävää. Tiedottaminen ja kouluttaminen voivat tapahtua esimerkiksi laajojen ja julkisten valistuskampanjoiden avulla. Näiden kampanjoiden tulisi auttaa lähisuhdeväkivallan uhreja ja heidän läheisiään ymmärtämään, että uhrien kokemukset ovat tarpeeksi vakavia avun hakemiseen ja saamiseen. (Fugate ym. 2005, 305.) Näin ollen tiedottaminen voi auttaa avun hakemisessa ja saamisessa. Sen avulla lähiverkosto osaa tukea uhria paremmin, uhrilla on enemmän

tietoa saatavilla olevasta avusta, avun hakemiseen liittyvä häpeä pienenee, väkivallan tekijä tulee tietoisemmaksi toiminnastaan sekä sen seurauksista ja asenteet lähisuhdeväkivaltaa kohtaan muuttuvat.

Yhteiskunnassa tapahtuvan tiedottamisen lisäksi myös eri ammattilaisten kouluttaminen lähisuhdeväkivallasta on yksi tekijä, jonka avulla uhrien palvelukokemuksia voidaan saada paremmaksi. Kouluttamisen kautta uhrien palvelukokemukset todennäköisesti muuttuvat positiivisimmiksi, kun ammattilaiset tietävät laajemmin aiheesta ja siitä, miten kohdata lähisuhdeväkivaltaa kokeneita. Sen avulla voidaan vahvistaa myös lähisuhdeväkivallan seulomista. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportissa tuodaan ilmi, että väkivallan kannalta keskeisten ammattikuntien eli esimerkiksi lääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden, poliisien ja juristien valmiuksia tulee lisätä. Tämä tapahtuu siten, että näiden alojen peruskoulutukseen sisällytetään pakollisena osana tietoa lähisuhdeväkivallasta, sen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Koulutuksen avulla ammattilaiset pystyvät tunnistamaan lähisuhdeväkivallan uhrin, ottamaan turvallisesti aiheen puheeksi hänen kanssaan ja auttamaan häntä. Lisäksi koulutus auttaa tuntemaan paikallista palveluverkostoa ja tukemaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, mikä onkin tehokkaan väkivallan ehkäisytyön edellytys. (Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit 2019, 9, 64—65.) Koulutuksen avulla voidaan näin vähentää tässä tutkielmassa esiin tulleita avun hakemiseen ja saamiseen liittyviä estäviä tekijöitä ja vahvistaa mahdollistavia tekijöitä.

Näen, että naisten palvelukokemusten parantamiseksi olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, millaista kieltä ammattilaiset käyttävät asiakkaita kohdatessaan. Tämä johtuu siitä, että kieli on keskeinen väline asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa. Hyvän asiakaspalvelun toteuttamisen perustana on asiakkaan näkökulmasta lähteminen, joka perustuu yhteiseen kieleen sekä toisen kunnioittamiseen. Jotta yhteinen kommunikaatio löydettäisiin, on tärkeää tunnistaa omat toimintatavat ja niihin kytkeytyvä kieli. Tämä edellyttää työntekijältä taitoa arvioida käyttämäänsä kieltä sekä kielellistä sensitiivisyyttä. Lisäksi oleellista on tunnistaa, käyttää ja hyväksyä asiakkaan arjen sekä elämän näkökulmasta tulevaa kieltä. Yleisesti ottaen ammattikieli kuitenkin suuntaa ajattelua ja ymmärrystä, joten asiakkaan tilanne voi näyttää erilaiselta eri ammattilaisten viitekehyksissä ja tavoissa tulkita tilanteita. Tyypillistä on se, että asiakkaan tilannetta ei pystytä näkemään kokonaisuutena, vaan eri ammattilaiset näkevät oman erikoisalueensa määrittelemän ongelman ensisijaisena. (Pohjola 2010, 40—45.) Olisi kuitenkin olennaista nähdä lähisuhdeväkivaltaa kokeneen asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne, sillä palvelun ja tuen tarpeita

on usein monia. Lisäksi asiakkaan kokonaisuuden huomioiminen toimii hyvän palvelun kriteerinä (Pohjola 2010, 53), joten huomion kiinnittäminen omaan ammattikieleen ja sitä kautta syntyviin tulkintoihin asiakkaan tilanteesta on tärkeää.

Valtakunnallisen tason lisäksi alueellisella palveluiden kehittämällä voidaan mahdollistaa tässä tutkielmassa esiin nousseet palveluiden ja avun tarpeet, vähentää avun hakemista estäviä tekijöitä ja vahvistaa sitä mahdollistavia tekijöitä. Lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet tarvitsevat monialaisia, oikea-aikaisia ja heidän avun tarpeisiinsa kohdistuvia palveluja sekä tukea. Alueilla ja kunnissa tähän voidaan vastata muodostamalla palvelu- ja auttamispolkua, jotka kohdistuvat lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseen, tunnistamiseen, puuttumiseen sekä avun tarjoamiseen yli hallinto- ja kuntarajojen. Näiden palvelupolkujen tulisi sisältää lähisuhdeväkivallan tunnistamisen suodatin- ja kartoituslomakkeiden avulla, yleiset tukipalvelut, MARAK-riskinarvioinnin sekä erityistukipalvelut. Lisäksi näiden palvelu- ja auttamispolkujen tulisi toimia sekä peruspalveluista erityispalveluihin että erityispalveluista peruspalveluihin. Esimerkiksi turvakoteihin liittyen turvakotijakson ja akuutin avun päätyttyä asiakas usein tarvitsee muitakin palveluita, sillä toipuminen väkivallasta on iso prosessi. (Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit 2019, 62—64, 68.) Näissä palvelu- ja auttamispoluissa olisi tutkimukseni perusteella tärkeää tarjota naisille mahdollisuutta muun muassa vertaisryhmätoimintaan, keskusteluapuun ja asunnon saamiseen. Näin palvelut vastaisivat naisten avuntarpeeseen asianmukaisella tavalla.

Naisten toiveena oli se, että kaiken avun saisi yhdestä paikkaa sekä oikeanlaisesta kontekstista, ja tämä paikka olisi sellainen, jossa asiakkaan avun tarpeen syy ei tulisi yleiseen tietoon. Suomessa on tällä hetkellä suunnitteilla tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksia, joissa asiakas saa kaiken tarpeellisen avun samasta paikkaa. Näiden keskuksien on tarkoitus sisältää muun muassa perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon, sosiaalityön, mielenterveystyön, päihdehuollon, kotihoidon, neuvoloiden ja muun ehkäisytyön palveluja. (Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020.) Nämä sote-keskukset voisivat toimia hyvänä paikkana lähisuhdeväkivallan uhrien kokonaisvaltaisen avun saamiselle. Lisäksi näin monien palvelujen ollessa samassa paikkaa muut eivät tietäisi, minkä takia nainen hakee apua. Sen ansiosta lähisuhdeväkivallan kokijoiden avun hakemisen kynnys saattaisi madaltua. Myös jo aiemmin tässä tutkielmassa mainittujen Seri-keskusten kaltaisten tukikeskusten laajentaminen koskemaan kaikenlaista lähisuhdeväkivaltaa voisi toimia tällaisena kokonaisvaltaisen avun saamisen paikkana.

Tässä tutkielmassa tuli esiin monia asioita, joita olisi hyvä ottaa huomioon, kun halutaan kehittää palveluja niitä tarvitsevien näkökulmista. Kuitenkin lisää tutkimustyötä tarvitaan esimerkiksi siitä, millaista apua sekä miehet, naiset että lapset tarvitsevat joko lähisuhdeväkivallan uhreina tai tekijöinä. Tutkielmassani keskityttiin lähisuhdeväkivallan uhrien tarvitsemaan apuun, mutta myös tekijöiden oikeanlainen auttaminen on olennaista erityisesti väkivaltakierteiden katkaisemiseksi. Lähisuhdeväkivaltapalveluiden kehittämisen jälkeen olisi tärkeää tehdä tutkimusta näiden palveluiden vaikuttavuudesta, jotta nähtäisiin, missä palvelut ovat mahdollisesti onnistuneet ja missä eivät. Näin ollen palveluita on mahdollista kehittää yhä paremmaksi, jos sille löytyy tarvetta.

6 LÄHDELUETTELO

Alasuutari, P. (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. 4. Uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Ankkuri-toiminta Lounais-Suomen poliisilaitoksella (N.d.) Poliisi. [online.] <https://www.poliisi.fi/lounais-suomi/ankkuri>
Luettu 10.11.2019.

Bildjuschkin, K. & Nipuli, S. (2018) Seksuaaliväkivallan uhrin hoitoketju. HUS Seritukikeskuksen malli. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Brown, J., Lent, B., Schmidt, G. & Sas, G. (2000) Application of the woman abuse screening tool (WAST) and WAST-short in the family practice setting. *Journal of family practice* 49(10), 896—903.

Brusila, P. (2008) Parisuhdeväkivallan kohtaaminen vastaanotolla. *Duodecim* 124(1), 50—55.

Butler, I. (2002) A code of ethics for social work and social care research. *British journal of social work* 32(2), 239—248.

Caralis, P. & Musialowski, R. (1997) Women's experiences with domestic violence and their attitudes and expectations regarding medical care of abuse victims. *Southern medical journal* 90(11), 1075—1080.

Cook, A. S. (1995) Ethical issues in bereavement research: An overview. *Death Studies* 19(2), 103—122.

Devaney, J. (2014) Male perpetrators of domestic violence: How should we hold them to account? *The Political Quarterly* 85(4), 480—486.

Ehkäisevä väkivaltatyö (N.d.) Maria Akatemia. [online.] <https://www.mariaakatemia.fi/toiminta/ehkaiseva-vakivaltatyo/>
Luettu 7.11.2019.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Estimating the costs of gender-based violence in the European Union (2014) European institute of gender equality. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Ewalds, H. (2005) Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön oppaita (7). Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Fagerlund, M. (2016) Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 123. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Feder, G., Hutson, M., Ramsay, J. & Taket, A. (2006). Women exposed to intimate partner violence. *Archives of internal medicine* 166(1), 22—37.

Flinck, A., Kälvinmäki, J., Leppäkoski, P. & Paavilainen, E. (2013) Toimintaohje perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden ja tehneiden hoitotilanteissa. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri.

Flury, M., Nyberg, E. & Riecher-Rössler, A. (2010) Domestic violence against women: definitions, epidemiology, risk factors and consequences. *Swiss medical weekly* 140.

Fugate, M., Landis, L., Riordan, K., Naureckas, S. & Engel, B. (2005) Barriers to domestic violence help seeking: Implications for intervention. *Violence Against Women* 11(3), 290—310.

Gelles, R. (1976) Abused wives: Why do they stay? *Journal of marriage and the family* 38(4), 659—668.

Gergov-Koskelo, P. (2019) Naisille on tärkeää koti, ei vain asunto. [online.] <https://ensijaturvakotienliitto.fi/enska/naisille-on-tarkeaa-koti-ei-asunto/>
Luettu 12.2.2020.

Global study on homicide: Gender-related killing of women and girls (2018) UNODC research. Vienna: United nations office on drugs and crime.

Good practice guidelines for the domestic and family violence sector in NSW (N.d.) Domestic Violence NSW. [online.] <http://dvnsw.org.au/wp-content/uploads/2017/08/DFV-Practice-Guidelines.pdf>
Luettu 12.11.2019.

Goodkind, J., Gillum, T., Bybee, D. & Sullivan, C. (2003) The impact of family and friends' reactions on the well-being of women with abusive partners. *Violence against women* 9(3), 347—373.

Grauwiler, P. (2008) Voices of women: Perspectives on decision-making and the management of partner violence. *Children and youth services review* 30(3), 311—322.

Haapanen, H. (2012) Ankkuri tarttuu nuoriin ja perheväkivaltaan. *Haaste-lehti* (3).

Hamberger, L. K., Ambuel, B., Marbella, A. & Donze, J. (1998). Physician interaction with battered women: The women's perspective. *Archives of family medicine* 7(6), 575—582.

Hanhinen, H. (2017) Me too -kampanja täytti somen – Seksuaalinen häirintä näkyy karuina lukuina jo koululaisten kyselyissä. *Yle*. [online.] <https://yle.fi/uutiset/3-9886385>
Luettu 5.12.2019.

Heikkilä, M. (2002) Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 165—176.

Holma, J. & Partanen, T. (2008) Lähisuhdeväkivalta tutkimuskohteena. Teoksessa Sevón, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 274—291.

Houry, D., Kaslow, N. J., Kemball, R. S., McNutt, L. A., Cerulli, C., Straus, H., Rosenberg, E., Lu, C. & Rhodes, K. V. (2008). Does screening in the emergency department hurt or help victims of intimate partner violence? *Annals of emergency medicine* 51(4), 433—442.

Huovinen, S. (2018) Bussillinen apua perheiden arkeen – Perhelinja kuljettaa matalan kynnyksen asiantuntija-avun U:kiin. *Vakka-Suomen Sanomat*.

Husso, J. (2005) Perhe- ja parisuhdeväkivalta yhteiskunnallisena ongelmana. Teoksessa Koskinen, J. (toim.) *Perheväkivalta*. Helsinki: Kustannusliike Susi, 13—18.

Husso, M. (2003) *Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, S. & Hautamäki, J. (2013) *Katkaise väkivalta: Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun*. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hämäläinen, P. (2004) Lähisuhdeväkivalta. *Työterveyslääkäri* 22(3), 326—328.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021 (2017) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu (16). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma valmis vuosille 2018—2021 (2017) Sosiaali- ja terveysministeriö. [online.] https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/istanbulin-sopimuksen-toimeenpanosuunnitelma-valmis-vuosille-2018-2021
Luettu 6.12.2019.

Juntunen, J. (2015) Tukea ja apua nuorten turvatalossa. *Terveydeksi! -lehti* (1).

Jussi-työ auttaa. Riitelyn ei tarvitse johtaa väkivaltaan (2016) Ensi- ja turvakotien liiton esite.

Kainulainen, H. (2004) RAISKATTU? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 212 & Tilastokeskus.

Kaittila, A. (2017) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina: motivaatio ja esteet. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 89—103.

Karhinen, S. (2005) Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelma lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi 2004—2007. Teoksessa Koskinen, J. (toim.) *Perheväkivalta*. Helsinki: Kustannusliike Susi, 19—21.

Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. (2013) Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karjalainen, R. (2006) Nettiturvakoti – uusi tapa auttaa. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry, 104—114.

Keeling, J. & Fisher, C. (2014) Health professionals' responses to women's disclosure of domestic violence. *Journal of interpersonal violence* 30(13), 2363—2378.

Kenelle palvelut on tarkoitettu? (N.d.) RIKU Rikosuhripäivystys. [online.] <https://www.riku.fi/palvelut/kenelle-palvelut-on-tarkoitettu/>
Luettu 8.11.2019.

Kero, K., Nyqvist, L. & Puuronen, A. (2018) Ehyeksi-hankkeen tutkimussuunnitelma. Julkaisematon lähde.

Kero, K., Nyqvist, L., Rautio, J. & Puuronen, A. (2019) Lähisuhdeväkivallan seulontaa tulee vahvistaa. Lääkärilehti 35, 1881—1885.

Keskinen, S. (2010) Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 243—254.

Koivukangas, J. (2018) Käytännön oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille. Rikosuhripäivystyksen oppaita (5).

Koko perhe kierteessä: Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi (2007) Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (27). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Koski, H. (1999) Ulos ansasta: Apua perheväkivaltatilanteisiin. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kotanen, R. (2013) Näkymättömästä näkökulmaksi: Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Väitöskirja. Helsinki: Unigrafia.

Kriisiapua maahanmuuttajille (N.d.) Suomen mielenterveys ry. [online.] <https://mieli.fi/fi/tukea-ja-apua/kasvokkain/kriisiapua-maahanmuuttajille>
Luettu 8.11.2019.

Kriisikeskus Monika (N.d.) Monika-naiset liitto ry. [online.] <https://monikanaiset.fi/apua-vakivaltaa-kokeneille/kriisikeskus-monika/>
Luettu 8.11.2019.

Kriisipuhelin – keskusteluapua numerosta 0925250111 (N.d.) Suomen mielenterveys ry. [online.] <https://mieli.fi/fi/tukea-ja-apua/kriisipuhelin-keskusteluapua-numerossa-09-2525-0111>
Luettu 8.11.2019.

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (2005) Väkivalta ja terveys maailmassa –WHO:n raportti. Geneve: World Health Organization.

Kunniaan liittyvä väkivalta (N.d.) Ihmisoikeusliitto. [online.] <https://ihmisoikeusliitto.fi/toiminta/kunniaan-liittyva-vakivalta/>
Luettu 1.12.2019.

Kuula, A. (2006) Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kyllönen-Saarnio, E. & Nurmi, R. (2005) Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

KYSissä avattiin uusi tukikeskus seksuaalirikoksen uhreille (2019) KYS. [online.] https://www.psshp.fi/uutiset/-/asset_publisher/kBaIMxgoxAzX/content/kysissa-avattiin-uusi-tukikeskus-seksuaalirikoksen-uhreille?inheritRedirect=false
Luettu 9.11.2019.

Kääriäinen, J. (2006) Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 103—122.

Laimio, A. & Karnell, S. (2010) Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. [online.] http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf
Luettu 11.2.2020.

Laitinen, M. & Uusitalo, T. (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. *Janus* 15(4), 316—332.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). 1 § Lapsen huolto. [online.] <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830361>
Luettu 10.12.2019.

Laki lähestymiskiellosta (898/1998). [online.] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898>
Luettu 10.12.2019.

Laughon, K., Renker, B., Glass, N. & Parker, B. (2008) Revision of the abuse assessment screen to address nonlethal strangulation. *Journal of obstetric, gynecologic & neonatal nursing* 37(4), 502—507.

Lehto, U., Ojanen, M., Nieminen, T. & Turpeenniemi-Hujanen, T. (2017) Sosiaalisten resurssien vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen: sairausspesifi sosiaalinen pääoma. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 54(4), 297—309.

Lehtonen, A. & Perttu, S. (1999) Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Liang, B., Goodman, L., Tummala-Narra, P. & Weintraub, S. (2005) A theoretical framework for understanding help-seeking processes among survivors of intimate partner violence. *American journal of community psychology* 36(1—2), 71—84.

Liukkonen, S. (2018) TUKIKESKUKSESTA seksuaalisen väkivallan uhrin palvelut samasta paikasta. *RIKU rikosuhripäivystys* (1), 32—33.

Lomake parisuhdeväkivallan seulontaan äitiys- ja lastenneuvolassa (2004) Lastenneuvolaopas. Sosiaali- ja terveysministeriö. [online.] https://www.ebm-guidelines.com/dtk/lno/avaa?p_artikkeli=lno00129
Luettu 6.11.2019.

Lomakkeet väkivallan puheeksiottamiseen ja kirjaamiseen (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen_ja_kirjaamiseen#V%C3%A4kivaltatapausten%20kartoituslomake
Luettu 4.11.2019.

Lyömätön linja/a (N.d.) Lyömätön linja Espoossa. [online.] <https://www.lyomaton-linja.fi/fi/lyoemaetoen-linja>
Luettu 7.11.2019.

Lyömätön linja/b (N.d.) Miessakit ry. [online.] <https://www.miessakit.fi/toimintamuodot/lyomaton-linja/>
Luettu 7.11.2019.

Lyömätön linja Keravalla (N.d.) Paasikiven nuorisokylä. [online.] <http://www.paasikivennk.fi/fi/lyomaton-linja-keravalla>
Luettu 7.11.2019.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset: TUNNISTA TURVAA JA TOIMI, Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen (2008) Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytöiden koordinointi ja osaamisen keskittäminen (2006) Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (82). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivallan-ehkaisy>
Luettu 21.9.2019.

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake (2013) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] <https://thl.fi/documents/605877/1663634/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan+suodatin+ja+kartoituslomake/2d0499c9-e616-4ec4-bdd0-723d1f1a3ca6>
Luettu 4.11.2019.

Lähisuhdeväkivalta (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta
Luettu 22.12.2019.

Lähisuhdeväkivalta puheeksi sosiaali- ja terveystoimissa (2014) Tiedä ja toimi -kortti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit: Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin (2019) Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita (55). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Marttala, P. (2011) Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Natunen, L., Ojuri, A., Hannus, R. & Mehtola, S. (toim.) Veitsen terällä: Naiseus- ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 37—50.

Mattinen, J. (2019) Miksi mies tappaa läheisensä? Kolmessa kuukaudessa 6 naista ja 3 lasta on kuollut lähisuhdeväkivaltaan – surmia ennakoivat tunnetut varoitusmerkit. Yle. [online.] <https://yle.fi/uutiset/3-10609493>
Luettu 5.12.2019.

Miehen linja (N.d.) Lyömätön linja Espoossa. [online.] <https://www.lyomaton-linja.fi/fi/miehen-linja>
Luettu 7.11.2019.

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. (2015) Lastensuojelun tehtävät, kun lapsen epäillä kokeneen väkivaltaa. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 131(10), 973—978.

Mäkelä, K. (2006) Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 360—378.

Mäkeläinen, T., Husso, M., Mäntysaari, M., Notko, M. & Virkki, T. (2012) Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota (11). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Nettiturvakoti 15 vuotta! (2016) Ensi- ja turvakotien liitto. [online.] <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/nettiturvakoti-15-vuotta/>
Luettu 7.11.2019.

Nikupeteri, A. & Laitinen, M. (2013) Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. *Naistutkimus* (2).

Nipuli, S. & Bildjuschkin, K. (2018) Uusia Seri-tukikeskuksia perustetaan eri puolille maata. *RIKU rikosuhripäivystys* (1), 33.

Non fighting generation ry – NFG (N.d.) Non Fighting Generation ry. [online.] <https://nfg.fi/tietoa-meista/>
Luettu 9.11.2019.

Noponen, T. (2016) Kymmenen vuotta valoa. Amnesty. [online.] <https://www.amnesty.fi/kymmenen-vuotta-valoa/>
Luettu 16.2.2020.

Nykyri, T. (1998) *Naisen viha*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nyqvist, L. (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Nyqvist, L. (2004) Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 101—130.

Näin me autamme (N.d.) Ensi- ja turvakotien liitto. [online.] <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/>
Luettu 6.11.2019.

Näre, L. & Mattila, P. (2001). *Yhdessä väkivaltaa vastaan: Naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen kehitysyhteistyössä*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

Ohjeistus lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen täyttämiseen (2013) Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] https://thl.fi/documents/605877/1663634/THL_lahisuhdevakivallan_ohjeistus_A4.pdf/ca2efd49-5577-41bd-b6fa-b25745abd429

Luettu 4.11.2019.

Ojuri, A. (2004). Väkivalta naisen elämän varjona: Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeineiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Ojuri, A. (2006) Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry, 16—39.

Ojuri, A. & Laitinen, M. (2015) Turvakoti työnä: Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Ensi- ja turvakotien liitto.

Omatila (N.d.) Espoon kaupunki. [online.] <https://www.espoo.fi/omatila>

Luettu 7.11.2019.

Ota väkivalta puheeksi (N.d.) Ensi- ja turvakotien liitto. [online.] <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/>

Luettu 18.2.2020.

Palvelut (N.d.) Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö. [online.] <https://www.seksuaalivakivalta.fi/palvelut/>

Luettu 8.11.2019.

Paranjape, A. & Liebschutz, J. (2003). STaT: A three-question screen for intimate partner violence. *Journal of women's health* 12(3), 233—239.

Paterno, M. T. & Draughon, J. E. (2016). Screening for intimate partner violence. *Journal of midwifery & women's health* 61(3), 370—375.

Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R. & Särkkälä, P. (2001) Päänavaus selviytymiseen: Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Helsinki: Naisten kulttuuriyhdistys.

Perttu, S. & Hautamäki, J. (2002) Väkivaltatyön periaatteet ja toimintamalleja. Teoksessa Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö, 112—132.

Perttu, S. (2002a) Naisen selviytymisprosessi ja sen tukeminen. Teoksessa Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö, 84—102.

Perttu, S. (2002b) Väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen. Teoksessa Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö, 64—83.

Perttu, S. (2004) Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (6). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Perttu, S. (2005) Parisuhdeväkivaltaa seulottava äitiys- ja lastenneuvoloissa. Haaste-lehti (1).

Petersen, R., Moracco, K., Goldstein, K. & Andersen, K. (2008) Moving beyond disclosure: women's perspectives on barriers and motivators to seeking assistance for intimate partner violence. *Women & Health* 40(3), 63—76.

Piippo, S., Nyqvist, L. & Suonio, M. (2019) Lähisuhdeväkivallasta oppimisen reflektiot sosiaalityön opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa. *Janus* 27(1), 164—180.

Piispa, M. (2004) Väkipalta ja parisuhde: Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Helsinki: Tilastokeskus.

Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen J. & Sirén, R. (2006) Naisiin kohdistunut väkipalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Piispa, M. (2006a) Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen J. & Sirén, R. Naisiin kohdistunut väkipalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 41—82.

Piispa, M. (2006b) Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Esimerkkinä naisiin kohdistuvan väkivallan kyselytutkimus. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) *Etiikkaa Ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 141—160.

Piispa, M. (2011) Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Natunen, L., Ojuri, A., Hannus, R. & Mehtola, S. (toim.). *Veitsen terällä: Naiseus- ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 15—36.

Pilari: Apua lähisuhdeväkivaltaan, turvallisuutta ihmissuhteisiin (N.d.) Turun ensi- ja turvakoti ry:n Pilari-esite.

Pohjoisvirta, R. (2011) Väkipallan riskien arviointi ja turvasuunnitelma. Teoksessa Natunen, L., Ojuri, A., Hannus, R. & Mehtola, S. (toim.). *Veitsen terällä: Naiseus- ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 133—145.

Pohjola, A. (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) *Asiakkuus sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Pohjola, M. & October, M. (2017) Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82(3), 304—312.

Puhelinpalvelu Naisten linja (N.d.) Naisten linja. [online.] <https://www.naisten-linja.fi/palvelut/puhelinpalvelu/>
Luettu 7.11.2019.

Puuronen, A. (2019) Sopimus EHYEKSI-hankkeen laadullisen tutkimusaineiston hallussapidosta ja sen käytöstä sosiaalityön oppiaineen pro gradu -tutkielman aineistona, Turun yliopisto.

Randell, K., Bledsoe, L., Shroff, P. & Pierce, M. (2012) Mothers' motivations for intimate partner violence help-seeking. *Journal of family violence* 27(1), 55—62.

Rikos- ja pakkokeinotilasto: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018 (2019) Tilastokeskus.

Rikoslaki (39/1889). 5 § (21.4.1995/578) Pahoinpitely. [online.] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Luettu 10.12.2019.

Robbins, R., McLaughlin, H., Banks, C., Bellamy, C. & Thackray, D. (2014) Domestic violence and multi-agency risk assessment conferences (MARACs): a scoping review. *The journal of adult protection* 16(6), 389—398.

Robinson, L. & Spilsbury, K. (2008) Systematic review of the perceptions and experiences of accessing health services by adult victims of domestic violence. *Health and Social Care in the Community* 16(1), 16—30.

Romito, P. & Gerin, D. (2002) Asking patients about violence: a survey of 510 women attending social and health services in Trieste, Italy. *Social science & medicine* 54, 1813—1824.

Rooney, K. (2019) This wall of shoes is for the women killed by domestic violence. *World economic forum*. [online.] <https://www.weforum.org/agenda/2019/10/women-domestic-violence-deaths-turkey/>

Luettu 4.12.2019.

Ruuhonen, M. (2006) Perhe- ja parisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys. Teoksessa *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä*. Ensi- ja turvakotien liitto ry, 9—15.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9—36.

Saarela, J. (2018) Poliisi: väkivallan uhri arvostaa mutkatonta puhetta. *Lapin kansa*. [online.] <https://www.lapinkansa.fi/poliisi-vakivallan-uhri-arvostaa-mutkatonta-puhetta/116925>

Luettu 18.2.2020.

Sariola, H. (2007) Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita. *Haaste-lehti* (4).

Seksuaaliväkivaltatyö/a (N.d.) Poikien talo. [online.] <https://poikientalo.fi/seksuaalivakivaltatyo>

Luettu 10.11.2019.

Seksuaaliväkivaltatyö/b (N.d.) Tyttöjen talo. [online.] <https://tyttojentalo.fi/toiminta/seksuaalivakivaltatyo>

Luettu 11.11.2019.

Serpola-Kaivo-oja, L. (2017) Suvanto-linja auttaa kaltoinkohtelua kokeneita ikääntyneitä. Haaste-lehti (2).

Sherin, K., Sinacore, J., Li, X., Zitter, R. & Shakil, A. (1998) Hits: A short domestic violence screening tool for use in a family practice setting. *Family Medicine* 30(7), 508—512.

Siukola, R. (2014) Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielen-terveystyö. Tampere: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Smith, J., Berthelsen, D. & O' Connor, I. (1997). Child adjustment in high conflict families. *Child: care, health and development* 23(2), 113—133.

Sprague, S., Madden, K., Simunovic, N., Godin, K., Pham, N. K., Bhandari, M. & Goslings, J. C (2012) Barriers to screening for intimate partner violence. *Women & Health* 52(6), 587—605.

Stanley, N. & Humbhreys, C. (2014) Multi-agency risk assessment and management for children and families experiencing domestic violence. *Children and youth services review* 47, 78—85.

Strauss, A. L. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, Calif: Sage.

STT (2018) Seksuaalisia ahdisteluja ilmoitettu lähes 30 prosenttia enemmän kuin viime vuonna – tilastopiikki osuu samaan aikaan #metoo-keskustelun kanssa. [online.] <https://www.sss.fi/2018/09/seksuaalisia-ahdisteluja-ilmoitettu-lahes-30-prosenttia-enemman-kuin-viime-vuonna-tilastopiikki-osuu-samaan-aikaan-metoo-keskustelun-kanssa/> Luettu 5.12.2019.

Suomen Delfins ry (N.d.) Suomen Delfins. [online.] <https://suomendelfins.fi/suomen-delfins-ry/> Luettu 8.11.2019.

Säävälä, H. & Nyqvist, L. (2006) Miestyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry, 40—62.

Thackeray J., Stelzner S., Downs, S.M. & Miller, C. (2007) Screening for intimate partner violence. The impact of screener and screening environment on victim comfort. *Journal of interpersonal violence* 22(6), 659—670.

Tietoa Nollalinjasta (N.d.) Nollalinja. [online.] <https://www.nollalinja.fi/tietoa-nollalinjasta/> Luettu 7.11.2019.

Tiitinen, A. (2019) Raiskaus. Lääkärikirja Duodecim. [online.] https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00880 Luettu 9.11.2019.

Todahl, J. & Walters, E. (2011) Universal screening for intimate partner violence: a systematic review. *Journal of marital and family therapy* 37(3), 355—369.

Toimintamalli lähisuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön Etelä-Karjalan alueella (2018) Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallitus. Eksote.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus (2020) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus>
Luettu 2.3.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos, e-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2010—2012 (2010) Kaupunginhallitus. [online.] http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnitelmia/varsinais-suomi/69313vmuE/Turun_turvallisuussuunnitelma_2010-2012.pdf
Luettu 10.11.2019.

Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma 2014—2016 (2014) Turku. [online.] <http://ah.turku.fi/kh/2014/0331007x/Images/1305050.pdf>
Luettu 10.11.2019.

Turvakodit ja väkivallan ehkäisy (N.d.) Ensi- ja turvakotien liitto. [online.] <https://ensija-turvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/turvakodit-muu-vakivaltatyo/#turvakodit>
Luettu 6.11.2019.

Turvakoti Mona (N.d.) Monika-naiset liitto ry. [online.] <https://monikanaiset.fi/apua-vakivaltaa-kokeneille/turvakoti-mona/>
Luettu 8.11.2019.

Turvakotien ja turvakotien perhepaikkojen määrä kasvaa (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] <https://thl.fi/fi/-/turvakotien-ja-turvakotien-perhepaikkojen-maara-kasvaa>
Luettu 1.12.2019.

Varsa, H. (2018) Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta, asiantuntijakuuleminen 29.9.2018.

Vedenpää, V. (2017) Martti Syrjä Eppu Normaali -sanoituksista: Murheellisten laulujen maan piti olla pilkkalaulu suomalaisen iskelmän surkeista kohtaloista. Yle. [online.] <https://yle.fi/uutiset/3-9870385>
Luettu 5.12.2019.

VIOLA yleisesite (2018) VIOLA -väkivallasta vapaaksi ry.

Violence against women: an EU-wide survey (2014) Vienna: FRA – European Union Agency for Fundamental Rights.

Violence against women: a priority health issue (1997) WHD Women's Health & Development. Geneva: World Health Organisation.

Väkivallan vaikutukset (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhde-vakivalta/vakivallan-vaikutukset

Luettu 3.12.2019.

Väkivaltaan puuttuminen (2019) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online.] https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/vakivaltaan-puuttuminen

Luettu 31.10.2019.

Väkivaltatyö (N.d.) Kriisikeskus mobile. [online.] <https://kriisikeskusmobile.fi/vakival-tatyo/>

Luettu 8.11.2019.

Väänänen, K. (2011) Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa Natunen, L., Ojuri, A., Hannus, R. & Mehtola, S. (toim.). Veitsen terällä: Naiseus- ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 109—132.

Webster, J., Starigos, S. & Grimes, K. (2001) Women's responses to screening for domestic violence in a health-care setting. *Midwifery* 17(4), 289—294.

Westrén-doll, J. (2019) Suomen seksuaali-rikosten lainsäädännön historia on täynnä kiu-sallisuuksia: avioliiton sisäisestä raiskauksesta keskusteltiin eduskunnassa vielä 1990-lu-vulla. Helsingin Sanomat. [online.] <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006172467.html>
Luettu 10.12.2019.

Wolf, M., Ly, U., Hobart, M. & Kernic, M. (2003) Barriers to seeking police help for intimate partner violence. *Journal of Family Violence* 18(2), 121—129.

Taulukot

Taulukko 1: Tutkimuksen tulokset, avun hakemista ja saamista mahdollistavat sekä estä-vät tekijät ja väkivaltapalveluiden kehittämispisteet.